

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	v.
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

"HANIMLAR SİZİN İÇİN"VE "ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN" PROGRAMLARININ İÇERİĞİ

1. PROGRAMLARLA İLGİLİ ÖN BİLGİLER	3
2. "HANIMLAR SİZİN İÇİN" PROGRAMI	9
A- Dramatize Bölümler	9
1. Aile ve Aile İlişkilerine Bağlı Dramatize Bölümler	10
2. Aileye Dolaylı Olarak Bağlı Olan Dramatize Bölümler Hayriye Hanım ve Oğuz Bey (Yaşama Sevinci)	21
3. Bağımsız Dramatize Bölümleri İkili İlişkiler	23
B- Uzmanların Yer Aldığı Bilgi Verici Bölümler (Köşeler)	26
1. Beyaz Gömlekliler	26
2. Yemek Sohbetleri	26
3. Moda	27

	<u>Sayfa</u>
4. Ev Ekonomisi	28
5. Eğitim	29
6. Şifalı Bitkiler	29
7. Hayvan ve Bitki Bakımı	29
C- Müzik	30
D- Yarışma	30
E- Çizgi Filmler	31
F- Dizi Filmler	31
1. İlahi Madeleine	31
2. Aile Bağları	36
3. "ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN PROGRAMI" ...	39
A- Dramatize Bölümler	39
1. Evdeki Hesap	39
2. Hülya Koçyiğit'in Canlandığı Kadın Tiplerinin Yer Aldığı Bölümler	42
B- Uzmanların Yer Aldığı Bölümler	44
1. Avukat Hanım	44
2. Annelerle Sohbet	44
3. Beyaz Gömlekliler	45
4. Hamarat Hanım'ın Mutfağı	46
5. Deniz Adanalı	47
a. Çalışan Kadın Evde Nasıl Davranmalı	47
b. Çalışan Kadın İş Yerinde Nasıl Davranmalı	48
c. İdeal Kadınlar	49
6. El İşi Göz Nuru	49

İKİNCİ BÖLÜM

HANIMLAR SİZİN İÇİN ve ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN
PROGRAMLARINDA AİLE KURUMUNA İLİŞKİN
KAVRAMLARIN İNCELENMESİ

1. AİLE ve AİLEYİ OLUŞTURAN ÖGELER	50
A- Kadın	54
a. Anne	54
b. Kız	58
c. Babaanne	61
d. Programda Yer Alan Diğer Kadınlar ..	62
B- Erkek	66
a. Programda Sürekli Olarak Yer Alan Erkekler	66
b. Programda Yer Alan Diğer Erkekler ..	71
C- Çocuk	73
D- Akraba ve İlişkileri	74
2. EVLİLİK	75
3. PROGRAMDAKİ BİLGİ VEREN BÖLÜMLER (KÖŞELER)	79
4. AİLE KURUMUNUN PROGRAMDAKİ YAPI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HANIMLAR SİZİN İÇİN ve ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN
PROGRAMLARININ İÇERİK DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Kadın	92
b. Erkek	102
c. İnsan ve İnsanın Çevresi ile İlişkisi	105
SONUÇ	111
EKLER	116

ÖNSÖZ

"Eskiden insanoğulları bu dünyada dertlerden, kaygılardan uzak yaşarlardı, bilmezlerdi ölüm getiren hastalıkları Pandora açınca kutunun kapağını dağıttı insanlara açılan dertleri. Bir tek umut kaldı dışarı çıkmadık kapağı açılan dert kutusundan"

Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, s. 258.

İnsan yaşamında ortaya çıkan sorunların incelenmesi yine insanın işidir. Bu hep böyle olagelmiştir. Yüzyıllardan beri geliştirilen ve 19.yüzyılın ortalarından itibaren kitlesel nitelik kazanan iletişim araçları için de durum böyledir. Yeni teknolojilerle birlikte iletişim araçlarının çeşitlenip, gelişmesi insanların Pandora'nın açtığından başka "dert kutuları" ile karşı karşıya kaldığı izlenimini vermektedir.

Kitle iletişim araçlarından bugüne kadar çok çeşitli amaçlarla yararlanılmıştır. Radyonun nazi propagandası amaçları doğrultusunda geniş kitleleri etkilemesi unutulmuş değildir. Televizyon Amerika Birleşik Devletleri'nde başkanlık seçimlerinde ustaca kullanılan araç olma özelliğini sürdürmektedir. Bu örneklere başkaları eklenebilir. Etkili bir propaganda aracı olduğu genel kabul gören radyo ve televizyonun gelişmiş ya da gelişmekte olan ül-

kelerde eğitim amacıyla kullanıldığı da bilinmektedir.

Türkiye de bu gelişmelerin dışında değildir. Gazete 19.yüzyıldan, radyo 1927'den, televizyon 1968'den beri kullanılmaktadır. Bu araçların içinde bulunduğu toplumsal ortam, Türkiye'nin kendi koşullarıyla belirlenmektedir ve bu, Cumhuriyet'ten beri sürekli bir değişim içindedir. Bu değişim 1950'li yıllardan itibaren yeni boyutlar kazanmıştır: Çok partili yaşama geçilmesi, özel girişimin desteklenmesi, tarımda gelişen makinalaşma, köyden-kente kendiliğinden, yoğun göç hareketi bu değişimin dikkat çeken yanlarıdır. Ancak bütün bu gelişmelerin sorunsuz olduğu söylenemez. Geniş kitlelerin değişen ve iyileşen yaşam koşullarından yararlanma isteği ve bu yönde artan beklentileri yanı sıra onlara sunulan olanakların sınırlılığı bunalımları hem ekonomik hem siyasal planda giderek artan sıklıkta Türkiye'nin gündeminde tutmaya başlamıştır.

Bu çalışma bir yandan toplumsal ve kültürel farklılıklarla dolu öte yandan siyasal ve ekonomik istikrarsızlıklarla bunalan Türkiye'de kentlerde yaşayan kadınlara yönelik olarak hazırlanmış bir televizyon programının incelenmesi için yapılmıştır.

Türkiye'de toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınların çoğunun kentte yaşadığı ve genellikle ev kadını olduğu düşünülürse, söz konusu programın önemi daha iyi anlaşılabilir. İnceleme Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun (TRT) Türkiye'nin sözünü ettiğimiz koşulları içinde, nele-ri amaçladığını ve bunlara ulaşmada nasıl bir yol izlediğini anlamada yardımcı olacaktır.

GİRİŞ

Çalışma, TRT'nin Ekim 1984'den 28 Haziran 1986'ya kadar yaz dönemleri dışında sürekli olarak yayınlanan "Hanımlar Sizin İçin" (HSİ) ve "Çalışan Hanımlar Sizin İçin" (ÇHSİ) televizyon programlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

HSİ ve ÇHSİ programları belirtilen süre içinde toplam 117 program olarak yayınlanmıştır (1). Çalışmada 1985 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında yayınlanan 34 program ele alınmıştır (2).

HSİ ve ÇHSİ programları kadınlara; sağlık, yemek, ev ekonomisi, genel kültür, aile ilişkileri, çocuk bakımı konularında bilgi veren programlardır. Konular çoğunlukla doğrudan ya da dolaylı olarak kadınları ilgilendirmektedir. Programların haftalık yayın süresi üç gün ve toplam altı saattir. Bu süreler içinde kadınların gereksinim duyacağı düşünülen konular programa alınmıştır. Türkiye'deki değişimin ortaya koyduğu farklılıklar programa yansımıştır. Bir yandan çağdaş yaşamla uyum sağlanması önerilirken öte yandan geleneklere bağlılık övülmektedir.

-
- (1) Bu programın daha sonra 1986 Ekim ayından itibaren yayına geçmiş olan ikinci kanalda "İkinci Gece" adıyla yayınlanacağı haber olarak verilmiştir. TV'de 7 Gün (Gong), 23 Haziran 1986.
 - (2) HSİ programı 29 Ekim 1985 günü dışında toplam ÇHSİ programı da 19.10.1985 tarihinden itibaren toplam 11 program yayınlanmıştır. Her iki programında daha sonra yayınlanan bölümleri esas olarak incelenen programlardan farklı değildir.

Bu konuları açıklayabilmek için çalışmada,

- a) Programda yer alan konular ve bunların işleniş biçimi,
- b) Programdaki aile olgusu ve kadın ile Türk Toplumunda aile olgusu ve kadının yeri,
- c) Program iletilerinin değerlendirilmesi ayrı ayrı ele alınacaktır.

Başka bir deyişle, üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümü program hakkında bilgi vermeye yöneliktir. Bu amaçla programda izleyiciye sunulmak istenen bütün konular gözden geçirilmiştir. Bu, programlarda işlenen konuların niteliği ve bunların her zaman ilginç olmaması yüzünden güç bir iş olmuştur, ancak konunun sunulabilmesi ve değerlendirme verilerinin sergilenmesi açısından zorunlu bir iştir.

İkinci bölüm HSI ve ÇHSİ programlarının ağırlıklı iletisini oluşturan kadın ve aile konusundaki görüşlerin aktarılmasına ayrılmıştır. Programlarda aktarılanlarla bu konularda yapılmış bilimsel çalışmalarda ortaya konan bilgiler bu bölümde bir bakıma karşı karşıya getirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde programların içeriklerinin bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Sonuçta genel bir değerlendirme yapılmış ve öneriler ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

"HANIMLAR SİZİN İÇİN" VE "ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN" PROGRAMLARININ İÇERİĞİ

1. PROGRAMLARLA İLGİLİ ÖN BİLGİLER

HSİ programı 1984 yılı Ekim ayında Salı ve Cuma günleri sabah saat 10.00 ile 12.00 arasında yayınlanmaya başlanmıştır (1). Program 1986 yılı Haziran ayı sonuna kadar yayınlanmıştır. 1985 yılı yaz döneminde sadece Pazar günleri, daha önce yayınlanmış programlardan seçmeler sunulmuştur. 1985 yılı dördüncü yayın döneminde Cumartesi günleri ÇHSİ programı yayına girmiştir (2).

(1) Televizyonun yayın saatleri, 26 Eylül 1984 gün ve 84/8576 sayılı kararname ile arttırılmıştır. Buna göre Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma günleri 19.15-24.00, Cumartesi günleri 16.00-24.00, Pazar günleri 13.00-24.00 saatleri arasında yayın yapması öngörülmektedir. Ayrıca haftada iki gün sabahları ikişer saatlik yayın planlanmıştır. HSİ programının yasal dayanağı budur.

Bkz. TRT, 1986 Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları No. 163, 1985.

(2) TRT yayın dönemleri şöyle belirlenmiştir.
I. Yayın Dönemi 30 Aralık 1985-30 Mart 1986
II. Yayın Dönemi 31 Mart 1986 - 29 Haziran 1986
III. Yayın Dönemi 30 Haziran 1986 - 28 Eylül 1986
IV. Yayın Dönemi 29 Eylül 1986 - 28 Aralık 1986
TRT, 1986 yılı Televizyon Programları Uygulama Talimatı I. TV Dairesi Başkanlığı, s. 3.

Aynı dönemlerde Cuma günleri yayınlanan programın yayın günü Perşembe olarak değiştirilmiştir.

HSİ ve ÇHSİ programları birinci, ikinci ve dördüncü yayın dönemlerinde yayınlanmıştır. Bu iki program 1985 yılı içinde haftada yaklaşık 60 saat olan toplam yayının %10'unu oluşturmuştur.

HSİ ve ÇHSİ programları eğitim yayınları bölümünde yer alan aileye yönelik yayınlar içinde değerlendirilmektedir.(3). Eğitim yayınları örgün eğitim yayınları ve yaygın eğitim yayınları olarak ikiye ayrılmıştır (4). Örgün eğitim yayınlarında okullarla paralel bir program izlenmektedir (5).

HSİ ve ÇHSİ programları TRT yayın planlaması içinde aileye yönelik eğitim yayınları arasında yer almaktadır. Bu yayınların hedefleri TRT tarafından şöyle belirlenmiştir:

-
- (3) TRT yayın türleri şunlardır: Eğitim, Kültür, Sosyal Hayat (ekonomi, bilim ve teknoloji), Drama, Eğlence, Müzik, Haber-Spor ve Reklamlar.
TRT, 1986 Genel Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, No. 163.
- (4) TRT yayın planına göre; yaygın eğitim yayınları şu kesimlere yöneliktir. Gençler, Çocuklar, Aile, Yaşlılar ve emekliler, Sosyal bakımdan korunması gerekenler, Tarım kesimi ve köy, sanayi ve ticaret kesimi, Esnaf ve sanatkarlar.
TRT, 1986 yılı Genel Yayın Planı, s. 23.
- (5) "Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile yapılan radyo ve televizyon programları ..."
TRT, 1986 Yılı Genel Yayın Planı, s. 21.

- . Ailenin toplum içindeki yerinin ve öneminin benimsenmesi, aile bağlarının güçlendirilmesi,
- . Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin olumlu yönde geliştirilmesi,
- . Ailenin nüfus planlaması, sağlık, çocuk yetiştirme, beslenme gibi konularda aydınlatılması,
- . Çocuğa aile ve toplum içinde bir yeri ve değeri olduğu bilinci verilerek kendisine ve çevresine olan güveninin pekiştirilmesi (6).

Bu hedefler doğrultusunda hazırlanan HŞİ ve ÇHŞİ programlarının amaçları TRT basılı yayınlarında şöyle belirlenmiştir:

HŞİ programı; "Türk toplum hayatının temeli olan kadının "1.ülke kalkınması açısından değişik konularda bilgili kılınmasına, 2. Eksik bilgilerinin tamamlanmasına, 3. Mevcut bilgi ve tecrübelerini geliştirici beceriler kazanmasına yardımcı olacak ve 4. Ev ve aile hayatı ile ilgili sorunların çözümüne ışık tutacaktır (7).

ÇHŞİ programı ise; 1. Çalışan hanımların iş randımanlarını arttıracak, 2. Ev ve iş hayatında karşılaştıkları problemlerinin çözümüne yardımcı olacak, 3. Aile bütünlüğünü koruyucu, kadın-erkek ilişkilerini düzenleyici,

(6) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. TRT, 1986 Genel Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, Yayın No. 163, s. 25.

(7) TRT, 1985 yılı TV Programları Yapım Uygulama Talimatı, TV Dairesi Başkanlığı.

ana, çocuk, sağlık, spor ve kültür konularında yönlendirici bilgiler verecektir (8).

HSİ programı önceleri ev kadınları için hazırlanmış daha sonra çalışan kadınlardan gelen istekler üzerine ÇHSİ programı düşünülmüştür (9). Böylece Salı ve Perşembe günleri saat 10:00'da yayınlanan programa, Cumartesi günü saat 14:00 dolaylarında yayınlanan yeni bir program eklenmiştir. Bu, haftada iki gün dört saat olan yayını, haftada üç gün altı saate çıkarmıştır^x.

HSİ ve ÇHSİ programlarının yapımcıları, metin yazarı ve jenerik müziğinin bestecisi aynı kişilerdir. Programın yapım sorumlusu Namık Kasapbaşoğlu'dur (10).

(8) TRT, 1985 yılı TV Programları Yapım Uygulama Talimatı, TV Dairesi Başkanlığı.

(9) Bu bilgiler Televizyon Eğitim Dairesi Müdürlüğü'nden alınmıştır. Programla ilgili olarak bilgisine başvuru programın yapım sorumlusu Namık Kasapbaşoğlu program hakkında bilgi vermemiş, soruların bazılarını olumlu yanıtlar, biçimde onaylamakla yetinmiştir. Yukarıdaki soruda bu tür yanıtlananlar arasındadır.

(x) HSİ ve ÇHSİ başlıklarını taşıyan bu programlardan birer örnek ekler bölümünde verilmiştir.

(10) Programın yapım sorumlusu Namık Kasapbaşoğlu'nun dışında programı hazırlamada görev alanlar şunlardır: Cumhuriyet Atalay, Naci Çelik Berksoy, Erol Alaçam, Adem Kılıç, Mehmet Gökkan ve Cengiz Öztürk.

Metin yazarı Nezihe Araz'dır (11). Jenerik müziği Rıza Silahlıpoda tarafından hazırlanmıştır. Programların jenerik filmleri birbirinden farklıdır. HŞİ programının jeneriğinde, alışveriş yapan, sokakta dolaşan, çocuğuyla ilgilenen, hamile, paraşütle atlayan kadınlar ve defilelerden görüntüler yer almaktadır.

HŞİ ve ÇHŞİ programları düşünülebileceği gibi, TRT Televizyonunda kadınlara yönelik ilk programlar değildir. Televizyonun yayına başladığı 1968 yılından bu yana kadın programlarına yer verilmiştir (12). Yayınlanan programlar arasında "Kadın ve Ev", "Kadın Gözüyle", "Kadınlarımız" ve "Kadın Dünyası" sayılabilir.

Kadın ve Ev: Yemek, dikiş, el sanatları, nişanlılık, bel ağrıları gibi konuların yer aldığı bir programdır.

(11) NEZİHE ARAZ: 1922 yılında Konya'da doğmuştur. Ankara Kız Lisesini, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji ve Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra çeşitli dergi ve gazetelerde inceleme ve fıkra yazarı olarak çalışmıştır (Resimli Hayat 1953; Hayat 1956; Havadis 1957; Yeni Sabah 1957-1962; Meydan 1963). İslam Tarihi ve Mitolojisi, Anadolu örf ve adetleri konularında incelemeler yapmış, halk anlatısına yakın bir üslupla eserler vermiştir.

Benim Dünyam (Şiir, 1950); Fatih'in Deruni Tarihi (Biyografi, 1953); Peygamberler Peygamberi Hazreti Muhammed (Biyografi, 1960); Peygamberin Torunları (1960); Dertli Dolap (1961); Mevlanâ'nın Romanı (1962); Çocuk ve İslam (1968); Anadolu Evliyalari (İnceleme, 1959)

Bkz. Meydan Larousse Ansiklopedisi, C.1, s. 631.

(12) Televizyon Eğitim Dairesi Müdürlüğü yetkilileri sadece 1975 yılında hiç bir kadın programının yayınlanmadığını belirtmektedir.

Kadın Gözüyle: Toplumun çeşitli kesimindeki kadınlar ve sorunları konu olarak ele alınmıştır.

Kadınlarımız : Yazar, tiyatro sanatçısı gibi tanınmış kadınların yer aldığı bir programdır.

Kadın Dünyası: İzmir Televizyonu tarafından yapılmış olan bu programda, eğitim ve magazin konuları ele alınmıştır.

Bunlardan başka aile sorunlarını ya da insan ilişkilerini ele alan programlar içinde de kadına yer verilmiştir. Bunlara verilebilecek en son örnekler de "Toplum ve Aile" ve "Yaşarken" programlarıdır (13). "Toplum ve Aile" programında aileyi ilgilendiren sağlık, eğitim, ekonomi ve aile içi ilişkiler yer alırken "Yaşarken" programında insanların yaşarken karşılaşılabileceği sorunlar, insan ilişkileri ele alınmaktadır.

(13) "Toplum ve Aile" programının amacı şöyle belirlenmiştir: Ailenin önemini ortaya koyarak aile içi ilişkilerin sağlıklı bir biçimde kurulmasına çocukların daha sağlıklı ve mutlu bir ortamda yetişmelerine, devletin bu alanda yaptığı hizmetlerin yaygınlaştırılmasına yardımcı olmak "Yaşarken" programının amacı ise, çeşitli neden ve etkilerle belli bir yargıya saplanıp kalmanın doğru olmadığını, bunun kişi, aile ve toplum üzerinde nasıl sakıncalar doğurabileceğini seyircinin bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır.

Bkz. TRT, 1985 yılı TV Programları Yapım Uygulama Talimatı, TV Dairesi Başkanlığı.

2. "HANIMLAR SİZİN İÇİN" PROGRAMI

HSİ programı içinde farklı bölümlere yer veren bir program olarak hazırlanmıştır. Bu bölümler şöyle sıralanabilir.

- . Dramatize bölümler,
- . Uzmanların yer aldığı, bilgi verici bölümler (köşeler),
- . Müzik,
- . Yarışma,
- . Çizgi filmler,
- . Dizi filmler,
- . Reklamlar (14).

A- Dramatize Bölümler

Bu bölümlerde; programın bütününe yayılmış, sürekli, programdaki geçişlerin yapılmasını sağlayan bir ailenin yer aldığı dramatize bölümün yanısıra bu aileyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olan ya da hiç bir bağlantısı olmayan alt bölümlerde yer almıştır.

Aileyle bağlantılı olanlar arasında Muhtar Teyze (ailenin komşusu), Hayriye Hanım (Babaanneninin okul arkadaşı, bir süre sonra bağımsız program haline dönüşüyor),

(14) Her programda bir reklam kuşağı vardır. Reklamı yapılan ürünler de genellikle kadınların "geleneksel" rolleri ile ilişkili görünmektedir. Detarjan, salça, margarin, çamaşır makinası, elektrikli süpürge, çocuk pudrası, bezi, şampuanı, pazarlama şirketleri, fırın reklamları yapılmıştır.

Profesör Pekuysal (olaylarla bağlantılı olarak ortaya çıkan bir bayan) sayılabilir.

Aileyle hiç bir bağlantısı olmayan "İkili İlişkiler" de aile içi ilişkilere yer verilmiştir.

1. Aile ve Aile İlişkilerine Bağlı Dramatize Bölümler

Programda sürekli olarak yer alan bölümlerde aile içi ilişkiler; söz kesme, evlilik, aileler arası ilişkiler ele alınmaktadır.

Dramatize bölümde sürekli olarak yer alan aile Melek Hanım, Mehmet Ali Bey, kızları Nilgün ve Mehmet Ali Bey'in annesi Sabahat Hanım'dan meydana gelmektedir (15).

İzleyici, hem ailede olanları hem de aileyle birlikte programda olanları izlemektedir. Aile kendini izleyici ile aynı konumda görmekte, programda olan herşeyi birlikte izliyormuş izlenimi verilmektedir.

Dramatize bölüm, Nilgün'ün Kütahya'lı Polatoğlu Ailesi tarafından oğulları Yiğit için evlenmek üzere istenmesi, söz kesilmesi, nişan ve nikah olaylarını kapsamaktadır. Bütün bu olaylar Ekim 1985'te başlamış, Aralık 1985'te sona ermiştir.

(15) Melek Hanım emekli lise öğretmeni, Mehmet Ali Bey tiyatro profesörü, Sabahat Hanım ev kadını, Nilgün'de lise mezunu bir genç kızdır.

Dramatize bölümde aile, nişanlılar ya da gelin kayınvalide ilişkilerinden çıkan sorunlara çözüm bulan Profesör Pekuysal'dır. Profesör Pekuysal'ın kim olduğu ve aile ile olan ilişkileri açık değildir. Sorunlar çıktığında başka bir mekândan o sorunlara çözüm getirmeye çalışmaktadır. Olay sürerken araya girip düşüncelerini söylemektedir. Söylediklerinin dramatize bölümdeki kişilerce dinlenip dinlenmediği açık değildir. Çünkü verdiği fikirlerin tartışılması, kabul görmesi ya da görmemesi söz konusu değildir.

Dramatize bölümde komşuluk ve akrabalık ilişkilerine de yer verilmiştir. Komşuları Muhtar Teyze, Nilgün'ün Teyzesi İffet Hanım, Yiğit'lerin yardımcısı Şerife Kadının olaylarda çeşitli etkileri olmuştur.

Liseyi bitirdikten sonra üniversite giriş sınavını kazanamayan ve bir işte çalışmayan Nilgün tanıdıklarının özellikle de babaanne Sabahat Hanım'ın yardımıyla Yiğit'le tanışır. Gençler, Yiğit ve Nilgün anlaşıp evlenmeye karar verirler. Bu kararlarını ailelerine açıp onay aldıktan sonra söz kesilir. Bu gelişme evliliğe götüren hazırlıkları başlatır. Nilgün ve annesi alışverişler yapıp terziye gitmekte ve bir yandan da evdeki hazırlıkları sürdürmektedir. Aslında bu hazırlık Nilgün'ün doğumunda başlatıldığı için Melek Hanım rahattır. Bu arada Nilgün'ün halası ve babaannesi de ona yardımcı olmuşlardır. Komşuları Muhtar Hanım'da armağan olarak çeyize yardımcı olmaya çalışmış önem verdiği bir konu olan lavanta torbaları ile elbezlerini o yapmıştır.

Nişan töreni evde yapılacaktır. Nişan elbisesi için Nilgün ve annesi Moda Köşesini de hazırlayan Lütfiye Arıbal'a giderler. Nilgün'ün elbisesi hazırlanırken Lütfiye Hanım, Melek Hanım'a evlenecek kişilerin yakınlarının giyebileceği bir kaç elbise modeli gösterir. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra Nilgün ve Yiğit'in nişan töreni için aileler Nilgün'lerin evinde toplanırlar. Yüzüğü kimin takacağı tartışması yapılır. Mehmet Ali Bey yüzük takmayı kabul etmez. Nişan törenini evinden izleyen Muhtar Teyze bu durumu kendine göre değerlendirir. Yüzükleri, Yiğit'in babası Hüseyin Bey tarafından takılır. Nilgün'e müstakbel kayınvalidesi de bir yüzük takar. Daha sonra aileler Hüseyin Bey'in önerisiyle dışarıya eğlenmeye giderler.

Bu gelişmeler iki aile arasındaki ilişkileri geliştirir. Ailelerin bir araya geldikleri vakitler ortada sorun görünmez. Yiğit'in annesi Türkan Hanım her zamankinden daha anlayışlı ve saygılı görülmektedir. Melek Hanım sessizdir. Mehmet Ali Bey ve Hüseyin Bey olayların tamamen dışındadırlar. Üstelik ikisi çok iyi anlaşmaktadırlar (16). İki aile birbirlerine ziyarete gitmekte, armağanlar almaktadır. Ancak Polatoğlu Ailesi pahalı ve gösterişli, Mehmet Ali Bey'ler ucuz ancak iyi hediyeler seçmeğe çalışmaktadır (17). Bu durum anneler arasında gizli bir çekişme yaratır, ama babalar arasındaki anlaşma sürer.

(16) Mehmet Ali Bey ve Hüseyin Bey sık sık birlikte olmakta gazinoya gitmektedirler.

(17) Nilgün'ler, Yiğit'lere gezmeye gittiklerinde, onlara çeşitli armağanlar götürürler. Nilgün pasta yapmıştır, Sabahat Hanım Yiğit için kazak örmüştür, M. Ali Bey Hüseyin Bey'e Havana purosunu, Melek Hanım da Türkan Hanım'a ipek bir eşarp almıştır.

Aileler arasındaki ilişkilerin samimi bir görüntüsü vardır. Bu da Profesör Pekuysal'ı rahatsız etmektedir. O, düşün öncesi aileler arasında sık sık geliş gitmelerin, hele hele burada olduğu gibi babaların birlikte gazinoya gitmelerini kınamakta, bu işin bir de olmayacağına düşünmek gerektiğini vurgulamaktadır.

Görünüştaki anlaşma havasına rağmen aileler arasındaki fark (Mehmet Ali Bey ve Melek Hanım'ın eğitim düzeyi Polatoğlu Ailesine göre daha yüksek, ancak gelir düzeyleri daha düşüktür. Bunun yanısıra Mehmet Ali Beyler büyük bir kentte (İstanbul'da) Polatoğlu Ailesi ise küçük bir kentte (Kütahya'da) yaşamaktadırlar. Bu farklılıklar düşünce ve yaşam biçimini de etkilemektedir) sorunlar çıkarmaktadır.

Türkan Hanım gelinini beğenmemekte, oğluna layık bulmamakta onu ve ailesini küçümsemektedir. Bu düşüncesini de belli etmektedir. Nişan töreni öncesi Türkan Hanım'ın annesi tarafından büyütülen daha sonra da Türkan Hanım'a ev işlerinde yardım eden Şerife Kadın'ı yardım etmesi için Melek Hanım'lara göndermiş ve Nilgün'e ailesinin vereceği pek takısı olmadığı için "üzgün" olduğunu söylemiştir.

Nilgün kayınvalidesinin kendisini beğenmediğini, küçümsediğini düşünmekte ve ona için için kızmaktadır. Melek Hanım kızının durumuna üzülmemekte ancak bu olayların "olağan" olduğunu söyleyerek onu teselli etmeye ça-

lızmaktadır (18). Bu arada Türkan Hanım'a da içinden kızmaktadır. Melek Hanım bir yandan Türkan Hanım'ı kınamakta ve kızmakta diğer yandan da onun zenginliğine ayak uydurmak istemekte; hiç kullanmadığı gümüş yemek takımlarını kızına hediye etmeği yalnızca Türkan Hanım'a gösteriş olsun diye istemektedir.

Nilgün'ün sorunları Türkan Hanım'la bitmemektedir. Yiğit'le de aralarında düşünce farklılığı olduğu ortaya çıkmıştır. Üstelik Yiğit, Nilgün'ün beğenilerini sık sık eleştirmektedir (19). Bu Nilgün'ü çok üzmüş ve herşeyi babaannesine ağlayarak anlatmıştır. Sabahat Hanım'ın torununa öğüdü, sabırlı olmak doğrultusundadır.

Nilgün ve Yiğit ev ararken Türkan Hanım'da Hüseyin Bey'e onlara bir ev alması için baskı yapmaktadır.

-
- (18) Melek Hanım bir yandan kızına;
 "-Bütün oğlan anneleri böyledir. Başlangıçta hep böyle olur. Kriz geçiren anneler bile vardır" derken, öte yandan kayınvalidesi ile dertleşmekte ve kendi ilişkilerinin böyle olmadığını söylemektedir (10.10.1985). Sabahat Hanım ve Melek Hanım bu konuda dertleşirlerken,
 "- Ne yapalım eskiler boyuma göre boy buldum da huyuma göre huy bulamadım demişler ya da şimdiki gençlerin dediği gibi benim frekansıyla senin frekansın uymuyor...."
 diyerek birbirlerini teselli etmişlerdir (31.10.1985).
- (19) Nişandan sonra ev aramaya çıkan Yiğit ve Nilgün çeşitli yerlerdeki apartman dairelerine bakıp fiyat sormuşlar, uygun gelmeyince oradan ayrılmışlardır. Bütün bunlar olurken ya da daha önce hiç ev konusunda konuşmayan Yiğit, Nilgün'ün beğenilerini "kişisiz", "sıradan" bulduğunu söyleyerek onu kırmıştır.

Yiğit bu düşünceye karşıdır. Bu nedenle Hüseyin Bey, Türkan Hanım'ı dinlemez. Hüseyin Bey, onların kimi şeyleri kendilerinin elde etmelerini istemektedir. Aynı konuyu Melek Hanım'la Mehmet Ali Bey de tartışmaktadır. Bu düşünceye Mehmet Ali Bey'de karşıdır.

Nilgün, Türkan Hanım ve Hüseyin Bey'e nasıl sesleneceğini bilememektedir. Bu konuda ona Şerife Kadın yardım eder. Nilgün Hüseyin Bey'e "Polat Baba", Şerife Kadın'a "Şerife Teyze", Türkan Hanım'a da o "anne" demesine izin verinceye kadar "Türkan Abla" denmesine karar verilir.

Nilgün beğenilerinden; nişan elbisesi dikilirken Türkan Hanım için, ev aranırken de Yiğit için vazgeçmiştir. Nilgün'ün bu davranışları Melek Hanım'ı kızdırmıştır. Kendi ailesi ile Yiğit'in ailesi arasındaki farklı düşünce yapısından etkilenen Nilgün'ün bütün isyanı annesine olmaktadır (20). Nilgün'ün bu davranışları ailey-le bir bağı olmayan, olayları bir uzman gibi değerlendiren Prof.Pekuysal'ın devreye girmesini gerektirir. Prof. Pekuysal Nilgün'e kendi ailesi ve Yiğit'in ailesi arasındaki çekişmelerden etkilenmemesini, Yiğit'le olan sorunlarında da kalbinin sesini dinlemesini öğütler (21). Me-

(20) Nişan elbisesinin provası sırasında Melek Hanım, kızının sırtında Nilgün'ün beğenisine uymayan bir elbise görünce sinirlenip düşüncelerini kızına sert bir dille söylediğinde, Nilgün'ün tepkisi daha sert olur. Nilgün:

"- Hem çörek bütün kalsın, hem karnım doysun olur mu?" der (10.10.1985).

(21) Prof.Pekuysal Nilgün'e gelin-kayınvalide tartışmalarının, evlenecek kişilerin anlaşmazlıklarının olabileceğini vazgeçmemesini,
"- Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olma" diyerek anlatmaya çalışmıştır (10.10.1985).

lek Hanım'ın davranışlarında. Türkan Hanım'la olan çekişmesinin etkisi olmaktadır. Ancak kızına kızmasının tek nedeni o değildir. Melek Hanım kızının baş eğin birisi olmamasını istemektedir. Bu isteği hiç bir zaman "isyan et" anlamına da gelmemektedir. Ancak Melek Hanım, kimi durumlarda ses çıkarılmazsa daha başarılı sonuçların elde edileceğini de kızına anlatmaya çalışmaktadır (22).

Nilgün ve Türkan Hanım arasındaki gizli çatışma (bunun en büyük nedeni Nilgün açısından, Türkan Hanım'ın gösterişe düşkün olması, karşısındaki insanların durumunu düşünmeden konuşacak kadar saygısız olması görünmektedir.) Yiğit'i çok rahatsız etmektedir. Bu konuyu kendini büyüten ve annesini de iyi tanıyan Şerife Kadın'a açar. Şerife Kadın Yiğit'e olaylara karışmamasını önerir (23). Prof.Pekuysal'da aynı görüştedir (24). İkisi de zamanın en iyi ilaç olduğu düşüncesindedirler.

(22) Yiğit kendi istediği gibi bir ev tutunca, Melek Hanım üzülen kızını teselli etmeye çalışır ve ona; "- Böyle durumlarda kocaları borçlu bırakmak iyi olur" der (22.10.1985)

(23) Şerife Kadın bu önerisini pekiştirmek için Yiğit'e "- Bir kayınvalidenin gelini kabullenmesi vücudun takma kalp ya da kana alışması gibidir" diyerek bu sorunun zamanla çözüleceğini ve Yiğit'in karışmamasını anlatmaya çalışır (31.10.1985).

(24) Prof.Pekuysal bu konuda Yiğit'e "- Aklın varsa, şu kadarcık aklın varsa (eliyle küçük bir şeyi işaret ederek) bu işe karışma, Nilgün'ün annen hakkında, annenin Nilgün hakkında söylediklerine kulak asma" der (31.10.1985).

İffet Hanım, kocasından kumar alışkanlığı ve giderek artan borçları nedeniyle boşanmak istemektedir. Ablası Melek Hanım bu olaya çok üzülür ve İffet Hanım'a acele etmemesini önerir. Bu öneriyle birlikte bu konuyu M.Ali Bey'e de açmaya karar verir. M.Ali Bey bu konuyu İffet Hanım'ın kocası Adnan Bey'le de konuşmak istediğini söyler.

Nilgün'ün artan huzursuzluğu Yiğit'i çok etkiler ve onunla konuşmaya karar verir. Yiğit'e göre geçerli olması gereken aralarındaki sevgidir. Ailelerin farklı yaşam biçimleri onları etkilememelidir. Nilgün'den anlayışlı olmasını ister. Herşey zamanla çözülecektir. Yiğit'e göre sevgi kutsaldır ve zamanla perçinleşecektir. Bunları söyleyen Yiğit arkasından "seni seviyorum" demenin film ya da fotoromanlara özgü olduğunu ekler.

Nikah, Muhtar Teyze'nin ve Prof.Pekuysal'ın dediği gibi "hay-huy içinde" İstanbul'da bir nikah salonunda yapılır (25). Nikah öncesi Nilgün'e nazar duaları okunur,

(25) Muhtar Teyze, nikahın önemli bir tören olduğunu ve önem verilerek yapılması gerektiği görüşündedir. Ona göre İstanbul Belediye Başkanı eski köşk ya da saray yavrularını bu iş için düzenlemelidir (5.11.1985). Prof.Pekuysal'da bu tür törenleri "dibi-delik" törenler diye adlandırmaktadır.

kuşatılır (26). Babaanneninin deyimiyle Nilgün büyükle-
rin "hayır duasını" alır. Nilgün Muhtar Teyze'yi de evin-
de ziyaret eder, elini öper ve veda eder. Muhtar Teyze
Nilgün'ü geçirirken çeşitli uyarılarda da bulunur (27).

Düğüne Nilgün'ün ailesi hiç karışmaz. Her şey
Polatoğlu Ailesi'nin istediği gibi yapılır. Onlar düğü-
nü Kütahya'da yapmayı uygun görürler. Bu nedenle bütün
aile ve programdaki diğer bölümlerde yer alan kişiler
Kütahya'daki düğüne çağrılırlar. Kütahya'da günlerce sü-
ren düğün töreninde kadınlar ve erkekler için ayrı eğlen-
celer düzenlenir. Dini nikah yapılır ve dini bir törenle
(çıra töreni) Nilgün ve Yiğit evlenir. Böylece Polatoğul-
ları, Prof.Pekuysal'ın deyimiyle, "bastırır parayı görür
töreyi".

Nilgün ve Yiğit balayı için mevsim kış olduğundan
Uludağ'ı seçerler. Balayını kayarak, kartopu oynayarak,

(26) Sabahat Hanım, Mehmet Ali Bey'e Nilgün'ü kuşatması
konusunda ısrar eder. Mehmet Ali Bey zorla da olsa
kızını kuşatmayı kabul eder. Kuşatılırken söylenme-
si gerekenleri Sabahat Hanım söyler. Sabahat Hanım
evlenirken ona bunları babası söylemiştir. Bu evle-
necek kıza babasının iyi dilek mesajıdır. Ve,
"- Bak yavrum ben sana bütün hakkımı helal ettim.
İşte baba evinden çok şükür diri çıkıyorsun ama ko-
ca evinden ancak ölü çıkacaksın" şeklindedir (5.11.
1985).

(27) Muhtar Teyze Nilgün'e
"- Nikahta Yiğit Bey oğlumun ayağına basmayı unutma
adettir, ama ciddiyetle, vaveyla ile değil usulünle,
nikah ciddi bir iştir. Ha, nazar değmesin eteğinin
bir yerine boncuk takın" der (5.11.1985).

mum ışığında müzik dinleyip şarap içerek geçirirler.

Melek Hanım onların dönüşünü sabırsızlıkla beklemektedir. Aslında evde hiç iş yaptırmadığı kızı için endişelidir. Ne yapar, ne eder, ne yer içerler diye kendi kendine söylenmektense onlara gitmeye karar verir. Gittiğinde gördükleri ve daha sonra Şerife Hanım'ın da oraya gelmesi Melek Hanım'ı rahatlatır. Nilgün ve Yiğit kendi hayatlarını istedikleri gibi düzenleme konusunda kararlı ve beceriklidirler.

Yiğit Nilgün'ün ev kadını değil iş sahibi bir kadın olmasını istediğini belirtir. Nilgün de Yiğit'in bu düşüncesini nasıl uygulayabileceğini düşünmektedir. Nilgün'ü bu konuda herkes destekler.

Nilgün bu konuda bir kadın dergisinin genel yayın yönetmeni olan programın sunucusu Deniz Yegül ile konuşur. Bu konuşmada Yiğit'in istediğini yapmaktan zorlanacağını söyleyen Nilgün, evlenirken ev işlerini yapmayı ve çocuk büyütmeyi planladığını Deniz Yegül'e anlatır. Deniz Yegül bu konuda Nilgün'e Yiğit'in isteklerinde haklı olduğunu ve Nilgün'ün bu işi başarmaması için bir neden olmadığını söyler. Nilgün'ün çalışması konusunda Prof. Pekuysal'da Yiğit gibi düşünmektedir (28). Prof. Pekuysal

(28) Prof. Pekuysal ev işlerini bitiren kadınların boş kalınca gereksiz düşüncelere kapılacağını şöyle bir anlatır;

"- Kocam acaba başka birini mi seviyor?" diye düşünebilir. Batıdaki kadınların çoğu çalışıyor, ekonomik özgürlüğü olan kadının durumu her zaman iyi olur". (5.12.1985).

Nilgün'ü böyle düşünen bir kocası olduğu için "şanslı" bulmaktadır. Yiğit'in ileriye düşündüğünü, her kadının evinin geçimine katkıda bulunması gerekliliğini savunmaktadır. Prof.Pekuysal "bir kadının toplumda yeri olabilmesi için işi olmalıdır" diye düşünmektedir. İş olmayan kadının gereksiz düşüncelere kapılacağını söyler.

Nilgün çevresinden gelen desteklerle üniversite sınavına girmeye karar verir. Ders çalışmasına Yiğit yardım etmektedir. Onun bu çabası onlarla yaşayan Şerife Kadın'a ters gelmektedir (29).

Nilgün'ün evlenmesinden sonra kocası ve kocasının ailesi ile ilişkileri konusunda Prof.Pekuysal çeşitli öğütler verir. Prof.Pekuysal'a göre evli bir kadın kendine dikkat etmeli, kocasına ve kendisine zaman ayırması, düzenli ve tertipli olmalı, birlikte sinemaya, tiyatroya gitmelidir (30). Aile ilişkileri konusunda da Yiğit'in kardeşi Lale, Nilgün'den kocası Orhan'ı ve Hüseyin Bey'i ilgilendiren bir konuda yardım ister. Bu konuda Prof.Pekuysal Nilgün'ü ailedeki bu tür sorunlarla ilgilenmemesi konusunda uyarır.

(29) Şerife Kadın evde sürekli olarak ders çalışan Nilgün'e

"- Erkeğin okumuşu kadı, kadının, okumuşu cadı olur" diyerek onun okuması konusundaki düşüncesini söyler (7.12.1985).

(30) Prof.Pekuysal yeni evli olan Nilgün'e

"- Şimdi ah yenice eleğim seni nereye asayım, denir, her yeni evli kadın gibi erkeğin kalbine giden yol mideden geçer deyip çeşitli yemekler yapılır, sonra kilo alınır göbek bağlanır. Nilgün sen tedbirini ona göre al" der (14.11.1985).

Bu arada aileler arasındaki ilişkiler eskisi gibi sürmektedir. Melek Hanım, Türkan Hanım'a tahammül etmeye çalışırken, Mehmet Ali Bey ve Hüseyin Bey dostluklarını ilerletmişlerdir. Birlikte eğlenmeye ve gezmeye devam etmektedirler. Gittikleri bir gazino eğlencesinin sabahında M.Ali Bey Melek Hanım'a yıllardır İstanbul'da yaşadığını ve böyle şeylerin varlığından bile haberi olmadığını, her ne kadar sefahata düşkün olmasa da eğlencenin çok hoşuna gittiğini söyler. Dünürü Hüseyin Bey'i de her zamanki gibi överek anlatır (31).

2. Aileye Dolaylı Olarak Bağlı Dramatize Bölümler

Hayriye Hanım ve Oğuz Bey (Yaşama Sevinci)

Hayriye Hanım ve Oğuz Bey'in yer aldığı dramatize bölümün aileyle tek bağlantısı Sabahat Hanım'la Hayriye Hanım'ın aynı okulda okumuş olmalarıdır. Hayriye Hanım, Sabahat Hanım'ı görmek için onlara geldiğinde izleyici ile de tanışmış olur. Bu bölüm programı izlediğimiz süre içinde herhangi bir başlıkla anılmamış, daha sonra "Yaşama Sevinci" adı verilmiştir.

Hayriye Hanım, bir çok konuda kendi düşüncelerini dile getirerek bölümde etkili bir yer almaktadır. Kiracı-

(31) Mehmet Ali Bey daha önce Hüseyin Bey'le gittiği bir gazinodan döndükten sonra Hüseyin Bey'i anlatırken, "- Adam yol yordam biliyor, gönül alıyor, etrafımızda gördüğümüz okumuş insanların tatsız, kaba saba hallerinden eser yok üstünde inan" demiştir (15.10.1985).

sı gazeteci Oğuz Bey ona göre bir dedikodu yazarıdır. Bu bölümdeki hemen herşey Hayriye Hanım'a bağlıdır. Oğuz Bey herhangi bir konuda Hayriye Hanım'a takılmakta sonra onun yorumlarını dinlemektedir.

Yalnız bir kadın olan Hayriye Hanım iki kez evlenmiş, her iki kocası da ölmüştür. Oğuz Bey'i de karısı terk etmiştir. Programda yalnız iki insan arasındaki dayanışma ve yardım da anlatılmaktadır.

Hayriye Hanım ve Oğuz Bey sürekli olarak şakalaşmakta ve günlük olaylardan sözetmektedirler. Alışverişten gelen Hayriye Hanım pahalılıktan yakınmaktadır. Herşeyin pahalı olduğunu ancak insanın isterse ucuz şeyler bulabileceğini söylemektedir. Bu konuda Hayriye Hanım pazarların ucuz olduğunu oradan alışveriş edilmesini önerir. Bu arada sosyete dedikodularını yazmakla suçladığı Oğuz Bey'in bir kaç gün önce yazdığı haberin doğru olup olmadığını söyler. Özellikle de 30.000.- TL.ya ipek çorap giyen bayanın kim olduğunu da merak etmiştir. Bu arada Oğuz Bey kendi yırtık çoraplarından sözeder. Hayriye Hanım'da ona

"- Avanak avanak dolaşacağına, aklını başına toplasaydın da karını kaçırmısaydın, çoraplarını yıkasın, diksin ..." diyerek akıl verir.

Bu bölümde yaşam koşullarının zorlaştığı sık sık söylenir. Buna çözüm olarak da pazara çıkmayı önerir-

ler (32). Hayriye Hanım pazar yerlerine gösterdiği ilgi nedeniyle "mavi mavi gözleri" nin olduğunu söylediği İstanbul Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'a teşekkür eder.

Hayriye Hanım, gezmeği, eğlenmeyi, sohbeti seven bir kadındır. Bu nedenle Oğuz Bey'in her önerisini kabul etmekte tereddüt bile etmez. Bunu da

"- Terziye göç demişler iğnem başında demiş" diyerek anlatır.

Oğuz Bey ve Hayriye Hanım birlikte geçirecekleri yılbaşı için hazırlık yaparlar. Hayriye Hanım güzel giysiler giyer, Oğuz Bey'e armağan alır yemek hazırlar. Oğuz Bey'de ona armağan alır. Yılbaşı gecesi "hindi pişirme" adetine değinen Hayriye Hanım hindinin pahalı olduğunu ve tavuk alacağını söyler.

"- Dünya kurulduğundan bu yana sanki yılbaşlarında hindi mi yeniyormuş ... hem de kestaneli ..." diyen Hayriye Hanım yılbaşı için giysi diktirmekten de yana değildir.

3. Bağımsız Dramatize Bölümler İkili İlişkiler

"Hanımlar Sizin İçin" programında sürekli dramatize bölümün yanısıra birbiriyle bağlantısı olmayan

(32) Hayriye Hanım ucuz olan şeyleri almayı bir zorunluluk olarak kabul etmektedir. Bunu;
"- Ucuz bulursan seç, pahalı bulursan kaç" diyerek kısaca anlatmaktadır (10.12.1985).

çoğunlukla kadın-erkek ilişkilerini ele alan "ikili ilişkiler" bölümü yer almaktadır. Bu bölüm programda Perşembe günleri yer almıştır. Belirli bir sorunu olumlu ve olumsuz açıdan ele alma biçiminde sunulur.

Örnek 1

Ev işi yapan kadının kocası gazete okurken telefon çalar. Telefonu açan erkek telefondaki kişiyi akşam yemeğine ve gece onlarda yatmaya çağırır. Telefonu kapattıktan sonra da karısına

"- Halamdı" der. Bunun üzerine karısı kendisine kim olduğunu baştan söylemesi gerektiğini söyler. Bir planı olabileceğini düşünmesi gerektiğini ekler. Kocası kadını tersler. Bunun üzerine çok sinirlenen kadın kocasına

"- Adam yerine koydun da sordun mu?"

"- Biz bu evde eşşek başıyız değil mi?" diyerek bağırır. Erkek halasının kendisi üzerinde çok emeği olduğunu ve onu ne zaman isterse evine çağıracağını söyler, tartışırlar.

Aynı olay bir başka yaklaşımla hemen yeniden ekrana geçitilir. Söz konusu çift bu kez televizyon izlemektedir. Kadın aynı zamanda elişi de yapmaktadır. Telefon çalar, erkek telefonu açarken, kadın da televizyonun sesini kısar. Erkek karısına arayanın halası olduğunu söyler. Karısının ve halasının arasında selamlaşmayı da sağlayan erkek karısına danışarak halayı davet eder. Üstelik

ertesesi akşam bir yere de gideceklerdir. Ancak her ikisi de halayı çok sevmektedirler ve onunla olmaktan mutlu olacaklardır. Eğer kabul ederse halayı da gidecekleri yere götürmeyi planlarlar.

Bu iki farklı sunum yorumsuz aktarılır ve genelde programın akışı sürer.

Örnek 2

Bir arkadaşından kocasının kendini aldattığını duyan kadın bu konuyu annesine açar. Annesi olayı duyar duymaz damadı daha ilk gördüğü gün gözünün tutmamış olduğunu, o adamdan ayrılmasının en iyisi olacağını söyler. Aynı konuyu babasıyla tartışan kadın, babasının daha farklı davrandığını görür. Baba olayı kızından dinler, ayrılmayı düşünüp düşünmediğini bile sormadan

"- Ayrılmayacağına göre onunla değil aradaki yanlışlıklarla savaşacaksın" der ve,

"- Her evli erkeğin başından geçer bunlar, oluktan akan yağmur suları gibi akar gider bulanıktır, kirlidir, ama geçer ağlamayacaksın, sızlamayacaksın kimseye anlatmayacaksın" diyen baba kapalı bir şekilde böyle bir "hata"yı kendisinin de yaptığını kızına söyler.

B- Uzmanların Yer Aldığı Bilgi Verici
Bölümler (Köşeler) (33)

HSİ programında uzmanların görüşlerine yer verilen ve "köşe" olarak adlandırılan bölümler vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir: Beyaz Gömlekliler, Yemek Sohbetleri, Moda, Ev Ekonomisi, Eğitim, Şifalı Bitkiler, Hayvan ve Bitki Bakımı.

1) Beyaz Gömlekliler

Sağlık konusunda söz edilen bu bölümde Doç.Dr. Yılmaz Kafadar ve Doç.Dr.Derin Kösebay sürekli olarak yer almışlardır. Bunların yanısıra başka uzman doktorlar da çeşitli konularda bilgiler vermiştir. Hastalıkların tanınması, tedavisi, korunma yolları anlatılmıştır. Bu bölümde ele alınan konular; doğum kontrol yöntemleri, doğum kontrolünün gerekliliği, evlilikten önce yaptırılacak sağlık kontrolleri, çocuklarda kusma, estetik cerrahi, kasık ve mide fıtığı, behçet hastalığı, AIDS, sarılık, süt çocuklarının beslenmesi, tifo, anne sütü almayan çocukların beslenmesidir.

2) Yemek Sohbetleri

Bu köşe gazeteci Kayhan Türkçü tarafından hazırlanmaktadır. Kayhan Türkçü'nün seçtiği yemekleri Gür-

(33) Uzmanların yer aldığı bu bölümler program içinde "köşe" olarak adlandırılmaktadır. Bu adlandırma bu çalışmada da kullanılacaktır.

cü Hanım pişirmektedir. Stüdyoda hazırlanan yemeklerin yanısıra çeşitli lokantalardan seçilen yemekler de programda yer almıştır (24). Haftalık yemek listesi de verilmektedir. Bu listelerle birlikte kullanılacak malzemeler hakkında da açıklama yapılmaktadır. Örneğin keşkek kebabı ya da aşure anlatılırken buğday hakkında bilgiler verilmiştir.

Programda insanların tariflere uymadan da güzel yemekler pişirebileceği sık sık vurgulanmıştır.

3) Moda

Bir modaevi sahibi olan Lütfiye Arıbal'ın hazırladığı bu köşede, ekonomik, modası geçmeyecek klasik giysiler anlatılmıştır. Düğünde giyilebilecek elbiseler gösterilmiştir. Seçilen bir elbise hakkında bilgi verilirken kumaşının ipek olduğu ve Beşiktaş Pazarı'nda metresinin bin liraya alınabileceği belirtilmiştir. Lütfiye Hanım mevsim başında giysi dolaplarının kontrol edilmesi, eksiklerin tamamlanması, modası geçmiş eşyalarda yapılacak değişikliklerle onların yeniden kullanılabilir hale geleceği öğüdünü de vermektedir. Örnek olarak da söylediklerine kısa plili bir eteğin nasıl uzun dar bir etek haline getirilebileceğini ya da eski bir kazaktan, üzeri-

(34) Mantılı çorba, közde karnıyarık, patlıcan köfte, aşure, keşkek, düğün çorbası, zerde piliç yahnisi, kuzu zu sarma, kadınbudu köfte, sucuk ve sucuk içi köfte kestaneli hindi, özbek pilavı, tavuklu börek, çerkes tavuğu v.b.

ne pul ve payet işlenerek nasıl yeni bir kazak elde edileceğini açıklamaktadır. Bu bilgilerin yanısıra köşede yerli ve yabancı defileler ve modaevlerinden görüntülere yer verilmiştir.

Bu köşe, programda sürekli dramatize bölümle de ilgilidir. Nilgün'ün nişan ve düğün elbisesi, Melek Hanım'ın elbisesi Lütfiye Hanım tarafından dikilmiştir.

4) Ev Ekonomisi

Önceleri TÜBİTAK tarafından hazırlanan bu köşede, gıda maddelerinin seçimi, saklanması anlatılmıştır. Daha sonra gazeteci Meral Tamer tüketicinin korunması konusunda bilgiler veren programlar hazırlamıştır.

TÜBİTAK tarafından hazırlanan bölümlerde meyve, sebze seçimi, konserve yapımı, yoğurt yapımı anlatılmıştır. Sağlıklı beslenme konusunda bilgiler verilmiştir. Bu konuları uzmanlar anlatmıştır.

Meral Tamer'in hazırladığı bölümler de tüketicinin korunması hedeflenmiştir. Elektrik tüketiminde tasarruf konusunda bir elektrik mühendisiyle, sağlıklı yiyecek ve içecekler konusunda beslenme uzmanı Prof.Dr.Ayşe Baysalla, düğün hediyesi seçiminde büyük bir mağazanın bölüm yöneticisi ile, düğünlerdeki çiçekler konusunda bir otelin salon düzenleyicisi ile, kiralık ev konusunda bir apartman yöneticisi ile vergi iadesinden yararlanma konusunda bir emekli bayanla görüşmüştür.

5) Eğitim

Çocuk eğitiminin konu edildiği bu köşede, Doç. Dr.Haluk Yavuzer ve Şima Belik'in yanısıra çeşitli uzmanlar da yer almıştır. Konu olarak; ailede çocuğun yeri, çocuk bekleyen annenin ruhsal durumu, televizyonun çocuk eğitimindeki yeri, uykunun önemi ve uyku saatleri, çocuğu tanımak ve ona göre eğitmek, çocuk ve çevresindekilerin ilişkileri ele alınmıştır. Uzmanlar ya yalnız ya da stüdyodaki anne ve babalarla görüşmüşler, çocukların sorunlarını dinleyip çözümlerini söylemişlerdir.

6) Şifalı Bitkiler

Eczacı Filiz Görgün'ün hazırladığı bu bölümde yararlı bitkilerden elde edilecek ilaçlardan söz edilmiştir. Ergenlik sivilceleri ve siyah noktalar için uygulanacak reçeteler çeşitli bitkilerden elde edilecek karışımlarla diş sağlığının korunması, ellerin bakımlı ve güzel olması için gereken karışımlar verilmiştir. Bu köşe belli bir periyoda bağlı olmadan yayınlanmıştır.

7) Hayvan ve Bitki Bakımı

Bu köşede çeşitli süs bitkilerinin bakımı ve gübrelenmesi ile kedi ve köpek gibi ev hayvanlarının bakımı anlatılmış, hayvan sevgisinin özellikle çocuklara verilmesi istenmiştir. Programa uzmanlar katılmıştır.

C- Müzik

HSİ programında Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, Türk Hafif Müziği parçalarına yer verilmiştir. Müzik için ayrılan süre seçilen parçaların uzunluğuna bağlı olarak 8-12 dakika arasında değişmiştir.

Seçilen müzik parçaları, o günlerin tutulan parçaları arasından olmaktadır. Türk Sanat Müziği ve Türk Hafif Müziği parçaları çoğunlukla stüdyoda bir tek sanatçı tarafından seslendirilmekte, Türk Halk Müziği parçaları ya folklor ekipleriyle ya koroyla ya dış çekimle çok azı da stüdyodaki olanaklarla sunulmuştur. Dış kaynaklı müzik parçalarının görüntüleri de yabancı televizyon stüdyolarınca hazırlanmış olup konser ya da dış çekim biçimindedir.

D- Yarışma

Halit Kıvanç tarafından sunulan bu yarışmaya bayanlar katılmaktadır. Yarışmacılar mektupla başvuranlar arasından seçilmektedir. Üç yarışmacı katılmaktadır. Yarışma seyircilerin önünde yapılmaktadır. Seyirciler de bayandır. Yarışmada tek soru olmakta, soru kura ile belirlenmekte, yarışmacılar yanıtı Halit Kıvanç'a yönelttikleri sorularda verilen karşılıktan yola çıkarak bulmaktadırlar. Sorulacak sorular üç yarışmacı için önce toplam 12 iken 18'e çıkarılmıştır. Yarışmada doğru karşılığı bulanlara armağan verilmiş(35), karşılık veremeyenlere de birer çiçek verilmiştir.

(35) Verilen hediyeler çelik ya da emaye tencereler olmuştur.

E- Çizgi Filmler

Yabancı kaynaklı çizgi filmler okula gitmeyen ya da yayın anında okulda olmayan çocuklar düşünülerek programa alınmıştır. Kahramanları genellikle hayvanlardır. Pembe Panter, Alabalık Serüvenleri, Penguenin Serüvenleri programda yer alan çizgi filmlere örnek olarak verilebilir.

F- Dizi Filmler

Program Ekim-Aralık ayları süresince "İlahi Madeleine" ve "Aile Bağları" adlı iki yabancı dizi yer almıştır. Yabancı kaynaklı olmalarına rağmen konulu bu programların içeriği üzerinde durmak yararlı olacaktır.

1. İlahi Madeleine

Seyirci önünde çekilmiş güldürü ağırlıklı bir dizidir. Çoğunlukla Madeleine'in başından geçen olaylar konu edilmektedir. Konudan çok görüntüdeki güldürü unsurları önemlidir (36)

-
- (36) Balkonda kalan Madeleine'in soğuktan saçlarınının, paltosunun buz tutması ve cama yapışması
- Boş sayılabilecek durumda olan valize tek çorabın sığmaması
 - Çiçeklerle konuşan Madeleine onlardan iyi olmalarını istediği sırada çiçeğin bütün yapraklarını dökmesi
 - Açmaya çalıştığı kapının kolunun kopması.

Madeleine hareketli, neşeli, dürüst iyi niyetli ancak beceriksiz ve sakar bir kadındır. Charlie ile onbir yıldır evlidir. Charlie aşk romanları yazmaktadır. Madeleine'in sürekli uğraştığı bir işi yoktur. Dizide Charlie ve Madeleine'in arkadaşları, komşuları, akrabaları ve iş ilişkileri yer alır.

Madeleine sürekli olarak bir jimnastik salonuna devam etmektedir. Jimnastik salonuna komşuları ve arkadaşları Roberte'in ayrıldığı karısı ile birlikte gitmektedirler. İki kadın burada olayların günlük değerlendirmelerini yapmakta ve dertleşmektedirler. Madeleine evinin işini kendi yapar görünmektedir. Çiçeklerle ilgilenip, toz almaktadır. Bunun dışında Madeleine çoğunlukla ters ve gereksiz işler yapmaktadır. Charlie'ye bir hafta sonu dergisine yazacağı öyküde yardım edince kendini yazar sanmaya başlamış, aradan geçen zamana aldırmandan evliliklerinin onbirinci yılını balaylarında olduğu gibi kanoyla ırmak gezisinde kutlamaya kalkışmış. Charlie'nin görüşlerine önem verdiği bir yazarla tartışmış, Charlie'ye sormadan hafta sonu için dağda gezi ayarlamıştır. Madeleine'in davranışları çoğunlukla bu çerçevede gelişmektedir. Yaptığı işlerdeki terslikleri, kazaları, insahları birbirine karıştırmaları, gafları, düşüncesizlikleri, beceriksizlikleri ile bilinen Madeleine'ikocası, kardeşi ve arkadaşları çok sevmektedir. Bu arada özellikle okul arkadaşları onun beceriksizlikleri ile alay etmekten zevk almakta, onun küçük düşmesini ister görünmektedirler. Madeleine hiç beceremeyeceği halde seramik kursuna katılmış, yazarlığa kalkışmış, çeşitli yollarla iş

aramış, çok tanınmış bir şarkıcıyı okul gecesine getireceğine dair söz vermiştir. Bunların çoğunda başarılı olmamıştır.

"İlahi Madeleine" de karı-koca ilişkileri de yer almaktadır. Charlie, Madeleine'e karşı sürekli anlayışlı ve hoşgörülüdür. Madeleine'i çok seven Charlie seramik kursuna gittiğinde olanlardan ve kendi yerine yazılar yazmasından şikayet etmez. Karısını üzmemek için dağa kayak yapmaya gider, kano ile nehir gezisine çıkar. Yalnızca Madeleine'in Avrupa'da yaşayan kız kardeşinin onlara geldiğinde yaptıklarından rahatsız olur. Charlie ve Madeleine'in yaşamları pek birbirlerine bağlı değildir. Charlie genellikle arkadaşı Roberte'le oyun oynamakta, Madeleine'de onlardan farklı ortamlarda farklı uğraşlar içinde bulunmaktadır. Madeleine'in kız kardeşi Avrupa'da yaşamaktadır. Ziyaretine geldiği ablasını çok kıskanan genç kız onların yakın arkadaşı olan Roberte'le ilişki kurar. Genç kıza bu da yetmez, ilgi alanını Charlie'ye doğrudan genişletir. Oldukça dengesiz davranışlar içinde bulunan genç kıza Charlie ve Madeleine yardım ederler.

"İlahi Madeleine" belli bir şemaya göre gelişir. Bu şema şöyledir,

1. Madeleine'in dışında bir olay gelişir.
2. Madeleine olaya girer.
3. Madeleine ortalığı karıştırır.
4. Madeleine kendisi ya da başkalarının yardımıyla karıştığı ortamı düzeltir.

Örnek 1

Kendisine bir uğraş arayan Madeleine seramik kursuna katılmaya karar verir ve kaydını yaptırır.

Madeleine hiç beceremediği halde kendini seramikçiliğin havasına kaptırır. Kendisine seramik yapımında yardımcı olan gençle birlikte olmaya başlar.

Seramik kursları sırasında tanıştığı genç ve kurs ortamı Madeleine'i değiştirmeye başlamıştır. Bu değişikliğin, Madeleine dışında herkes farkındadır. Roberte, Charlie'yi Madeleine'in o gence aşık olabileceği konusunda uyarır. Charlie, Madeleine'e güvenmektedir ancak ondaki değişikliklerin artması (gençler gibi giyinen Madeleine, evden sabah çıkıp akşam dönmeye başlamıştır.) onu da kuşkulandırır. Bu kuşkularını bir bayan olan yayıncısına anlatır. Ondan da "aralarında birşeyler olabilir" karşılığını alınca Madeleine'i uyarmaya karar verir. Bu arada Madeleine'in sürekli birlikte olduğu gençte diğerleri gibi düşünmektedir. Madeleine'i zorla öpmeye kalkışır. Madeleine'in karşı koymaları sözde kalacak gibidir.

Olayları bir kez daha değerlendiren Charlie, olanlarda Madeleine'in bir rolü olmadığına karar verip ona sahiplenmek için kurs yerine gider. Bu arada Madeleine gencin elinden kurtulmaya çalışmaktadır. Charlie onun kurtulmasına yardım eder.

Örnek 2

Charlie yazacağı öyküye konu bulmakta zorluk çekmektedir. Bu arada Madeleine'de onun sonuçsuz kalan uğraşlarını sıkıntı ile izlemekte ve kendince eğlenceler bulmaktadır. Madeleine eğlence olarak süpürge, toz bezi gibi araçlardan orkestra oluşturup sessizce şarkılar söyler. Daha sonra söylediği birşeyi Charlie beğenir ve öyküsünde kullanır.

Madeleine, Charlie'nin düşüncesini beğenmesinden sonra kendinde gizli kalmış bir yönün ortaya çıktığına inanır. Bir yazar gibi davranmaya çalışır, sürekli olarak birşeyler yazıp yayıncılara götürmekte, yazdıklarının basılmasını beklemektedir. Madeleine giderek bu konuda Charlie'den daha iyi olduğunu düşünmeye başlar. Charlie ve yayıncısı Madeleine'in iyi olmadığını bilmektedirler. Ancak üzüleceğini, dahası dinlemeyeceği için söyleyememektedirler. Charlie karısının bu haline çok üzülmemektedir.

Yazar olduğuna kendisini iyice inandıran Madeleine, yayıncılara verdiği kitapları basmaları için baskı bile yapmaktadır. Yazarlık düşüncesine kendisini iyice alıştıran Madeleine için Charlie ve arkadaşları ne yapacaklarını şaşırırlar. Bu arada özellikle yayıncı ve eleştirmenler Madeleine'in çok kötü olduğunu tekrar tekrar söylemektedirler. Bu arada Madeleine Charlie'nin yazdığı yerlere kendi yazılarını göndermeğe başlar.

Madeleine çevresindekilerin ve yayıncıların uyarısıyla ne yaptığının farkına varır ve gönderdiği yazıları geri alıp Charlie'nin yazılarını gönderir.

2. Aile Bağları

Bu dizi önceleri hafta sonu programlarında yer almış, daha sonra hafta içine kaydırılmıştır. Bu dizide konuşmalara dayalı güldürü unsuru ağırlıklıdır.

Gençliklerinde hippy olan Elyse ve Steven'in ailesi çevresinde gelişen olaylar ve sorunlar dizinin konusunu oluşturmaktadır. Elyse ve Steven'in ikisi kız üç çocukları vardır. Elyse mimar, Steven televizyon programcısı, çocuklar da öğrencidir. Oğulları Alex, boş zamanlarında evlerinin yakınındaki bakkal dükkanında çalışmaktadır.

Elyse işini evde yürütmektedir, Steven işinde oldukça başarılıdır. Yaptığı bir programla ödül almıştır. Lise öğrencisi olan Alex okulda ve özel yaşamında düzenli, başarılı ve hırslıdır. Mariel'de Alex kadar olmasa da başarılı bir öğrencidir. Elyse ve Steven şiddet kullanımına karşı bir çifttir. Savaşa, özellikle de nükleer savaşa karşı yapılan bir eyleme katılırlar. Elyse ve Steven ne kadar duygusal, romantikseler çocuklar da o kadar gerçekçidirler. Eve hırsız girmesi üzerine silah edinmeye karar verirler. Ancak alınan silah Elyse ve Steven'i rahatsız eder.

Ailede herkes kendine düşen işi yapar. Sofrayı ortaklaşa kurup kaldırırlar, alışverişi birlikte yapar-

lar, çocuklar kendi odalarını temizlemekte onlardan kalan işi Elyse yapmaktadır. Çocuklar anne ve babalarını eleştirebilmekte, her konuda tartışabilmektedirler. Ailede son kararlar anne ve baba tarafından verilmektedir.

Alex ve Mariel aynı liseye gitmektedirler. Alex, Mariel'den daha başarılıdır. Bu nedenle sürekli tartışmaktadırlar. Mariel bir ara lisedeki sınav soru kağıtlarının çalınmasına bile karışır. Alex girişimci ve rekabetçi bir düşünceden yanadır. "Genç işadamları" topluluğuna üyedir. Okuldan kalan zamanında yanında çalıştığı Bay Adler'le iş konusunda anlaşamamaktadır. Çünkü Bay Adler sattıklarından çok insanlarla ilgilenmektedir. Alex bu nedenle oradan ayrılıp büyük bir süpermarkete geçer. Oradaki mekanik ilişkiler ve sürekli daha çok kazanmaya yönelik anlayışın pek iyi olmadığını anlar ve yeniden Bay Adler'in yanına döner. Sürekli olarak yükselmeye ve çok para kazanmaya hevesli olan Alex'in başına bu tür olaylar sık sık gelir.

Ailede girişimci, atılımcı ve değişikliklerden hoşlanan Alex sorun yaratmaktadır. Çünkü bu, ailede söz sahibi olan kişilerin düşüncelerine ters gelmektedir. Elyse ve Steven duygusal, barış sever, parayı gereksinimleri için isteyen insanlardır. Ailede çıkan sorunlar çözümlenmekte ve yine eskiye dönülmektedir.

"Aile Bağları"nda olaylar belli bir şemaya göre gelişmektedir. Buna göre;

1. Aile normal yaşamını sürdürürken ortaya aileyi ilgilendiren bir sorun çıkar.

2. Ailede herkes sorunun farkına varır, ancak olayların gelişmesi beklenir.
3. Gelişen olaylar ailedeki sorumluluğu artırmaya başladığında sorun ailece çözülür.

Örnek 1

Ailece sinemaya gittikleri bir gece eve hırsız girer. Evden bir takım eşyalar çalınır.

Bu olay aileyi düşündürür. Biraz da korkutur. Gidererek çevrede bu tür olayların artması üzerine ailece bir silah almaya karar verirler. Eve gelen silah evdekileri daha da huzursuz yapar. Bunun üzerine yine ailece silahı geri vermeye karar verirler.

Örnek 2

Kentte nükleer savaşa karşı bir yürüyüş vardır. Elyse ve Steven bu yürüyüşe katılmaya karar verirler. Bu kararlarını çocuklara söylediklerinde onlardan bu tür sorunların böyle yürüyüşlerle çözülemeyeceği ve katılmalarını istemediklerini karşılığını alırlar. Ancak Elyse ve Steven bu konuda kararlıdırlar.

Yapılan gösteride çıkan olay sonucunda Elyse ve Steven tutuklanır. Yılbaşına yakın bir günde olması çocukları ve Steven'in orada bulunan babasını üzer. Bu arada Elyse ve Steven durum değerlendirmesi yaparlar. Yaptıklarına pişman değildirlirler. Ancak buldukları yerde sarhoş ve fahişeler vardır. Böyle bir gecede orada

olmaktan üzüntülüdürler. Noel gecesinde çocuklar dedeleri ile birlikte hazırladıkları yiyeceklerle onların yanına gelirler. Böyle bir gecede birlikte olmayı istemişlerdir.

3. "ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN" PROGRAMI

1985 Ekim ayı ortasından itibaren Cumartesi günleri çalışan kadınlar için yayınlanmaya başlamıştır. Bu programda yemek tarifleri, çocuk eğitimi, sağlık, hukuk bölümleri, müzik, çizgi film, dizi film, Deniz Adanallı'nın yer aldığı köşe ve dramatize bölümler bulunmaktadır.

- . Dramatize bölümler,
- . Uzmanların yer aldığı bölümler,
- . Müzik,
- . Çizgi filmler,
- . Dizi filmler.

A- Dramatize Bölümler

Bu bölümde Evdeki Hesap, Hülya Koçyiğit'in canlandırmaları ve hafta içi programlarının devamı biçiminde olan Mehmet Ali Bey ve Ailesi yer almaktadır.

1. Evdeki Hesap

Yeni evli olan Defne ve Ayhan bu bölümün kahramanlarıdır. Ayhan bir şirkette çalışmakta, kalan zamanında çeviriler yapmaktadır. Defne ev kadınıdır. Defne Ayhan'a

göre daha çocuksu ve hayalcidir. Ancak ikisinin de hayalini kurdukları birşey vardır. O da herşeyini kendilerinin yapacakları bir evdir. Ev edinmek için daha çok kazanma olanakları olmadığından daha az harcamak için çaba göstermektedirler. Ancak her zaman işler istedikleri gibi gitmeyip harcamalarının kazançlarını aştığı olmuştur.

Hemen her Cumartesi programda yer alan bu bölümün konularını Defne ve Ayhan'ın para biriktirme çabaları oluşturmaktadır. Defne'nin bir elbise alması, Ayhan'ın eve misafir çağırması ya da Ayhan'ın arkadaşları ile biraz eğlenmesi ailenin ekonomisini alt üst edebilmektedir. Bu kadar hassas olan bütçelerine katkı olsun diye Defne, komşunun çocuklarına bakmaya kalkışır. Ancak bu işten aldığı para ne emeğini ne de harcamalarını karşılar. Bu nedenle çalışmaktan vazgeçen Defne, hiç olmazsa mutfak hesaplarını tutturabilmek için pazara çıkmaya ve toptancıdan alışveriş etmeye karar verir. Böylece ellerine geçen paradan artırma olayı olacaktır. Defne ve Ayhan duygularını birbirlerine açıkça söyleyebilen iyi anlaşan bir çifttir.

Örnek 1

Defne para kazanabilmek amacıyla komşunun çocuklarına bakmaya karar verir. Aynı gün çamaşırların da yıkanması da gerekmektedir. Bunun için bir valize doldurduğu çamaşırları Ayhan'la otomatik çamaşır makinası olan annesine gönderir. Kendisi de o gün çocuklara bakar. An-

cak akşam yaptıkları hesap kârda değil zararda olduklarını gösterir. Çünkü Ayhan çamaşırları taksiyle götürmüştür, giderken evdekilere tatlı almıştır, dönerken de taksiyle dönmüştür. Bu arada Defne de çocukları evde tutamamış onları çocuk parkına götürmüştür. Orada çocuklar birşeyler istemiş, o da almıştır. Üstelik çok da yorulmuştur. Yaptıkları değerlendirme sonucunda Defne'nin böyle bir iş yapmasının daha masraflı olduğu ortaya çıkmıştır (14.12.1985).

Örnek 2

Defne mutfak hesaplarını tutturma çabasında Ayhan gelir. Birlikte hesap yapmaya başlarlar. Bu arada Defne ocaktaki yemeği unutmuştur. Mutfaktan gelen yanık kokusu ile kendilerine gelirler. Yemeğin yenecek yeri kalmamıştır. Hesaplarını sürdürürken manavın ve bakkalın pahalı olduğuna karar verirler. Bundan sonra Defne pazara çıkacaktır. Ayhan da işyerine yakın olan toptan- cılardan gerekli malzemeleri alacaktır. Yanan yemeğin yerine o akşam kahvaltı etmeye karar verirler.

2. Hülya Koçyiğit'in Canlandırdığı Kadın Tiplerinin Yer Aldığı Bölümler

Hülya Koçyiğit bu bölümde çeşitli kesimlerden, çoğunlukla çalışan kadınların yaşamlarından bir bölümü canlandırmaktadır. Bu canlandırmadan önce o çevreden ya da o meslekte bir kadınla ya da uzmanla röportaj yapmaktadır.

Kırsal kesimden örnek olarak ele alınan Durdu Bacı, çalışan kadınlardan Manikürcü Mine, Bir Eczacı Bayan, Bir Bankacı Bayan ve Halide Edip Adivar'ın yaşamı bu bölümde ele alınmıştır.

Halide Edip Adivar'ın yaşamının konu edildiği bölümler çeşitli kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Hülya Koçyiğit bu bölümlerden önce edebiyat alanındaki araştırmacılar ve Halide Edip konusunda doçentlik tezi hazırlayan Prof.Dr.İnci Engün'le görüşmüştür. Halide Edip, yazıları davranışları ve yaşamı ile gözler önüne serilmiştir. Özellikle kadın hakları konusundaki çalışmaları ve 1908 yılından önce başlattığı söylenen feminizm hareketlerinden söz edilmiştir.(37).

Programda ele alınan öteki konular çeşitli mesleklerdeki kadınların başına gelebilecek olayları kapsar. Olaylarda bir işte çalışan kadınlar, ona genellikle engel olan erkekler, erkeklerle ve çevresindeki yanlışlıklarla savaşıyor kadınlar yer almaktadır.

Örnek 1

Bir kadın berberinde manikürcü olarak çalışan Mine'nin sarhoş bir babası, sessiz bir annesi vardır. Mine kazandığı parayı babasına vermektedir. Çalıştığı yerden haftalığını doğru dürüst alamayınca babasının kızacağını düşünür ve o huzursuzlukla eve gider. Ancak babası paranın eksik olduğunu farkına bile varamayacak şekilde sarhoştur. Bir Pazar günü arkadaşları ve sözlüsü ile birlikte pikniğe giderler. Orada arkadaşı işini değiştirmesini

(37) Bu konuya 7.12.1985 günü değinilmiştir.

ve kazandığı paranın hepsini babasına vermemesini söyler. Mine o hafta bir erkek berberinde daha çok haftalık alacağı bir iş bulur. Deneme sırasında bir müşteri Mine'nin elini okşamaya kalkışır. Mine'de elindeki törpüyü ona saplar. Bunu gören patron Mine'nin davranışını çok beğenir ve işe alır. İşe alınan Mine sigortalı olacağını da düşünce çok sevinir. Ancak sözlüsü Mine'nin erkeklerle çalışmasını istemez. Ve onun bileğini sıkarak incitir. Mine olanları patronuna anlatır. Bileği nedeni ile çalışamayacağını söyler. Ancak patronu iyileşinceye kadar başka işler yapmasını sonra yine maniküre başlayabileceğini söyler.

Örnek 2

Banka yöneticisi olarak çalışan kadın evli ve bir çocukludur. Kocasının da işleri iyidir, üstelik geniş bir çevresi de vardır. Karısının çalışmasına gerek olmadığını söyleyen erkek, çalışmasına pek karışmamaktadır.

Bankada çalıştığı bir gün kadını kayınbiraderi ile bir arkadaşı ziyarete gelir. Kayınbiraderi ondan bir iş için kredi ister. Kadın konuyu araştıracağını söyler. Aslında ona güvenmemektedir ve kurallara uygun bir biçimde onu reddedecektir. Burada kocası da devreye girer ve kadına baskı yapar. Karısının dinlemediğini görünce bankanın yönetim kadrosu içinde yer alan dostlarını araya sokar. Böylece karısını küçük düşürecek ne yaparsa yapsın ondan daha güçlü olduğunu gösterecektir.

B- Uzmanların Yer Aldığı Bölümler

Bu bölümde hukuk sorunlarının ele alındığı Avukat Hanım, çocuk eğitimiyle ilgili bilgilerin verildiği Annelerle Sohbet, sağlık sorunlarının yer aldığı Beyaz Gömlekliler, yemek tariflerinin verildiği Hamarat Hanımın Mutfağı, kadınlara çeşitli konularda bilgi veren Deniz Adanalı ve yabancı kaynaklı bir belgesel olan Elişi Göznuru yer almaktadır.

1) Avukat Hanım

Bu bölümde seyircilerin sorularına bağlı kalınarak çeşitli hukuki sorunlar ele alınmıştır. Avukat İnci Atlı gönderilen mektuplarda belirtilen soruları yanıtlamakta, bazen sorunun sahibi de programa katılmaktadır. Bu bölümde ele alınan konular; sosyal güvenlikle ilgili konular (S.S.K., Bağ-Kur), iş kazaları ve meslek hastalıkları, telif hakları, çalışan kadının hukuki sorunu, meslekte başarılı olmanın yolları ve mesleğin zorluğu konusunda da çeşitli meslekten kişilerle görüşülmüş (eczacı, bankacı, manikürcü) ve son olarak da iş kurmak isteyen bir ev kadınına iş kurma ve ortaklıklar konusunda bilgi verilmiştir.

2) Annelerle Sohbet

Prof.Dr.Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Doç.Dr.Güler Okman Fişek tarafından hazırlanmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmanın, bir bölümüne programda

yer verilmiştir. Bu çalışma, değişik çevrelerden gelen annelerin çocukları ve çevreleri ile iyi ilişkiler geliştirmesini ve uyumlu bir insan olmasını hedeflemektedir.

Değişik çevrelerden dört anne programa katılmıştır. Bu annelerden ikisi çalışmakta (biri evde, biri dışarıda) ikisi de ev kadınıdır. Bu annelere Doç.Dr.Güler Okman Fişek çeşitli konularda sorular sormuştur. Sorulara verilen karşılıklarla çocuklara ve çevrelerine nasıl davranacakları sonucuna ulaşan anneler programın sonunda eskisine oranla daha anlayışlı olduklarını, çevreleri ile olan ilişkilerinin düzeldiğini söylemişlerdir. Bu bölümde çocuklara ve çevresindekilere yaklaşırken önce ne istediğini söylemenin, kendilerine yapılmasını istemedikleri bir davranışı başkalarına da yapmamalarını, çevresindekileri ve çocukları dinlemeleri, ceza vermenin doğru bir yol olmadığı, açıksözlü olmanın yararları anlatılmıştır.

3) Beyaz Gömlekliler

Doç.Dr.Derin Kösebay ve Doç.Dr.Yılmaz Kafadar'ın yanısıra başka doktorların da katıldığı bu bölümde sağlık sorunları ele alınmıştır. Bu bölümde bel, boyun ve kol ağrıları, bayılma ve ruhsal rahatsızlıklar, çalışan kadında ruh ve beden sağlığı, işe yeni başlayan kadının sorunları ele alınmıştır.

Yeni çalışmaya başlayan kadının özel yaşamını planlaması konusunda Doç.Dr.Esat Göktepe bilgi vermiştir.

"- Ev işleri, çocuk bakımı kadının işidir. Sık olarak olmasa da erkek kadına yardım ederse iyi karşılanmaz. Kadın evde çalışır, erkek oturur hoş vakit geçirir. Çalışan kadının kendine ayırdığı zamanı iyi planlaması gerekir. Yapacağı işleri bir yere yazması onlara uyması zorunludur. Kadın işe alıştığında herşey yoluna girecektir. İş düzenine alışan kadının düzeni iyi olacaktır"(2.11.1985).

4) Hamarat Hanımın Mutfağı

Çolpan Tüzün'ün hazırladığı bu bölümde çalışan kadınlara pratik yemek tarifleri verilmiştir. İlk programlarda mutfak araçlarının seçimi anlatılmıştır. Bu araçlarla daha çabuk daha çok iş üretilecektir. Daha sonraki programlarda pratik sandviç tarifleri verilmiştir. Bu tariflerle birlikte "kola" içilebileceği söylenmiştir (26.10.1985). Daha sonra kolay çorbalar, kolay kek, börek, yumurtalı pastırma, kalmış kekten tatlı, pilavdan mücver tarifleri verilmiştir.

Çolpan Hanım, haftalık alışverişlerde dikkat edilecek konuları anlatarak, alınanların nasıl saklanacağını göstermiştir. Verilen kimi tariflerin özellikle de sandviçlerin "yaz bekarı" erkeklerin de işine yaradığı sunucu Fatih Orbay tarafından söylenmiştir. Çolpan Hanım, ertesi günü pişirilecek olan patateslerin bir gece önceden ayıklanabileceği, lahananın doğranarak kavonoza konulmasının, salata hazırlarken kolaylık sağlayacağını uykusu kaçan kadınların kalkıp köfte yoğurmalarını önermiştir.

5) Deniz Adanalı

Halkla ilişkiler uzmanı olan Deniz Adanalı, çalışan kadınlara giyim, takı, konuşma, işlerini planlama konularında bilgiler vermektedir. İlk programda yer almayan Deniz Adanalı ikinci programda kendini tanıtır. 31 yıldır çalıştığını ve çalışan kadının en büyük sorununun yorgunluk olduğunu belirtir. Daha sonraki programda Deniz Adanalı izleyenlere niçin çalıştıklarını sorar. Kendine göre de karşılıklar verir. Bu karşılıklar; çevre edinmek, ekonomik bağımsızlık, iyi bir eş seçimi için, iyi bir ortam için, eve katkıda bulunmak için ya da bunca yıl okudum çalışmam gerek şeklindedir. Bu girişten sonra programın konuları ele alınmıştır. Önerilerini çeşitli başlıklar altında toplayabiliriz.

a. Çalışan Kadın Evde Nasıl Davranmalıdır?

Deniz Adanalı, kadının çalışsa da evini ihmal etmemesi gerektiği kanısındadır. Ev işleri ve evdeki kişilerin bakımının doğrudan kadının görevi olduğu ve bunları aksatmamasını söyleyen Deniz Adanalı, bu konuda kadınlara planlı olmalarını önermektedir. Ona göre, işlerini belli bir plana göre sıralayan kadın kendisine "laf" söyletmeyecektir. Ne zaman konuk çağırılacağını düşünen, ne zaman gezmeye gidileceğini ayarlayan kadın daha az yorulacaktır. Bir izleyiciden gelen mektupta "söylenenleri yapamıyorum bu nedenle de mutsuzum" demesine çok kızan Deniz Adanalı ona da planlı olmayı önermiştir. Çalışan kadının ev işlerinde olmasa da çocuklarla ilgi-

lenmek konusunda kocasından yardım isteyebileceğini söyleyen Deniz Adanalı bu konuda kadınlara kocalarını sıkı sıkı tenbihlemelerini öğütlemiştir. Deniz Adanalı'nın kendilerine "laf söyletmemek" için kadınlara çeşitli önerilerde bulunmuştur.

"- Zamanınızı ekonomik kullanın, akşamdan kahvaltı sofrasını hazırlayın, kocanızın, kendinizin ve çocukların giyeceklerini gözden geçirin ve hazırlayın, yine akşamdan küllükleri dökün, sabah kalktığınızda camları açın çaydanlığın altını yakın, bu arada giyinin, eşinizi ve çocukları uyandırın, siz ortalığı bir kez daha gözden geçirin, tamam artık çıkabilirsiniz. Kapıdan çıkmadan önce aynada son kez kendinize bakın ve yüzünüze bir gülücük kondurun, sokağa gülerek çıkın, güne gülümseyerek ^{başınızı} çıkın" (9.11.1985).

b. Çalışan Kadın İş Yerinde Nasıl Davranmalıdır?

Deniz Adanalı bu konuda da kendi düşünce ve deneyimlerinden söz etmiştir. Gittiği bir kaç mağazadaki çalışanların davranışları ile özel şirketlerin telefon santralinde çalışan kişilerin davranışlarından yola çıkarak "nasıl davranmalı?" konusunda bilgiler vermiştir. Satıcı bayanların alıcılara saygılı davranmalarını, sakız çiğneyerek, anlamsız anlamsız yüzüne bakarak ortalıkta dolaşmamalarını istemektedir. Telefonda "şekerim, canım" gibi gereksiz samimi konuşmaları yapmamalarını ister.

Çalışan kadının giyimi, saçı, makyajı ve takısı uyum içinde olmalıdır diyen Deniz Adanalı bu konuların

sanıldığından da önemli olduğunu vurgular. Herkesin yaşam biçimi ve bütçesine göre giysiler seçmesini önerir. Deniz Adanalı, kadınlara bakımlı olmanın değişik yollarını önerirken, takı seçimini ve cilt bakımını da anlatır.

c. İdeal Kadınlar

Deniz Adanalı verdiği bilgiler ışığında, üç ideal kadın da seçer ve görüntüye getirir. Bunlar şık giyinmiş üç genç ve güzel kadındır.

"- Birincisi, işte modern bir kadın işi gereği Zürih'e uçuyor. Romancı ya da şair olabilir. Modern demek modaya uymak demek değildir. Herşeyi uyum içinde, takısı ve giysisi ile modern bir kadın. Diğeri ise romantizmden hoşlanan bir kadın giysisi ve takısı ona göre, tümüyle klasiği seçmiş olan bu kadın bir sanat danışmanı olabilir, üçüncüsü ise herşeyiyle spor, rahat, fotoğrafçı, işte geleceğe kadeh kaldıran kadınlar" (14. 12.1985).

Deniz Adanalı onları bu şekilde anlatırken ideal kadınların fotoğrafları, fotoğrafçı tarafından çekilmektedir. Hareket halinde çeşitli pozlar veren bu kadınlar daha sonra bir araya gelerek şampanya patlatıp kadeh kaldırmışlardır.

6) Elişi Göz Nuru

Yabancı kaynaklı olan bir belgeseldir. Seramik ve tekstil konusunda dünyanın çeşitli yerlerinden özellikle İngiltere ve Japonya'dan sanatçılarla konuşulmuş, yaptıklarından örnekler vermiştir. Kilden seramik yapımı İngiltere ve Japonya'daki çaydanlık çeşitleri gösterilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

HANIMLAR SİZİN İÇİN ve ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN PROGRAMLARINDA AİLE KURUMUNA İLİŞKİN KAVRAMLARIN İNCELENMESİ

1. AİLE VE AİLEYİ OLUŞTURAN ÖGELER

HSİ ve ÇHSİ programlarında aile, onu oluşturan ögeler ve ilişkileri konusundaki iletiler çok yoğundur.

Herşeyden önce Türkiye'deki aile tipi, ataerkil geniş aileden çekirdek aileye doğru hızlı bir değişim içindedir (38). Bunun başlıca nedenleri teknolojik gelişmeler, tarım alanlarının bölünmesi, göçler, nüfus artışı bunlara bağlı olarak değişen yaşam koşullarıdır.

(38) Aile tipleri konusunda bilgi veren kaynaklar şöyle bir sıralama yapar:

a. Çekirdek aile, b. Geniş aile, c. Geçiş halindeki aile, d. Çözülmüş aile.

Türkiye'de egemen olan aile tipi çekirdek aile ve giderek geçiş halindeki ailedir. 1975 yılında yapılan bir araştırmaya göre çekirdek aile oranı %62.9 dur. Bu konular için bkz.

- Serim Timur, "Türkiye'de Aile Yapısının Belirleyicileri. Türk Toplumunda Kadın. Der.Nermin Abadan Unat, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, İstanbul 1982, s. 100.
- Emre Kongar, İzmir'de Kentsel Aile. Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını Ankara, 1972, s. 11.
- Çiğdem Kağıtçıbaşı, Çocuğun Değeri Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık. Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayını İstanbul 1981, s. 26.

Ataerkil geniş aileden çekirdek aileye gidişte, geçiş halindeki aile ortaya çıkmıştır.(39). Geniş ailenin çekirdek aileye dönüşebilmesi için kimi zaman geçiş halindeki aile aşamasını da geçirmesi gerekmektedir. Bu nedenle geçiş halindeki aile sayısı giderek artmaktadır (40). Perihan Onay, il ve ilçelerde çağdaş Türk ailesinin genellikle "anne, baba, çocuklar ve ek olarak bir kaynana veya kayınbaba veya yaşlı bir akraba yahut genç bir yeğen veya kardeşten" meydana geldiğini belirtmektedir (41).

Bu çerçevede programın dramatize bölümünde ele alınan aile tipinin incelenmesine geçebiliriz. Söz konusu edilecek olan aile Mehmet Ali Bey, Annesi, Karısı ve Kızından oluşmaktadır. Bu aile, geçiş halindeki aile tipine tam bir örnektir. Geçiş halindeki aile tipine hemen

-
- (39) Geçiş halindeki ailede, aile başkanı olan erkeğin karısı, çocukları erkeğin ya da kadının dul ana babası veya onların evlenmemiş çocukları yer alır. Serim Timur, Agk, s. 100.
Emre Kongar, Agk, s. 11.
- (40) 1968 yılında yapılan bir araştırmada %13.1 olarak saptanan geçiş halindeki aile oranı 1975 yılında %19.1'e yükselmiştir.
Çiğdem Kağıtçıbaşı, Agk, s. 26.
- (41) Perihan Onay, Türkiye'nin Kalkınmasında Kadının Rolü. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1968, s. 93.
Aynı konu ile ilgili olarak bkz.
Necla Arat, Kadının Sorunu. Say Yayınları, İstanbul 1986, s. 169.

hemen tüm kentsel kesimlerde rastlamak mümkündür. Mehmet Ali Bey ve ailesi görünüm olarak benzediği geçiş halindeki aile tipine, Bernard Caporal'ın saptamalarının tümüne uymamaktadır (42). Bu saptamaların daha ötesinde çağdaş bir işleyişi vardır. Ailede başkan olan M. Ali Bey'in otoritesi mutlak değildir, daha az bir yetkisi vardır. Karısı Melek Hanım ve kızı Nilgün'ün davranışlarında belirli bir serbestlik vardır.(43).

Programdaki diğer aileler araştırmalarla saptanan en yaygın aile tipine uygundur. Polatoğlu Ailesi ve kızları Lale ile oğulları Yiğit'in kurdukları aileler çekirdek aile tipine uymaktadır. Akrabalar ailelerde yer almamaktadır. Bu aile tipi de Türkiye'de yaygın olan aile tipidir.

Türkiye'de çözülmüş aile tipi dışında ailenin başkanı erkektir (44). Bu hak erkeğe yasayla verilmiştir. Örneklerimizdeki ailelerde de durum böyledir. Ancak kent-

(42) Küçük memurlar, kamusal ve özel işletmelerde çalışanlar, işçiler bu aile tipine bağlıdır (...). Erkek genel olarak orta bir kültür düzeyine sahip, karısı çok seyrek okur yazardır. Bernard Caporal, Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını. Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara, 1982, s. 518.

Caporal bunu da

(43) "Geçiş halindeki koca karısına karşı gelmişse ve hele çalışıyorsa liberal davranır. Gelişmiş değilse daha otoriter bir hareket tarzı benimser" şeklinde açıklanmıştır.

(44) Çözülmüş aile; ayrılık, boşanma, ölüm gibi nedenlerden eşlerin birinin olmaması halidir.

Bkz. Emre Kongar, Agk, s. 11.

leşme beraberinde kimi değişiklikleri de getirmiştir. Burada Necla Arat'ın "köydeki ailelerin tersine kentli kadın, evin idaresindeki tek yetkedir, yani yaptırma ya da yasak etme hakkı ya da gücü kadındadır" saptaması akla gelmektedir (45). Kentli kadının evdeki bu gücü programda da gözlenmiştir. Melek Hanım ve Türkan Hanım evlerindeki olaylarla ilgili olarak bütün kararları kendileri verip uygulamaya koymaktadırlar. Ancak sorumluluğu büyük olan konularda Mehmet Ali Bey ve Hüseyin Bey'e başvurulmaktadır.

Yiğit ve Nilgün ile daha önce evlenmiş olan Lale'nin ailesi çağdaş çekirdek aile tipine uymaktadır (46).

Aileyi oluşturan ögeleri kişileri yakından inceleyelim.

(45) Necla Arat, Agk, s. 169.

(46) Çağdaş çekirdek aile, birbirini özgürce seçen eşlerce, ana-baba ailelerinden bağımsız bir yerde kurulur. Ve daha geniş akrabalık çevresinden oldukça yalıtılmış bir görünüm taşır. Hareketli bir işgücüne gerek duyan ve statünün akrabalık ilişkilerine değil kişisel yetenek ve becerilere göre elde edildiği endüstrileşmiş toplumlarda bu aile tipi egemendir. Ayrıca farklılaşma ve uzmanlaşma ilerlediği sanayi toplumunda ailenin eğitim, üretim, sosyal güvenlik gibi işlevlerinin başka kurumlarca üstlenildiği ve ailenin sadece üreme, çocukların bakımı ve sosyalleşmesi üyelerinin psikolojik gereksinmelerinin karşılanması gibi bazı sınırlı işlevleri olduğu kuramçılar tarafından ileri sürülmektedir. Deniz Kandiyöti "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik" Türkiye'de Aile'nin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler. Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara 1984. Yayına Hazırlayan: Türköz Erder Mayâ Matbaacılık Yayınları Ltd.Şti. s. 17.

A- Kadın

Önce programdaki, sürekli dramatize bölümde bulunan kadını ayrıntılı olarak ele almaya çalışalım. HSI programında kadına çeşitli biçimlerde yer verilmiştir. Bunlar, anne, kız, babaanne, altbaşlıkları altında incelenebilir.

a) Anne

HSI programında üç anne vardır: Melek Hanım, Türkan ve İffet Hanım'lar.

Programın temel kişisi olan Melek Hanım anne, eş ve gelin statüsündedir (47). Melek Hanım kayınvalidesi Sabahat Hanım'la yıllardır birlikte yaşamıştır. Aralarındaki ilişki gelin-kayınvalide ilişkisinden çok anne-kız ilişkisine benzemektedir. Melek Hanım bu ilişkinin böyle olmasının temelinde iki tarafın da anlayışlı, saygılı ve

(47) E.Mine Tan, kadının çekirdek ya da geniş aile içinde eş ya da gelin statüsünde bulunmasının salt klasik rollerinin yerine getirilmesinde bile yarattığı sorunların küçümsenemeyeceğini belirtir. Bkz. Kadının Ekonomik Yaşam ve Eğitimi. Türkiye İş Bankası Yayını Genel Yayın No. 204, Sosyal ve Felsefi Eserler Dizisi 20, Ankara, 1979, s. 8.

sevgiyle dolu olmalarının yattığını söylemektedir. Kendi kızının Türkan Hanım'la olan ilişkisinde de kızına sabırlı ve anlayışlı olmasını öğütlemektedir. Melek Hanım, kızı ve kocasıyla da çok iyi anlaşmaktadır. Aralarında güçlü bir sevgi ve saygı vardır. Onların her şeyiyle ilgilenmektedir. Mehmet Ali Bey'in rahat bir ortamda çalışmasını sağlamakta ve onun hiç bir işine karışmamaktadır. Nilgün'le arkadaşça ilişkiler kurmaya çalışmakta ve onu anlamak için çaba göstermektedir. Çevresindeki herkese karşı olumlu, anlayışlı, saygılı davranan Melek Hanım sadece Türkan Hanım'a tahammül edememektedir. On dan yetişme ve eğitim bakımından çok farklıdır. Bir bakıma onun her söylediğinden rahatsız olmakta, her yaptığı davranışın altında art düşünceler aramaktadır.

Melek Hanım'ın meslek sahibi olması onu ev işlerinin sorumluluğundan kurtarmamıştır. Bu konudaki bütün "yükümlülüklerini" yerine getirmektedir (48). O kadar ki, kocasının kahve yapmasına bile üzülebilecek kadar bu işleri benimsemiştir. Kızını evlendirdikten sonra sinirleri bozulmuş herşeyi sorun eder olmuştur. Kocası M. Ali Bey sıkıntılıların boş kalmaktan kaynaklandığı kanısındadır. Melek Hanım'ın bu bunalımı geçicidir. O, başka uğraşlarla kendini oyalayabilecek bir kadın tipidir. Nitekim Mevlana'ya da yer verilen bir bölümde bir dostlarıy-

(48) Çünkü, ev ve aile yaşamından bağıntısız düşünülmemeyen kadının öncelikle bu işlevini yerine getirmesi beklenir. Kadının çalışması ancak bu işlevleri yerine getirip aksatmadığı sürece hoş karşılanmaktadır.

Mine Tan, Agk, s. 28.

la, sohbet edip, çaldığı neyi ve okuduğu şiirleri dinler kendi de şiirler okurken, sıkıntılarından tamamiyle kurtulmuş görünmektedir.

Melek Hanım ailedeki herşeyi denetler. Denetim mekanizmasının işleticisi Melek Hanım'dır. Nilgün'den ve yaptıklarından, M.Ali Bey'den ve Sabahat Hanım'dan sürekli olarak haberdardır, gidilecek yerleri yapılacak işleri Melek Hanım düzenler. Bu konularda özellikle de alışveriş konusunda Mübeccel Kıray şöyle demektedir:

"Büyükkent yaşamında kadına yüklenen yeni rollerden biri de saat ve mesafelerle işe bağlanmış olan erkeğin yerine dışarda görülmeye gereken işleridir. Erkek işinden ayrılamadığı için büyük şehrin düzeni içinde gereken çocukların okul sorunlarının çözülmesi, hastanelere, devlet dairelerine başvurular, su, elektrik makbuzlarının ödenmesi gibi bürokratik ilişkilere girişmek kadının görevleri arasına girmiştir (49)".

HSİ hprogramının ikinci annesi Türkan Hanım'dır. Türkan Hanım ev kadınıdır. Kocasının zenginliği ona "iyi" olanın para ile elde edilen şey olduğunu öğretmiştir. Eşi ve çocukları ile iyi geçinir. Programda kocası ve çocukları ile olan ilişkileri, maddi refahın sağladığı iyi olanaklar çerçevesinde işlenen Türkan Hanım'ı Necla Arat'ın eşlerinin paralarını tüketen kadınlar için sınıf-

(49) Mübeccel Kıray, "Büyükkent ve Değişen Aile" Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler. Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara 1984, s. 73.

laması çerçevesinde düşünmek mümkündür (50). Türkan Hanım'la ilgili tüm veriler onun tüketici, katı, kendini beğenmiş olmasında toplanmaktadır. Özellikle gösterişli giysiler seçmesini, programın çocuk eğitimi ile ilgili bölümünün uzmanı Şima Belik (Türkan Hanım'la yaptığı bir sohbet sırasında) bu tür eğilimlerin çocukluğa dayanan bir doyumsuzluğa bağlı olduğunu belirtmiştir.

Sözü edilecek üçüncü anne İffet Hanım, Melek Hanım'ın kardeşidir[✱]. Evli, iki çocuklu bir kadındır. Kocasının kumar oynaması özellikle de at yarışlarına meraklı olması ve bunun sonucunda artan borçları nedeniyle İffet Hanım kocasından ayrılıp bir işe girmeye karar verir. Aslında İffet Hanım kocasından boşanmayı da istememektedir. Çünkü boşanmayla birlikte çocuklarının durumu, kadının iş bulma zorunluluğu ve kurulu bir düzenin bozulması söz konusu olmuştur. İffet Hanım tek taraflı olarak evlilik birliğini bozmaya kendisi karar vermiş ancak bu düşüncesini onaylatma gereğini duymuştur.

HSİ programının üç annesi üç farklı kişiliği simgelemektedir. Melek Hanım fedakar, iyi anne; Türkan Hanım iyi ancak aile ortamına katkısı sınırlı, İffet Hanım iyi ancak kendisinden kaynaklanmayan sorunlardan bu-

(50) Zamanlarını değerlendiremeyen ve genellikle eşlerinin yüksek gelirini harcama yollarını arayan, problem bilinci gelişmemiş kişilerdir. Bu gibiler aile ve eşleri için tam bir tüketici durumundadırlar. Aile yapısının durumuna göre kurdukları gruplar içinde yaşamlarını kahve ve çay sohbetleri, konuşma, dedikodu, oyun ve kumarla sürdürürler. Bunlar anne, eş ve ev kadını rollerini de sağlıklı oynamazlar. Necla Arat, Agk, s. 178.

(✱) İffet Hanım'a akraba ilişkileri bölümünde de yer verilecektir.

nalan bunları çocuklarına yansıtmamaya çalışan anne tipidir. Üç kadının anne olmaları nitelikleriyle sorunları yoktur. Başka bir deyişle çocukları ile ilişkileri iyi ve karşılıklı anlayış ortamı içinde yürümektedir.

b) Kız

Melek Hanım'ın kızı Nilgün evin tek çocuğudur. Liseyi bitirdiği yıl üniversite sınavlarına girmiş kazanamayınca okumaktan vazgeçmiştir. Eğitimini sürdürmesi konusunda ailesinin ısrarları yararlı olmamıştır. Nilgün evlenmeye karar verdiği anda ev işleri yapıp çocuk büyütme de karar vermiştir. Kocasının üniversiteye gitmesi ve bir meslek edinmesini istemesi onu korkutur. Nilgün'ün korkusu kişisel olabileceği gibi toplumda yerleşmiş değer yargılarına da dayanabilir (51)(52). Nilgün kolaylıkla aile yaşamının dışına çıkmaktan korkar gibidir. Korkusunun tek nedeni geç kalmış olmaktır. Eğitimini sürdürme düşüncesini geç kalmış bir düşünce bulan

(51) Kadınları çalışma yaşamı yerine evi, aile ve çocuğu kendileri için adeta bir meslek olarak görmeleriyle bir çok toplumda "analık" etrafında geliştirilen değer yargıları kadınların davranışlarının istenirliğini açığa vuran bir dizi değer yargıları kadınların kadınca davranmalarının istenirliğini açığa vuran bir dizi değer yargısı arasında da mutlaka bir ilişki vardır.

Şirin Tekeli, Kadınlar ve Toplumsal Hayat. Birikim Yayını Yerli Araştırma Dizisi, s. 22.

(52) Bir çok tutum araştırmasında saptanan olgu kadınların kendilerini daha çok aile hayatı, evin düzeni, çocukların yetiştirilmesinden sorumlu görmeleri kendilerini kamu yaşamına taraf olması gereken kişiler olarak görmemeleri, kamu işleri ile ilgilenme sorumluluğunun aile adına kocalarına düştüğü görüşünü savunmakta ısrar etmektedirler. Şirin Tekeli, Agk, s.20.

Nilgün bunun çocuk sahibi olmayı geciktireceğinden de korkmaktadır. Ev işlerinin yolunda gitmeyeceğini düşünmek ve çevreden gelebilecek eleştiriler Nilgün'ü etkilemektedir (53)(54). Ancak Nilgün'ün kararı Yiğit'in istediği doğrultusunda olacaktır. Ev işlerinde kendisine Şerife Kadın yardım etmektedir (55).

Evlilik kararını veren Nilgün'ü yeni sorumluluklar beklemektedir. Polatoğlu Ailesi ile ailesi, dahası kendi düşünceleri arasında ortak noktaları bulmaya çalışır. Yaşam biçimleri, beğenileri farklı olan Türkan Hanım'la gizli bir çekişme içindedirler. Ancak annesi ve babaannesinin yardımıyla bu sorundan kurtulmaya ça-

-
- (53) İslam dinine göre de kadının asıl görevi ev kadını olmaktır. İş hayatına atılması onu bu görevinden uzaklaştıracağı gibi erkeklerle bir arada çalışmayı zorunlu kılacağından uygun değildir. Bu düşünceye programda herhangi bir atıf yoktur. Binnaz Toprak, "Türk Kadını ve Din". Türk Toplumunda Kadın Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara 1982, s. 370.
- (54) "Kadın çalışmasının törel tartışma konusu edilebilmesi kadının yaşam alanının ev ve aile yaşamından bağlantısız olarak düşünülmemişinin sonucudur. Kadının öncelikle bu alandaki yükümlülüklerini yerine getirmesi söz konusu olunca da bir başka yaşam ya da deneyim alanındaki etkinlikleri ancak öncelikleri engellemediği oranda hoşgörülecektir. Çünkü çalışma erkeği ilgilendirdiği zaman değer yargılarına dayanan bir tartışmaya konu edilmemektedir. Mine Tan, Agk, s. 28.
- (55) Evde yabancı birinin çalıştırılması konusunda "üst orta ve üst tabakalarda" ücretli emek kullanarak erkek ve kadın eşit duruma geliyor gibi görünmektedir. Ücretli emek şimdi evde başka kadın üyelerin bulunduğu ve işleri paylaştığı düzeyinin yerini almıştır. Alt ve alt orta tabakalarda bundan söz etmek daha doğrudur. Mine Tan, Agk, s. 28.

balamaktadır. Nilgün kayınvalidesiyle tartışmamak için nişan elbisesini bile onun zevkine yakın olandan seçmiştir. Nilgün anlayışlı ve sabırlı olmak zorundadır. Bu genel olarak toplumun genç kızlardan beklediği davranış biçimidir (56). Kendi beğenilerinden çok evleneceği kişinin ve ailesinin beğenileriyle seçim yapan Nilgün, özellikle ev konusunda Yiğit'in beğendiği evde istemeyerekte olsa oturmayı kabul eder (57). Bunlarda Yiğit'e olan sevgisi de etkili olmaktadır. Nişan elbisesi, gelinliği, düğünü ve evi Nilgün'ün istediği gibi olmamıştır. "Hiç bir şey istediğim gibi olmuyor" demesi programın sürekli sunucusu Fatih Orbay'a göre şımarıklıktır. Babasının de "Badem şekeri" Nilgün'ün artık yaşamın gerçek yanını ile tanışacağı, şımarıklık yapamayacağı kanısındadır.

Nilgün geleneklere uygun olarak yaptığı evliliğini çağdaş bir biçimde sürdürecektir. Okuyacak, okuyamazsa da bir işi olacaktır (58). Nilgün hem çalışacak ya da

-
- (56) Fatma Başaran, anlayış ve özverinin evlenecek bir kızda olması gereken özelliklerden olduğunu yazar. Genç kızlarda bunların saygı, sevgi, güzellik ve iyi ahlak da aranmaktadır. Fatma Başaran, "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum ve Değişmeler", Türkiye'de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel İncelemeler, s. 150.
- (57) Bir çok kızın genç kızın geleneksel "erkek" tipi önünde "kadın" olarak görünmeye devam edebilmek için "numara yapmak" hüner, zevk yetenek ve entellektüel bakımdan geri olduğu rolünü oynamak gereksinimi duyduğu izlenmiştir. E.Mine Tan, Agk, s. 192.
- (58) Nilgün'ün işinin olması genelleştirilerek düşünülmelidir. Bu konuda; "kadınların eğitim ve çalışma alanlarına katılmada geri kalışları toplam nüfusun yarısının düşük eğitim ve istihdamından doğan ekonomik kayıp önemlidir" diyen E.Mine Tan kadının çalışmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Agk, s.14.

okuyacak hem de evinin işini yapacaktır. Şu anda kendisinin yerine Şerife Kadın yapmaktadır. Ancak daha sonrası için durum pek açık değildir. Üstelik bu konuda Yiğit'in yardımı da sözkonusu değildir. Oysa, Atalay Yörük-oğlu, değişen aile yapısı nedeniyle kadın ve erkek arasında iş bölümünün arttığı, erkeğin kadından daha az iş beklediğini söylemektedir (59). Nilgün'ün bütün bu gelişmelerde dert ortağı annesidir (60). Nilgün'ün bulunduğu sınıfa dahil edebileceğimiz bir de Lale vardır. Lale, Türkan Hanım ve Hüseyin Bey'in kızıdır. Sessiz bir görünümü olan Lale, Polatoğlu'nun yanında çalışan Orhan'la evlidir. Lale bu evliliği ailesinin karşı çıkmasına aldırmayarak yapmıştır. Lale'nin çevresindeki pek çok kişiyle arası iyidir. Annesinin pek çok davranışına tepki gösteren Lale'nin babasıyla arası iyidir. Lale ev kadınıdır.

c) Babaanne

Babaanne, Sabahat Hanım M. Ali Bey'in annesidir. Programda adı geçen kendisi görünmeyen bir de kızı

(59) Atalay Yörük-oğlu, Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Aydın Kitabevi, Ankara, 1983, s. 36-37.

(60) Anne-kızın arasındaki bu sıkı ilişki kız evlense de sürmüştür. Çünkü kızın kendi ailesindeki erkeklerle bu tür ilişkisi pekiştirilmemiştir. Sorunları paylaşma noktasında anne devreye girer. Annesi kızın sürekli olarak dert ortağı ve akıl hocasıdır. Özkan Köknel "kız çocuk-anne ile daha bağımlı ve ortaklaşa yaşar ..." demiştir. Mine Tan, Agk, s. 190.

vardır. Sabahat Hanım, evde herkes tarafından sevilir. Torunu Nilgün'e sorunlarını paylaşacak kadar yakındır. Evin işleri ile konusundaki kararlarda otorite sahibi değildir. Daha çok manevi bir yeri vardır. Kimse ondan bir şey istemez. Kendisi isterse bir şeyler yapar; söylediklerine önem ve değer verilir.

Babaanne evde geleneklerin temsilcisidir. Evde bu konuda bir çok şey ona sorulur. Bazan sorulmadan da uygulattığı durumlar vardır. Örneğin gelin olan Nilgün'ün kuşatılması konusundaki isteği uygulanır. Aslında M. Ali Bey bu olayı onaylamamaktadır.

Sabahat Hanım tutumlu bir kadındır. Kızının düğününde giydiği elbiseyi torununun da düğününde giyer. Yiğit'e armağan olarak kazak örer.

Sabahat Hanım oğlu ve gelini ile yaşamaktan mutludur (61). Melek Hanım'la aralarında hiç bir tartışma, anlaşmazlık olmamıştır. Sabahat Hanım sabah yürüyüşlerine çıkan evdeki sorunlarla ilgilenen modern giyimli okumuş bir kadındır.

d) Program Yer Alan Diğer Kadınlar

Programdaki bütün kadınları anne-kız-büyükanne sınıflamasına dahil etmek mümkün değildir. Çünkü aile ol-

(61) Çiğdem Kağıtçıbaşı bu konuda; "evli bir oğulla oturmak yaşlılara maddi ve psikolojik güvence sağladığı için de çok değerli görülmektedir" saptamasında bulunmuştur.

Agk, s. 28.

gusu dışında kalan kadınlar da vardır. Bunlar Polatoğlu Ailesi'nin yardımcısı Şerife Kadın, Prof.Pekuysal, Muhtar Teyze, Hayriye Hanım'dır. Bu kadınlar; değişik görünümle içinde programda geleneklerin temsilciliğini yapmaktadırlar. Muhtar Teyze geleneklerin uygulayıcısı, Hayriye Hanım ve Prof.Pekuysal geleneksel davranışların yorumcusudurlar.

Şerife Kadın, Türkan Hanım'la birlikte büyümüştür. Evlenme çağına geldiğinde bir öğretmenin istemesine rağmen Türkan Hanım'ın annesi evlenmesine izin vermemiştir. Daha sonra evlenen Türkan Hanım'la birlikte o da Polatoğlu Ailesi'ne gitmiş ev işlerinde, çocukların bakımında Türkan Hanım'a yardımcı olmuştur.

Şerife Kadın meraklı, tertipli, bilgiç bir kadındır. Çevresindeki olanları izleyip kendince sonuçlar çıkarmaktadır. Dedikoduyu sevmekte her işe karışmaktadır. Yiğit evlendikten sonra onların evine yerleşmiştir. Şerife Kadın Nilgün'e de ev işlerinde, yemekte yardım etmektedir. Nilgün'le aralarındaki ilişki dostçadır. Nilgün'e şakalar yapmakta, dertlerini anlatmaktadır. Herşeyi bilen, anlayan Şerife Kadın Nilgün'ün okumaya kalkmasını anlamamaktadır. Şerife Kadın'a göre

"- Erkeğin okumuşu kadı, kadının okumuşu cadı olur" (62). Şerife Kadın olayları kendi eğitim ve yetiş-

(62) Ülkemizde yapılan bir çok araştırma göstermiştir ki; ana-babalar erkek çocuklarını okutmayı kızlarını okutmaya yeğ tutuyorlar . Şerife Kadın'ın düşüncesi bu saptamaların değişik görünümüdür. Türkan Alkan, Kadın-Erkek Eşitsizliği. Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, 1981, s. 46.

mesi doğrultusunda ele almaktadır. Oldukça açık sözlü en son söyleyeceğini önceden söyleyen bir kişidir. Nilgün'ü, özellikle Yiğit'i çok sevmektedir. Çünkü Yiğit doğduğunda ona bakma işlemini üstlenerek kafasındaki bir çok dertten kurtulmuştur. Şerife Kadın becerikli, neşelidir. Düşünceleri, davranışları ile geleneklerin temsilcisidir. Gelenekler adına Nilgün'e ne takılacağını sormakta, Nilgün'le Yiğit'in öpüşmesini "zamane" olarak değerlendirmektedir.

Prof.Pekuysal, Muhtar Teyze ve Hayriye Hanım'ın çeşitli konularda öğütler vermeleri (ki bu gruba babaanne Sabahat Hanım'ı da katmak mümkündür) kendilerinde söylediklerinin dinleneceği inancının olmasıdır. Yaşları ilerleyen kadınların ülke ya da topluluk yönetiminden çok aile içinde önemli bir güce sahip olduğu E.Mine Tan tarafından belirtilmiştir (63).

Programda yer alan kadınların da genel tavırları bu yöndedir. Prof.Pekuysal, Muhtar Teyze, Hayriye Hanım, hatta Melek Hanım ve Türk Hanım'ın giderek Nilgün'ün yaşadıkları, anlattıkları ve öğütler verdikleri konular yalnızca ev ve aile düzeni üzerinedir.

Programın diğer bölümlerinde de gerek bir meslek temsilcisi, gerekse geleneksel statülerinde yani anne ve eş olan kadınlar yer almıştır. Bilgi verici bölümlerde yer alan kadın uzmanlar, pedagoğ, psikoloğ, doktor, beslenme uzmanı halkla ilişkiler uzmanı ve gazetecidir.

(63) E.Mine Tan, Agk, s. 13.

Sürekli dramatize bölümden ayrı olarak programlarda yer alan "İkili İlişkiler", "Evdeki Hesap" ve Hülya Koçyiğit'in canlandırdığı bölümlerdeki kadınların tipleri yeterince açık değildir. Buna neden tiplerden çok olaya önem verilmesi olabilir. Ancak bu bölümlerde yer alan kadın tiplerinde var olan özelliklere değinmekte yarar vardır. Kadınlar olumlu ya da olumsuz tipler oluşturmaktadır. Olumlu tipler; sakin, anlayışlı, sevimli, becerikli, canayakın, bakımlı, tertipli, tutumlu, saygılı ve sabırlıdır[×]. Olumsuz tipler ise sayılan özelliklerin tersi özellikler taşımaktadır^{××}.

Hülya Koçyiğit'in canlandırdığı kadın tipleri içinde yer alan "köylü kadın" Durdu Bacı kırsal kesimde yaşayan kadınların pek çok özelliğini taşır.(64). Bankada yönetici olan "kentli kadın"a çalışabilmesinin, kocasına bağlı olduğu sık sık hatırlatılmıştır.

Bu hatırlatmaların temelinde Medeni Kanun yer almaktadır (65).

-
- (*) "İkili İlişkiler" de yer alan ve olaya olumlu yönden yaklaşılan bölümlerdeki bütün kadınlar bu özellikleri taşımaktadır.
"Evdeki Hesap"ta yer alan Defne ve Hülya Koçyiğit'in canlandırmalarındaki kadınlarda da bu özelliklerin çoğu vardır.
- (××) Bu tipler "İkili İlişkiler" bölümünün olaya olumsuz yaklaşılan bölümünde yer almışlardır.
- (64) Kırsal kesimde yaşayan kadınlar geleneklere baskıyla, korkuyla ve dövüle dövüle ezik, korkulu, erkeğe ke-sinkes bağımlı, hizmete hazır ve kendi yazgısını yaşadığına inandırılmış bir kişilik kazanmıştır. Haklarının değil, görevlerinin olduğu inancına saplanmıştır. Necla Arat, Agk, s. 156.
- (65) Türk Medeni Kanununun 150.maddesine göre kadının çalışması kocanın iznine bağlıdır. Bkz.Nermin Abadan Unat, Agk, s. 16.

B- Erkek

Sürekli dramatize bölümde yer alan erkeklerden başlayarak programda yer alan erkekleri sırasıyla inceleyelim.

a) Programda Sürekli Olarak Yer Alan Erkekler

Mehmet Ali Bey İstanbul'da bir öğretim kurumunda tiyatro profesörüdür. Okuldaki derslerinin yanısıra oyunlar yazmakta ve sahneye koymaktadır. Mehmet Ali Bey'in geliri maaşından ibarettir.

Mehmet Ali Bey sevgi dolu, saygılı ve aşırı duygusaldır. Öylesine duygusaldır ki Nilgün ve Yiğit'in nişan yüzüklerini takamaz, tek çocuğu olan Nilgün'ün Kütahya'da ki düğününe gitmek istemez ve "Eğer ben yasa koyucusu olsaydım Meleğim, yani babaların nikah törenine, düğün törenine katılmalarını yasaklardım" der.

M.Ali Bey, karısına sürekli olarak "Meleğim" diye seslenmekte, onu sevdiğini her fırsatta belirtmektedir. Annesine karşı da son derece saygılıdır. M.Ali Bey kızı Nilgün'le iyi anlaşır. Kızına da sürekli sevgi sözcükleri ile seslenir. Genellikle adıyla değil "Badem Şekerim" diye çağırır.

M.Ali Bey'in tahammül edemediği şey Melek Hanım'ın sinirli olmasıdır. Ancak bir gün eve geldiğinde bir erkek arkadaşıyla karısının oldukça samimi bir hava içinde ney çalıp Mevlana'dan şiirler okuduğunu görünce çok sinirlenir. Bu siniri bir süre sürer. Melek Hanım bu yaşta kıs-

kançlığın yakışık olmadığını söyleyince M.Ali Bey karısına

"- Aşkın yaşı mı olur Meleğim'diye karşılık verir.

Mehmet Ali Bey evde çalışmaktadır. Ders notlarını oyunlarını çoğunlukla evde hazırlamaktadır. Mehmet Ali Bey'in evde yapmayı üstlendiği herhangi bir iş yoktur. Yılbaşı hazırlıkları sırasında zorunlu olarak çarşıya gitmesi bile onu sinirlendirir. Dönüşte bu konuda karısı ile tartışması, bu tür işleri ona bırakmış olmanın verdiği rahatlıktandır.

M.Ali Bey'in çevresindekilerle ilişkileri iyidir. En çok dikkati çeken Hüseyin Polatoğlu ile anlaşabilmesidir. Aslında onun parasal üstünlüğünün farkındadır ve bunu evde de söylemekten çekinmez. Bu durumdan hiç de rahatsız olmayormuş gibi görünmez.

İkinci bir erkek tipi, öğretim görmemiş olan Hüseyin Polatoğlu'dur. Kütahya'lı zengin bir ailenin oğludur. Yine Kütahya'nın köklü ailelerinden Türkan Hanım'la görücü usulü ile evlenmiştir. Hüseyin Bey Kütahya'daki işlerini genişletmiş İstanbul'da da fabrika açmıştır.

Hüseyin Bey, konuşmayı seven çevresindekilerle iyi ilişkiler kurabilen, gezen eğlenen bir kişidir. Türkan Hanım'la ya da çocukları ile tartışmamakta onları dinlemekte ve anlamaya çalışmaktadır.

Hüseyin Bey'in Kütahya'daki evlerinde geçen pek olay olmadığı için evdeki durumu ya da işleri hakkında bilgi yoktur. Ancak İstanbul'da, kızına geldiğinde ona çiçekler ekmiş ve o konuda bilgiler vermiştir. Bu evde

bazı uğraşları olduğu gösterebilir. Ancak Hüseyin Bey'in evdekinden çok dışarıdaki yaşamdan hoşlandığı açıktır. M.Ali Bey'le birlikte sık sık gazinoya gitmeleri de buna, kanıt olarak gösterilebilir. Hüseyin Bey erkek erkeğe gidilen gezmelere ve eğlenceden hoşlanmaktadır (66). Nilgün ve Yiğit'in evde yapılan nişanlarını kutlamak için bir gazinoya gitme fikri Hüseyin Bey'den gelmiştir. Üstelik Muhtar Teyze'nin o gün yaptığı gözlemlerle "çok içtiği" de saptanmıştır.

Aile içindeki pek çok işle ilgilenmiyormuş gibi görünen Hüseyin Bey aslında kararların alınmasında otoritedir. Kızı Lale, kocasının, babasının işinden ayrılacağını söylemekten çekinmesi bunun kanıtıdır.

Hüseyin Bey; karısı, kızı ve Nilgün'e karşı çok yumuşak ve sevgi dolu davranır. Onların istediklerini yapmalarını ister. Özellikle Nilgün'ün davranışlarından hoşlandığını sık sık açıklar. Nilgün'ün Kütahya'da düğün istemediğini, ancak onlar istediği için evet dediğini bilmekte ve bunu bir akıllılık belirtisi olarak görmektedir. Oğlunun evlenmesi aslında daha önce istemediği biri ile evlenen kızı ile ilişkilerini düzeltmede bir vesile

(66) Bu alışkanlığı Mübeccel Kıray şöyle değerlendirmektedir. "Erkek erkeğe gezmelerinin nedeni belki de kentlerde kadın ve erkeğin birlikte eğleneceği yerin çoğunlukta olmaması kahvehane ve gazino gibi erkek erkeğe oturulup konulduğu yerlerin olmasıdır". Agk, s. 75.

olur. Zamanla Orhan'ı tanımış ve sevmiştir. Bu nedenle, evlenirken onlara yapmadıkları, Yiğit'e yaptıkları har-cama kadar bir para verir. Lale'nin parayı kocasına ver-mesi üzerine Hüseyin Bey Lale'ye,

"- Aferin benim kızıma, para erkek eline yaraşır" derken toplumda yaygın olan bir anlayışı dile getirmek-tedir. Bu da genelde ailenin gelirinin erkek tarafından karşılanıyor olmasıdır (67).

Hüseyin Bey'in tek üzüntüsü yıllar önce bir baş-kasıyla sözlü olan karısının kendisi ile "annesi istedi-ği" için evlenmiş olmasıdır. Türkan Hanım, Hüseyin Bey'e evliliğini kendi istediği için sürdürdüğünü söyleyince yıllar öncesine dayanan kırgınlıkta sona erer.

Hüseyin Bey, Türkan Hanım'ın gezmesine, alışve-rişine, para harcamasına, giyimine karışmamaktadır. Bu davranışın temelinde de kadınların yapması gereken şey-lerin belli olduğunu ve bu davranışlarında bu çerçevede değerlendirilmesi gerektiğine inanması yatmaktadır.

Üçüncü olarak inceleyeceğimiz erkek tipi^x öğre-nimini İngiltere'de yapmış Yiğit'tir. Öğrenimi bittikten sonra İstanbul'a dönen Yiğit, babasının işinde ücretli olarak çalışmaya başlamıştır.

(67) Temelde bu anlayış ailede ekme parası kazananın erkek olduğu, onun etkinliklerinin ailenin yaşam ölçülerini ve toplumsal geleceğini saptamasına da-yanır.

E.Mine Tan, Agk, s. 6.

(x) Yiğit; uzun boylu atletik bir yapıya sahip, iyi gi-yinen, güzel konuşan, yakışıklı bir erkektir.

Çoğunlukla eski, antika şeyleri beğenmektedir. Bu beğenisi evlendikten sonra onların eski bir köşkün bahçesindeki bir bölümde oturmaları için Nilgün'ü zorlamasını gerektirmiştir. Eski evleri kişilikli, yaşanmış güzellikleri olduğu için sevmektedir.

Yiğit evin alışverişine yardımcı olmakta, evde oturmayı planlayan karısını bir uğraş edinmeye zorlamaktadır. Yine aynı Yiğit "seni seviyorum" cümlesinin ancak filmler, fotoromanlar için olduğunu söylemekte ve kullanmaktan kaçınmaktadır. Yiğit annesinin Nilgün'le olan anlaşmazlıklarından rahatsız olmaktadır.

Programda yer alan diğer erkekleri de ele alacak olursak;

Lale'nin kocası Orhan ve İffet Hanım'ın kocası Adnan'ın aile içi ya da başkalarıyla olan ilişkileri pek olmamıştır. Yalnızca Adnan Bey'in kumar oynamayı sevdiği söylenmiştir.

Programda yıllar önce öldüğü için yer almayan ancak söylediği sözlerden söz edilen ve M. Ali Bey'den de bunları söylemesi de istenen bir Hasan Dede vardır. Hasan Dede Sabahat Hanım'ın babasıdır. Kızı evlenirken onu kuşatan Hasan Dede;

"- Bak yavrum, ben sana bütün hakkımı helal ettim benim güzel evladım, işte baba evinden çok şükür diri çıkıyorsun, ama koca evinden ancak ölü çıkarsın" (7.11.1985) derken evlenen bir kadının, o evden ölü çıkması dışında bir seçeneği olmadığını söylenmesi yanısıra mutlu olarak o evliliğin sürdürmesinin de istendiği söylenmiştir.

b) Programda Yer Alan Diğer Erkekler

Oğuz Akkan, Hayriye Hanım'la birlikte yer almaktadır. Bir gazetede köşe yazarıdır. Oğuz Bey'i karısı terketmiştir. Oğuz Bey'in bu yalnızlığı Hayriye Hanım'a dert olduğu için sürekli birlikte olmaktadırlar. Şakacı, hareketli bir kişi olan Oğuz Bey ev işlerinde oldukça başarısızdır.

"İkili İlişkiler" de yer alan erkek tipleri olayın gidişine göre önce olumsuz, daha sonra olumlu tipler olmaktadır. Erkeklerin olumsuz tipleri, anlayışsız, sinirli, hırçın, kavgacı, saygısızlık gibi özellikler taşıırken olumlu olan erkek tipleri bunların tersi özelliklere sahip olmaktadırlar.

ÇHSİ programında yer alan "Evdeki Hesap" ta bulunan Ayhan bir şirkette çalışmakta, kalan zamanlarında çeviriler yapmaktadır. Ayhan hayal ettiği eve kavuşmak için sürekli olarak çalışan ve kazandığından para biriktirmeye çabalayan bir kişidir. Kısıtlı bir bütçeleri olmasına karşın, Ayhan erkek arkadaşlarıyla eğlenmeye para ayırabilmektedir. Evde ev işlerini ve alışverişi karısı Defne yapmaktadır. Ancak yaptıkları hesap açık verdiğinde toptancıdan alışveriş yapmaya karar verirler. Bu görevi Ayhan istemeyerek kabul eder.

Programın sunucusu Fatih Orbay bir türkü anons ederken, erkeklerin sevdiklerine biraz bol keseden vaat-

lerde bulunduğunu söylemiş ve bunun yaygın olduğunu da belirtmiştir.

ÇHSİ de yer alan Hülya Koçyiğit'in canlandırmalarında çeşitli erkek tipleri vardır. Bunlar genellikle olumsuz tiplerdir. Kadınları engelleyen, döven, hakaret eden, küçümseyen aldatan erkekler bu bölümde yer almaktadır. Tümyle olumsuz olmayan tipler de vardır kuşkusuz. Ancak bunlar azınlıktadır. Buna örnek olarak da Mine'nin patronunu vermek mümkündür. Örnekleri gözden geçirecek olursak;

Durdu Bacı'nın kocası tarafından aldatıldığını, Mine'nin bir yandan babasına para yetiştirmek için çabasını bir yandan da sözlüsüyle olan mücadelesini, bankacı hanımın kocası ve kayınbiraderi ile olan mücadelesini, eczacı hanımın kocası tarafından terkedilmiş olduğunu görürüz.

Dramatize bölümlerin yanısıra çeşitli köşelerde de erkek uzmanlar yer alarak bilgi vermişlerdir.

Yemek sohbetleri köşesinde yer alan Kayhan Türkçü yemek tariflerini vermiş ve Gürcü Hanım'ın pişirmesine göz kulak olmuştur. Kendisi ve eşi ile yapılan bir röportaj sırasında da çok özel yemekler dışında mutfağa girmediğini vurgulamıştır.(68).

(68) Burada da yemeğin üretilmesinin kadının işlevinin olduğu vurgulanırken, Mübeccel Kiray'ın bu konudaki saptamasına uygun bir durum ortaya çıkmıştır. Agk, s. 74.

Beyaz Gömlekliler köşesinde çeşitli sağlık sorunları uzmanlar tarafından ele alınmıştır. Bu arada ÇHSİ de yer alan Doç.Dr.Esat Göktepe çalışan kadınların ruh sağlığı konusunda bilgi verirken, kadının evdeki statüsü ve iş yaşamıyla ilgili sorunlara değinmiştir.

"- Ev işleri, çocuk, kadın işidir. Sık olarak olmasa da erkek kadına yardım ederse iyi karşılanmaz. Kadın evde çalışır, erkek oturur hoş vakit geçirir. Bu nedenle, kadın ev ve iş yaşamını iyi planlamalıdır!" demiştir.

C- Çocuk

Ailenin bir ögesi de çocuktur. Programdaki dramatize bölümlerde yer alan ailelerde çocuk yoktur. Ancak İffet Hanım'ın çocuklarının olduğu söylenmektedir. Kocasından ayrılmaya karar veren İffet Hanım'da çocuklarını geçici bir süre için kayınvalidesine bırakmıştır.

İkili İlişkiler bölümünde çocuk konusu iki kez yer almıştır. İlkinde deniz fenerinde bekçi olan Mustafa'ya karısı kapalı bir şekilde çocuklarının olacağını söyler. Bu haber Mustafa'yı çok sevindirir. Diğerinde ise çocuk gürültüsünden evdeki dağınıklıktan şikayetçi olan yazar; çalışmadığını ve çalışması için ortamın olmadığını sert bir şekilde karısına söyler, mutsuzluğunu nerede ise çocuklara bağlar. Karısını çocukları eğitemediği, dahası ayrılmaya karar verdikleri bir sırada büyüklerin sözüne uyarak çocuk yapmaya kalkıştığı için suçlar. O zaman doğan çocuk evliliklerinin sürmesine neden olmuştur.

ÇHSİ de yer alan Durdu Bacı'da, Durdu Bacı'nın sayıları fazla olan çocukları ile olan ilişkisi onların karnını doyurmak, yataklarını yapmak şeklindedir. Çocuklarla babaları hiç ilgilenmemektedir. Aynı bölümde yer alan "Nöbet ⁶gecesi" adlı çocuk erkek tarafından kadına bırakılmıştır. Banka müdiresinin de kızıyla olan ilişkileri oldukça iyi iken babası ile çocuğun ilişkisi söz konusu değildir.

D- Akraba ve İlişkileri

Programda evlilikle elde edilen akrabalıklar ve kan bağı olan akrabalıklar vardır.

İffet Hanım, Melek Hanım'ın kardeşidir. Kocasından ayrılmaya karar verdiğini, ilk ablasına söyler. Melek Hanım bu konuda hemen karar vermenin yanlış olduğunu ve M.Ali Bey'le konuşmanın gerektiğini söyler. M.Ali Bey'de İffet Hanım'ın kocası olan Adnan Bey'le de konuşmaya karar verir. İffet Hanım ve M.Ali Bey arasında kan bağı yoktur. Ancak Melek Hanım'ın kocası olması bu konu ile ilgilenmesini gerektirmiştir. İffet Hanım ve programda görünmeyen Nilgün'ün halası, Nilgün'ün evlilik hazırlıklarında yardım etmişlerdir (69).

Nilgün, evlendiği Yiğit'in ailesi ile evlilik yoluyla akraba olmuştur. Yiğit'in ailesi, kardeşi, onun kocası Nilgün'ün akrabaları olmuştur.

(69) Bu yardımlaşma insanlar arasında akrabalık bağlarının büyük kentlerde de hala ortadan kalkmadığını göstermektedir. Bu tür yardımlaşmalar gerektiğinde bütün aileyi içine alabilmektedir. Mübeccel Kıray, Agk, s. 7.

İkili ilişkilerin bir bölümünde erkek halasını, eve kalmaya çağırmıştır. Olumlu ya da olumsuz olarak ele alınan bu konuda hala her iki durumda da çağırılmıştır. Çağırılma gerekçesi "hala" olmasıdır. Halalık nedeniyle arada bir dayanışma olmuştur.

ÇHSİ de yer alan ve Hülya Koçyiğit'in canlandığı Bahka Müdüresi'nin kocasının kardeşi ile olan sorunu işlenmiştir. Kadının kendi yetkilerine dayanarak ona istediği krediyi vermemesi kocasını kızdırmıştır.

2. EVLİLİK

Nilgün ve Yiğit evlenmeye karar verdiği andan itibaren evlilik hazırlıkları başlamıştır. Bundan sonra Nilgün'ün istenmesi, ailelerin tanışması ve öteki hazırlıkların yapılması gelmiştir.

Nilgün'le Yiğit'in söz törenlerinde tanışmış olan aileler yakınlaşmaktadırlar. Özellikle Nilgün'e çeşitli armağanlar verilir. İki aile önce nişan törenini yapma kararı alırlar.

Nişan törenini Nilgün'ün ailesi tarafından üstlenilir ve yapılır (70). Nilgün bu törende giyeceği elbiseyi özel olarak diktirir. Model seçiminde kayınvalidesinin beğenisine uyar. Bütün bu gelişmeler Türkiye'de alışlagelen uygulamalarla uyum içindedir.

(70) Emre Kongar, nişan töreninin kız ailesi tarafından yapılmasının yaygın bir davranış olduğunu belirtmektedir.

Agk, s. 374.

Düğün hazırlığı içinde çeyizlerin hazırlanması ve ev seçimi de vardır. Nilgün ve annesi gerekebilecek eşyaları alarak ya da dikerek hazırlamaktadırlar. Çeyiz (71) hazırlanması konusunda Nilgün'ün halası ve babaannesi de yardım etmiştir. Bu yardım akrabalık ilişkilerinin de bir sonucudur. Nilgün'ün çeyiz hazırlığı ile birlikte ileride oturacakları evin de ayarlanması gerekmektedir. Bu durumda Yiğit ve Nilgün ev aramaya başlarlar.

Nilgün ve Yiğit farklı beğenilere sahip olduklarını görürler. Yiğit, Nilgün'ün beğendiklerini değil kendi beğenilerini üstün tutar (72). Nilgün'de bu konuda ısrar etmez. Nilgün'ün ısrar etmemesini annesi ve babaannesi de istemektedir.

Nilgün ve Yiğit'in ev konusunun yanısıra eşya sorunları da vardır. Her ikisinin de aileleri onlara eşya konusunda yardımcı olmaktadır. Bu yardım, eşya almak değil istedikleri eşyayı almaları için para vermek şeklinde olur. Her iki aile de kendi taraflarına düşen eşyala-

(71) Çeyizi kızın baba evinden erkek tarafına götürdüğü hediye niteliğinde ve daha çok ev eşyalarından oluşan şeylerdir (...). Çeyiz miktarının kız tarafının saygınlığını artırır.

Mahmut Tezcan, Kültürel Antropoloji Açısından Başlık Parası Geleneği, Ankara, 1981, s. 9.

(72) Yiğit'in ev konusundaki ısrarında yasal bir dayanakta söz konusudur. Yasaya göre karı kocayı izlemek zorundadır, oturma yeri de koca tarafından seçilmektedir (Mad.152, II).

N.Abadan Unat, Agk, s. 16.

rın paralarını Nilgün ve Yiğit'e verirler (73).

Nilgün'ün nikahı onun istediği gibi İstanbul'da bir nikah salanonda yapılır. Nikahtan önce komşularıyla vedalaşır, babası tarafından kuşatılır. Nikahtan sonra Yiğit'in ailesinin isteğiyle Kütahya'da dini nikah ve düğün yapılır (74)(75).

Düğünün yapılmasına kadar bütün resmi olmayan işlemler Melek ve Türkan Hanım tarafından yapılmıştır. Evlilik işlemleri sırasında resmi olmayan organizasyonun anneler tarafından yürütüldüğünü Perihan Onay'da saptamıştır (76). Yiğit ve Nilgün'ün düğünleri; kına gecesi,

-
- (73) Emre Kongar, Evlenecek gençlere eşya olarak yardımda bulunmayı başlık geleneğinin kentlerdeki uzantısı olarak değerlendirmektedir: "Genellikle kız yanı yatak odasını ve mutfak gereçlerini erkek yanı oturma ya da konuk odasını döşer". Türkiye'nin Toplumsal Yapısı. Remzi Kitabevi, İstanbul 1981, s. 374. Aynı konuda Perihan Onay, Modernleşmekte olan ya da modernleşen aileler arasında ise az çok şu yolda karar kılınır demektedir: "Erkek oturma ve misafir salonunu, kız ise yatak odasının eşyalarını temin eder. Mutfak eşyaları çoğu kere hediyelerle tamamlanır". Agk, s. 102.
- (74) "(...) kimi aileler önce imam nikahını sonra da resmi nikah yaptırmayı uygun bulurlar" diyen Perihan Onay dini nikahın pek çok çevrede benimsenmiş bir davranış olduğunu oktava koymaktadır". Agk, s. 100.
- (75) "(...) düğün töreni ise erkeğin ailesinin sorumluluğundadır". Emre Kongar, Agk, s. 374.
- (76) Perihan Onay, Agk, s. 100.

hamam sefası ve çıra töreni ile geleneklere uygun olarak yapılmıştır. Kütahya'lı Polatoğlu Ailesi bunu özellikle istemişlerdir. Geleneklere bağlı olarak yapılan bu düğün hem onların çevrelerindeki varolan itibarını koruyacak hem de dostlarıyla birlikte olacaklardır (77). Günlerce süren törenler, çağrılan çok sayıda davetlinin ağırlanması oldukça masraflı olmuştur. Böylece Prof.Pekuysal'ın deyimiyle para bastırılmış töre görülmüştür. Düğün sırasında Nilgün'e takılar takılan varlıklı aile olmanın bir göstergesidir (78).

Nilgün ve Yiğit evlendikten sonra ailelerinden bağımsız bir biçimde yaşamaya başlarlar. Evlerinin ve evliliklerinin düzenini kendileri sürdürmektedirler. Yiğit işine gidip gelirken Nilgün ev ziyaretleri yapmaktadır. Yiğit karısını yönlendirme gereği duyarak onun bir işinin olmasını istediğini söyler. Böylece Yiğit'in evde kimi konularda söz sahibi olduğu belli olmuştur. Nilgün'ün bu isteği geri çevirmesi söz konusu değildir. Olaya akılcıl bir biçimde yaklaşılması gerekir. Nilgün'de çevresindekilerin etkisiyle öyle yapar ve Yiğit'in isteğini kabul eder.

(77) Geleneklere bağlı kırsal kesimde evliliğin bireye ait bir olaydan çok, toplumsal bir özellik taşıdığı söylenebilir. Düğün töreni herkesin katıldığı ve günlerce süren önemli bir sosyal olaydır. Çiğdem Kağıtçıbaşı, Agk, s. 29.

(78) Perihan Onay, varlıklı ailelerin düğünde kıza değerli mücevherler taktığını belirtmiştir. Agk, s. 102.

3. PROGRAMDA BİLGİ VEREN BÖLÜMLER (KÖŞELER)

Bilgi veren bölümler olan köşeler, kadınlara kendileri ve çevresindeki insanları ilgilendiren pek çok konuda bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

Bu bölümlere uzmanlar katılmaktadır. Uzmanlar seçilen konularda bilgiler vermektedirler.

Sağlık konularının ele alındığı "Beyaz Gömlekli-ler" de çeşitli hastalıklar, doğum kontrol yöntemleri anlatılmıştır. ÇHSİ bölümünde yer alan sağlık köşesi başlañken çalışan kadının dahası kadının toplumdaki yeri konusunda açıklama yapılmıştır. Burada kadının herşeyden önce anne ve eş olarak görüldüğü vurgulanmış ve kendisinde bu doğrultuda davranışların beklendiği söylenmiştir. Benimsenmiş olan bu davranışın yerine getirilmesi kadının en belirgin görevi olarak belirtilmiştir^x.

HSİ programında arka arkaya gelen günlerde doğum kontrolü konusunda bilgiler vermiştir. Bu bilgiler şekillerle fotoğraflarla desteklenmiş ve kadın ve erkeğin birlikte karar verecekleri bir konu olduğu belirtilmiştir. Burada eğitilmiş bir çiftin çocuk sayısı ile eğitimsiz bir çiftin çocuk sayısından, gelir düzeyinin etkilerinden ve istenildiği kadar çocuk dünyaya getirmenin gerekliliğinden söz edilmiştir.

Yemek tariflerinin verildiği bölümler çalışan ve ev kadınları için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Ev kadınları için yapımı zor, zaman alan yemekleri tarif edilirken,

(*) Doç.Dr.Esat Göktepe, 2.11.1985 günü yayınlanan "ÇHSİ" programında bu açıklamalar yapılmıştır.

çalışan kadınlar için kolay yemekler tarif edilmiştir. Her iki programda da sağlıklı beslenmeden sözedilmiştir. Yemek üretmenin kadına ait bir işlev olduğu benimsenen toplumumuzda erkekler yemekle ancak yaz bekarı olduklarında ilgilenmektedirler.*

Çocukların bakımı ve eğitimi konusunda ÇHSİ ve HSI programlarında ayrı ayrı başlıklar altında bilgiler verilmiştir. Her iki programda da uzmanlar yer almıştır. Uzmanların yanısıra anne ve kimi zaman da babalara yer verilmiştir. Kadınların günlük yaşam karmaşası içinde çocuklarına ve kendilerine yeterli zaman ayırmadığını anlatan uzmanlar bu konuda hem onlarla konuşarak hem de doğrudan bilgiler vererek onlara yardımcı olmaya çalışmışlardır. Kadınların en belirgin ve geçerli görevininin "annelik" olduğu sık sık vurgulanmıştır. Bu görev iyi yapıldığı zaman anlam kazanır. Programda kadınların bu görevlerini doğru ve sağlıklı yerine getirmeleri ve çevresindekilerle iyi ilişkiler kurmaları için bilgiler verilmiştir. Özellikle ÇHSİ programında yer alan bölümde uzman,annelerle sohbet ederek geçmişe göre daha olumlu ve farklı davranmalar için ipuçları verilmiştir. Belli konularda çevresindekilerin yardım istemeleri, çocuk ve kocaya karşı aşırı bağlılık değil yeterli ilgi gösterilmesi önerilmiştir. Kadınların çocukları ve çevreleri ile olan ilişkileri düzenlenmeye çalışılmıştır. Sonuçta programa sürekli katılan kadınlar kendilerini eski durumlarıyla karşılaştırmışlar ve durumlarının daha sağlıklı olduğunu söylemişlerdir. Çeşitli çevrelerden gelen kadınlara aynı yöntem uygulanarak ortak nokta bulunmuştur.

(*) Sunucu Fatih Orbay, 2.11.1985.

Sorun, çevreden, gelir düzeyinden ya da eğitim düzeyinden değil annelik, eşlik, komşuluk statüsünden kaynaklanan bir sorun olduğu için çözüme gidilebilmiştir.

Giyim eşyalarının üretimi ve tüketimi genellikle kadınları ilgilendirdiği için (79) konu doğrudan üretim ve tüketim aşamasında kadını ilgilendirmektedir. Bir kadının nerede, ne zaman ne giyebileceği anlatılmıştır. ÇHSİ programında ise bu bilgiler Deniz Adanalı tarafından verilmiştir. Kadının şık giyinmesinin gerekliliği anlatılmıştır. Şık giyinirken paranın önemli olmadığı söylenmiştir. Giyinmenin, takı seçmenin, koku kullanmanın bir kültür, bir sanat olduğu vurgulanmıştır.

Ev Ekonomisi köşesinde yer alan konular önceleri dengeli düzenli, sağlıklı beslenmeye yönelik olmuştur. Bu konularda uzmanlar uzun uzun bilgi vermişlerdir. Meyvelerdeki, sebzelerdeki vitaminler, kaloriler anlatılmıştır. Bu köşe daha sonra farklılaşarak tüketiciye ekonomi bilgileri veren bir bölüm haline gelmiştir. Bu arada beslenme konusuna da yer verilmeye devam edilmiştir. Nilgün ev ararken, kiralık evler konusunda, evlendiğinde de yeni evlenenler için seçilecek hediyeler ve salonlara gönderilen çiçekler konusunda bilgiler verilmiştir. Özellikle yeni evlenenlere alınacak hediyeler konusunda bir mağaza yetkilisinin verdiği bilgi dikkat çekicidir. Bu bayan, hediye seçiminde erkeklerin daha işe yarar hediyeler seçerken, kadınların daha gösterişli hediyeler seçtiğini söylemiştir.

(79) Mübeccel Kıray, Agk, s. 75.

Avukat Hanım, kadınların pek çok hukuki sorunlarını ele almış ve bilgiler vermiştir. Bu bölüm ÇHSİ bölümünde yer aldığından dolayı sorunlar da iş yaşamını ilgilendirmektedir.

Gelişen kozmetik sanayiine rağmen Şifalı Bitkiler bölümünde eczacı bir bayan bitkilerden elde edilecek güzellik reçeteleri vermiştir.

4. AİLE KURUMUNUN PROGRAMDAKİ YAPI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Aile kurumuna ilişkin kavramlara genel bir bakış şöyle bir görünüm ortaya çıkarmaktadır. HSI ve ÇHSİ programlarında yer alan aile tipleri, bilimsel görüşlerde verilen aile tiplerine biçim olarak uymaktadır. Geçiş halindeki aile tipine uyan Mehmet Ali Bey'in ailesi iken, çekirdek aile tipine gençlerin kurdukları aileler ve Hüseyin Polatoğlu'nun ailesi örnektir.

M.Ali Bey ailedeki "başkanlık" işlevini karısıyla paylaşmaktadır. M.Ali Bey'e olaylar ancak son anda duyurulmaktadır ki bu durum onun fikirlerine gereksinim olduğu zamanlardır. Diğer zamanlarda aile içinde çözümlenen sorunlardan, sorun çözüldükten sonra M.Ali Bey'in haberi olmaktadır. Melek Hanım ise geleneksel bir yapıya sahip olan bu ailedeki geleneksel kadın tipine uymaktadır. Belli bir eğitimi olan çalışan bir kadındır. M.Ali Bey kızıyla aileyi yöneten birinin ilişkisi gibi değil, doğal bir ilişki kurmuştur. Aile tipi olarak geçiş halindeki aile olan bu aile burada geleneksel yapısının dışına çıktığı görülmektedir. Bunun da nedeni aile bireylerinin belli bir eğitimden geçmiş olması olabilir.

Polatoğlu Ailesi, çekirdek aile tipindedir. Aile başkanı Hüseyin Bey'dir. Bu ailede de M.Ali Bey'in başkanlığı türünde bir aile başkanlığı söz konusudur. Hüseyin Bey ve Türkan Hanım "yeterince" okumuşlardır. Bu durum aile tipiyle değil yaşam biçimiyle bağlantılı olan

bir durumdur. Ailede herkesin söz hakkı vardır. Polatoğlu Ailesi'nin çocukları Lale ve Yiğit'in evlilikleri tam bir çağdaş çekirdek aile tipindedir. Eşler birbirlerini tanımışlar, seçmişler ve evlenmişlerdir. Hüseyin Bey ve Türkan Hanım'ın evlilikleri görünümde çekirdek ailedir. Ancak ailenin kuruluşu geleneksel kalıplar içinde olmuştur. Bu nedenle Hüseyin Bey ve Türkan Hanım'ın kurduğu aile ile Lale ve Yiğit'in kurduğu aile biçim olarak aynı öz olarak farklıdır.

Programda yer alan kadınlar geleneksel çerçevede içinde ele alınmıştır. Bütün kadınlar anne ve eştir. Ya da olacaktır. Kadın olmak ana olmak ve ana olmayı istemek anlamına gelmektedir çoğunlukla. Tersine bir durum toplumsal hoşgörüsüzlükle karşılanabilir. Ev işlerinin kadın tarafından yapılması yani onun sorumluluğu altında olmasının gerekliliği programda çalışan ya da ev kadını olanlar için vurgulanarak belirtilmiştir. Evde çevrenin yeniden üretilmesi yani evin temizliği, tüketimin düzenlenmesi, yemek, bulaşık, çamaşır, süpürge sözcükleriyle özetlenen işlerin erkeklerle paylaşılması söz konusu değildir. Bu işlerin insan ilişkileri içindeki yerinin ne olduğu düşünüldüğünde, kadın ve erkek arasındaki duygusal yakınlaşmada nasıl bir işlevinin olduğu anlaşılabilir. Kısacası kadının ev işlerini tam ve eksiksiz yapması ile evliliğin iyi olması arasında gerçekte bir bağlantının varlığı söz konusu edilemez.

Çalışan kadının programdaki yeri çok azdır. Pratik olma önerileri dışında çalışan kadının yapabildikleri ve yapabileceklerinden söz edilmemiştir. Bu da kadının ça-

lıgmasının tam anlamıyla yerleşmemiş bir olgu olmasından kaynaklanabilir. Kadın çalışsa da birinci görevi ailesinin işlerini yerine getirmektir. Daha sonra işi, mesleği gelir. Kadının çalışması çoğunlukla meslek sevgisine değil ekonomik zorunluluğa bağlıdır (80).

Programdaki erkek sadece ev dışı işlerle ilgilenen ve para kazanan kişidir. Yaptıkları işlere önem veren, evde hemen her işi kadından bekleyen erkekler genelde olumlu kişilerdir. Olumsuz erkek tipleri baskıcı, kavgacı ve saygısız olarak görülmektedir. Bunlar azınlıktadır. Erkeklerin eğitim durumları karışıktır. Yaptıkları işler hepsinde açık değildir.

Program kadınlar için yapıldığından olsa gerek, kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerden çok, kadınlar arasındaki ilişkiler yaygın olarak yer almaktadır.

Programdaki bilgi verici köşeler, toplumsal yapı içinde yeri ve işlevleri belli olan kadınların bu işlevlerini yerine getirmede kolaylık sağlayacak bilgiler vermiştir.

(80) Kadının çalışması konusunda kesin yargıları olan toplumumuzda evde oturmak çalışmayan kadın olmak düşüncesi geçerli ve değerli olacaktır kuşkusuz. Bu ve teknolojik ilerleme sonucu kadınların yaptığı işlerin azalması gibi nedenler özellikle kentlerde yaşayan kadınların pek azının meslek sevgisi ve çalışma şevki ile çalıştığı sonucuna gidilebilir. Üstelik bu kadınlar da iş ve aile hayatı arasında çatışma söz konusu olduğunda işten vazgeçmektedirler.

Nermin Abadan Unat, Agk, s. 28.

Böylece yasalar, gelenekler, inançlarla yeri belli olan kadına (ki bu yer annelik ve eşliktir) yaşamını kolaylaştırmak için bilgiler veren vakit geçirici bölümleri de olan HSI ve ÇHSİ adları ve görünüşte içerikleri farklı da olsa kadının toplumdaki yerine uygun olan ve bu alanda kendine gerekli olan bilgilerin verildiği programlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HANIMLAR SİZİN İÇİN VE ÇALIŞAN HANIMLAR SİZİN İÇİN PROGRAMLARININ İÇERİK DEĞERLENDİRİLMESİ

HSİ ve ÇHSİ programları genelde günlük yaşamın düzenlenmesi konusunda bilgiler veren programlar olarak görülmektedir. Bu nitelikleri yüzünden, günlük yaşamı sorgulayan, seçenekler geliştiren bir program türünden çok, var olan davranış biçimlerini güçlendirmeye çalışan, bunları ideal gibi gösteren programlardır. Bu özellik aslında söz konusu programlara özgü değildir. Dünyanın birçok ülkesinde büyük kitlelere seslenen pek çok iletinin de temel özelliği toplumda egemen olan düşünce biçimini desteklemektedir. Bunun incelenmiş bir türü Ian Fleming'in James Bond romanlarında görülür ve Fleming'in tutucu bir yazar olarak sunumuna kadar gider (81).

Bu belirlemeden sonra HSİ ve ÇHSİ programlarının sunduklarının incelenmesine geçebiliriz. Günlük yaşamın

(81) James Bond üzerinde ayrıntılı inceleme yapmış olan Umberto Eco; Ian Fleming'in önceden tasarlanın bir şemayı bütün romanlarında uyguladığını, ırkçı olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Fleming'in ırkçılığı sokaktaki adamın ırkçılığı kadardır. Bu da onun okunurluğunu artırabilmek için çoğunluğun düşündüklerini desteklediğini göstermektedir.

Korkmaz Alemdar-Raşit Kaya, Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Savaş Yayınevi, Ankara 1983, s.207-232

düzenlenmesi konusunda yol gösteren bu programlarda aile ilişkileri, evlilik, boşanma gibi konular sık sık ele alınmakta ve görüşler geliştirilmektedir. Kadın herşeyden önce anne ve eştir. Onu bu role hazırlayan evlilik konusuna da programda yer verilmiştir. Programda, bir evliliğin geçirdiği bütün aşamalar yer almıştır. Bu doğrultu ve sıralama içinde geniş bir şekilde insan ilişkilerine yer verilmiştir.

Program evliliğin biçimine fazlasıyla önem vermektedir. Biçimsel olarak geleneklere uygun olmasına verilen önem insanların evlilikleri yürütmek için gösterdikleri çabayı pek verilmemekte, aksine bu böyledir, olur biter, üzülmeğin gibi sözlerle, öyle yapmayın böyle yapın diye verdikleri reçeteye halledilmeye çalışılmaktadır. Böylece ortaya çıkan davranış kalıplarını herkesin üzerinde denemeye kendilerince uygun görmektedirler.

Evlilik konusunda yaygın görünen düşünceleri tekrarlayan bu kalıplar dışına çıkamayan bir programdır. Bu programda, toplum kadını evlilikte anne ve eş olarak görür ve ister diyen yaygın davranışa yarışır noktaları ortaya çıkarıp izleyiciye sunmuştur. "İkili İlişkiler"de bir erkeğin kendisi açısından ortaya koyduğu evlilik cennetinin geçen zamanla cehenneme dönüşmesi ve devreye giren karısının kocasına anlayışlı ve sabırlı davranması, evliliğin öyle hayallerle pek ilişkisi olmadığını, kadın ve erkeğin farklı da olsa sorumluluklarının olduğunu anlatması aslında kendi içinde çatışmaktadır. Bu çatışma bu bölümü değil programı da kapsamaktadır. Çünkü bir yerden sürekli olarak kadına anlayışlı olması, diğer yandan

da erkeğe sorumluluk verilmesi istenmektedir. Sorumluluğunu bilen insanlara anlayışlı ve sabırlı davranmak diye bir şey söz konusu edilmemelidir. Erkeğe yapılan öğütler o anda yerini bulsa da, genelde evlilikte aradığını bulamayan kadınlar olmaktadır. Evlilik için bir erkeğin hayali "rahat bir ortam" sa genellikle öyle ya da böyle o ortamı bulabilmektedir. Kadın açısından istekler daha karmaşık görülmektedir. Sorun aradığını bulabilmekten çok neler istediğini kesinlikle bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü evliliği çoğunlukla beklentilerine ulaşmak için bir geçiş olarak görebilmektedir. Programdaki genç kızda evlilikten bir takım şeyler beklemiştir. Bunlar en azından evlendiği zengin erkeğin yaşamının içinde yer alan alışkanlıklar (ki bunlar daha çok gezmek, daha bol para harcamak, rahat bir evde yaşamak, ev işlerinde yardım edecek birinin olması) olabildiği gibi çocuk doğurmak ve evde rahat bir şekilde oturmak gibi şeylerde kapsamaktadır. Ancak evlilik için hazırlıklar sırasında rahat bir ev yerine eskiden kalmış, iyi bir bakıma gereksinimi olan bir evde yaşayacağını anlayan genç kız programda "kadının en büyük silahı" diye adlandırılan gözyaşlarını tutamamıştır. Bu konuda onun yapabileceği pek bir şeyin olmadığı verilen kararların yerini bulduğu ve gözyaşı gibi bir silahla belki bu karardan vazgeçilebileceği söylenmektedir. Genç kız da gözyaşlarını evleneceği erkeğe göstermeden dökerken onurunu kurtarmaktadır. İstemediği birşeylerin kabul ettirilmesi doğaldır ki zor olmandır. Ancak burada hemen genç kıza biraz rahatlatılacak bir olay gündeme gelir bu da, ev konusunda kendisine borçlanan kocasına karşı bunu daha başka bir olayda

ve uygun bir biçimde söyleyerek başka şeyler elde edebileceğidir. Genç kıza bu konuda büyükleri bilgi verirler. Bu arada genç kız evleneceği kişinin ne olursa olsun bu kararından vazgeçmeyeceğini de bilmektedir, Daha ilerde erkek karısından normal kadın davranışlarından (ya da kabul gören) değişik olarak onun çeşitli uğraşlar edinmesini özellikle de okumasını isterken genç kuşakta pek çok değişikliğin olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Artık erkeklerin karılarının anneleri gibi değil toplumda kendi başlarına bir yerleri olan kadınlar istemektedirler. Programa göre olabilecek olan bu sonuç aslında ancak üst düzeyde öğrenim gör^{ün}üş erkekler arasında yaygındır. Genel kanı ise bu duruma pek uymamaktadır. Çünkü kadınların çalışması, hâlâ alışlagelmiş ve istenen kadın davranışlarını tamamen ya da kısmen etkilemektedir. En azından çocuk bakımının, ev işlerinin aksıyacağı kesindir. Bunun da nedeni bu konudaki alt yapının eksikliğidir. Çocuk bakımının yapıldığı kurumlar ya da bu iş için eğitilmiş insanlar yoktur. Bu nedenle kadınlar çalışmamak, çalışıyorlarsa da evle ilgili bu durumda evi yeğlemek zorundadırlar. Programdaki genç kızda çalışmayı istememektedir. Bunda haklı nedenleri de vardır. Önce başaramamaktan korkan genç kız bir de oldukça varlıklı olan kocasının çalışmasını isteyebileceğini bile düşünmemiştir. Kocasının ondan klasik görevler dışındaki beklentilerini yerine getirmeğe çalışırken hâlâ neden yaptığının farkında değildir. Oysa erkek burada batıda yaygın olan kadının çalışmasının kendisi ve ev içindeki diğer kişilerle olan ilişkilerinde yardımcı olacağını düşündüğü

için karısında istemiştir. Böylece evlilik boyutunda batıcılık, çağdaşlık konularına girilmiştir.

İnsanlar arasındaki ilişkilerde tartışmalar, anlaşmazlıklar da yer almaktadır. Özellikle gelin-kayınvalide, karı-koca ve dünürler arası anlaşmazlıklar söz konusu edilmiştir. Tartışmanın türü ne olursa olsun bir tarafa sürekli olarak anlayışlı, sabırlı davranması öğütlenmektedir. Bu karı-koca tartışmalarında kadına, gelin-kayınvalide tartışmasında gene dünürler arasındaki tartışmada ise kız annesine düşmektedir. Anlayışlılık ve sabırlılığın hiç bir ölçütü olmayan programda tartışmalarda ya da tartışmalara neden olacak davranışlarda bu tür olayların olacağını o nedenle sabırlı davranmanın ve olabilecek olayları tevekkülle karşılamının iyi olacağı doğrudan ya da çeşitli deyimlerle anlaşılmıştır. Deyimler ve atasözleri ile yapılan desteklerle sabırlılığın ve anlayışlılığın kökeni de oldukça eskilere götürülmek istenebilir.

İnsanlar arasındaki ilişkilerde kadercilik de (82) etkili olmaktadır. Anlaşmazlığa düşülen her konudan sonra "ne yapalım onun da başına bunlar gelecekmiş" denilirken kesinlikle değişmeyeceğini değil değiştirmeye ça-

(82) Kadercilik, dünyada ve insan hayatında her şeyin önceden belirlendiğini ileri sürer felsefi bir görüştür.

- Materyalist Felsefe Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1977, Çev. Aziz Çalışlar, s. 245.

Yazgıcılık, yazgı inancına dayanan görüş... Evrenin ve insanın önceden belirlenmiş olduğunu ve bu önceden belirlenmişliğin insanlarca değiştirilemeyeceğini ileri süren anlayışı dile getirir.

lişmanın gereksizliği vurgulanmıştır. Kadercilik burada var olanı kabul etmektir. Yani "gülü seviyorsanız dikenine katlanacaksınız" demektir. Var olanı kabul etmek ve ona göre davranmak yani "deveciyle dostluk kurduysa kapısını geniş yaptırmak" mümkündür. İlerleyen teknoloji insanlara daha başka yaşanacak yerler ve farklı yaşam biçimleri sunmaya çalışırken olaylar "madem başına geldi katlanacaksın" şeklinde ele alınmaktadır. Eğer bir kadını kocası aldatıyorsa, kadın da onunla bağlantılarını koparmak istiyorsa ona "biraz daha dayan belki değişir" ya da bir çok kişiye borç yaparak kumar oynuyorsa "aslında kötü bir şey ama boşanmayı düşüneneğine, çocuklarını, kocanı düşün" diyerek ayrılmaya karar veren kadını engellemek yeğlenmektedir. Sabretmesi, dayanması gerekenler de programın hedef kitlesi nedeniyle hep kadındır.

a) Kadın

Programda yer alan kadınları eğitimlerine, çalışıp çalışmamalarına (bir mesleğinin olup olmadığına) ekonomik olarak yani gelir düzeylerine ve yaşam biçimlerine göre değerlendirmek mümkündür. HSI ve ÇHSİ programlarında çeşitli kadın tipleri vardır. Bunlar çalışan kadın, ev kadını, eğitilmiş eğitimsiz zengin ve orta halli kadınlardır.

Çalışan kadınlara da yönelik programda çalışan kadının sayısı azdır. Bunun nedeni toplumdaki çalışan

kadın sayısının azlığı olabilir (83). Kadının iş yaşamındaki bu durumu kuşkusuz eğitimi ile de bağlantılıdır (84). Programda yer alan kadınların çalışma ya da eğitim durumları bu temelde ele alındığında oldukça tutarlıdır.

(83) Türkiye'de toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınların (1980 sayımına göre 44.736.957 olan toplam nüfusun 22.041.595'i kadındır) %56'sı kırsal kesimde yaşamaktadır. Bunların %86.7'si tarım kesiminde çalışmaktadır. Kentte yaşayan kadınların %7.7 idari hizmetler, %4.6'sı sanayide, %0.7'si de diğer işlerde çalışmaktadırlar. DİE 1983 Yıllığı kentlerde yaşayan diğer kadınlarda (bunlar toplam kent kadınının yaklaşık %8'ini oluşturmakta) kendilerini ev kadını olarak tanımlamaktadırlar. N.Abadan Unat, Agk, s. 25.

Ev kadınlığı yapan ve tarım kesiminde çalışan kadının yaptıkları aile ekonomisi içinde yer almakta ve kadın bundan ekonomik olarak yararlanamamaktadır. Mine Tan, Agk, s. 18. Bu durum yalnızca Türkiye için geçerli değildir. Dünya nüfusunun yarısını işgücünün üçteikisini oluşturan kadının geliri toplam gelirin onda biri tutarındadır. Nermin Abadan Unat, Agk, Önsöz ve Zeynep Oral. Kadın Olmak. Milliyet Yayınları, İstanbul 1985, s. 48.

(84) Türkiye'de 1980 sayımına göre kadınlardaki okuryazarlık oranı %54'tür. Bu oranı birde kadın nüfusunun %56'sının kırsal kesimde yaşadığını düşünerek ele alacak olursak. Bu konuda Özer Ozankaya'nın belirttikleri göz ardı edilemez. "(...) Özellikle köylerdeki ilk öğretimin verimsizliği nedeniyle çağdaş toplumun demokratik yurttaşlıkta gerektirdiği biçimde ciddi yazılı metinleri (örneğin bir gazete makalesini) değerlendirebilecek düzeyde okuryazarlıktan yoksun bulunduğu gerçeği"
Özer Ozankaya, "Türkiye'de Yığın İletişimin Yeri", SBF Dergisi, XXXV 11-45.165. Kırsal kesimdeki okuryazarlık kente göre geride bulunmaktadır. Bu gelişmiş ülkelerde de böyledir. Ancak gelişmekteki ülkeler kadar fazla değildir. Her zaman toplumlarda kırsal kesimin ve kadının aleyhine bir durum söz konusudur. Gelişmekte olan ülkelerde daha üst düzeyde olan dengesizlik gelişmiş ülkelerde ancak üst düzeydeki

Ev kadını ya da çalışan kadın olarak toplumda çeşitli kadın tipleri vardır. Bunların toplum içindeki yerlerinin farklı olması doğal olarak kişiliklerini de etkilemektedir. Belli farklılıklara karşın aynı ortamı rahatlıkla paylaşabilmektedir. Bu paylaşım programının bir kadın programı olmasına ve programda kadınlar arasındaki ilişkilerin etkili olmasına bağlı olabilir.

Aile ve toplumun yaşamında kadınlara ait olduğu benimsenmiş davranış biçimleri vardır. Bunlar onların anne ve eş olması, ev içinde yönetimin onlara ait olması, ev işlerinin onlar tarafından yapılması gibi davranışlardır. Bu davranışlar genişletildiğinde "kadın tipi"nin özelliklerinin neler olduğu da ortaya çıkmaktadır. Annelik ve eşlik; yumuşak başlılık, sevgi, namus, şevkat ve anlayışlılık özelliklerini kapsamaktadır.

Toplumsal yapı içinde yukarıda sayılan kadın davranışları kabul görmüş giderekte benimsenmiştir.

eğitim de kadın erkeğe göre çok gerilerdedir. Ayşel Aziz "Kadın Eğitiminde TV'den Yararlanma" SBFBYO Yıllık, 1979-1980, s. 25.

Türkiye'de kadın nüfusu 8.394.868'i okuma yazma bilmemektedir. Bir okul bitiren kadın nüfusu toplamı 7.410.410'dur. Bunlardan 5.820.840'ı ilkokulu bitirmiştir. Kalanı 1.989.570'i çeşitli öğrenim gruplarını bitirmiştir.

DİE, Türkiye Yıllığı, 1983.

Bu benimsemede geleneklerin, dinin ve yasaların etkisi söz konusudur (85).

Sürekli dramatize bölümde, ev dışında tek çalışan kadın Melek Hanım'dır.

Adı "pek güzel veya yumuşak başlı ve mazlum" anlamına gelen Melek Hanım adına uygun davranışlar gösteren bir kadındır. Çevresindeki herkesin sorunlarıyla ilgilenen, çeşitli konularda düşüncelerini söyleyen Melek Hanım'ın bu davranışlarında adına etkisi görülmektedir. Dış görünüşüne pek önem vermeyen, veremeyen Melek Hanım kimi özel durumları dışında iyi bir insandır (Melek Hanım'ın sinirli ve kırıcı olduğu zamanlar kızını evlendirdiği zamanlardır. Kızından ilk kez böylesine kesin bir biçimde ayrılmak onu çok üzmüş giderek de sinirli yapmıştır). Melek Hanım'ın iyiliği konusunda izleyicinin karar vermesine olanak verilmemektedir. Programda

(85) İslamiyetten önce Türk kadını, özgürdür. Her türlü etkinlikte eşi ile birlikte. Ama bu özgürlük bir anlamda yaşam koşullarının ona sağladığı bir ayrılacaktır (...). Yasal olmayıp doğal koşulların gerektirdiği bir özgürlüktür. Nitekim yerleşik uygarlığa ve islamın kültür çevresine geçtikten sonra kadın önceki etkin özelliğini yitirmiş ve tam tersine çok edilgin bir yaşam içine itilmiştir. Toprağa bağlılık ve din insanının metafizik yarının ortaya çıkmasına neden olmuş (...). İslamda kadının ana değeri itaattir. "İtaatli, iffetli ve iyi bir meta olan kadın" ailede hoş tutulacak, hele doğurganlık oranı yüksekse belli bir saygı da kazanır (...). Ekonomik ve siyasal özgürlüğü olmayan kadın hiç bir anlamda özgür değildir.

Necla Arat, Agk, s. 81-94.

Bu konunun yasal olarak ele alınması konusunda da Bkz.N.Abadan Unat, Agk, s. 15-16.

sık sık Melek Hanım'ın "iyi" olduğu vurgulanmaktadır. Melek Hanım "iyi" bir kadındır. Çünkü "iyi" bir kadında bulunması gereken bütün özellikleri taşımaktadır. Bu ölçüler Nezihe Araz tarafından verilmiştir (86). Melek Hanım adına uygun söylediklerini sergilerken, programın "kötü" kadını Türkan Hanım'ı da unutmamak gerekir. Türkan Hanım kişilik olarak art niyetli, kötü düşünceli, duygusuz değildir belki, ancak öyle bir görünümü vardır. Gelinini küçümserken, kocasıyla tartışırken, Melek Hanım'la konuşurken, çocuklarıyla olan ilişkilerinde "kötü" olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Türkan Hanım'ın kötülüğü Melek Hanım'a göredir. Melek Hanım ne kadar anlayışlı, yumuşak ve şefkatli ise; Türkan Hanım o kadar anlayışsız ve kabadır. Türkan Hanım tam bir kötü insan değildir, belki. Ancak "kötü" sayılabilecek eğilimleri de vardır. Bunlar anlayışsızlık, hoşgörüsüzlük, kendini beğenmişlik ve gösteriş merakıdır. Bu davranışlar ve düşünceler programda onaylanmamaktadır. Bu nedenle Türkan Hanım "iyi" değildir. Oysa Muhtar Teyze ve Şerife Kadın'ın dedikoduyu sevmeleri ya da biraz fazla meraklı olmaları ve kimi zamanda ortalığı karıştırmaları (özellikle Şerife Kadın) "şirin ve pek zararlı olmayan" davranışlar olarak görülmektedir. Ve onlara "kötü" denilmemektedir. Türkan Hanım dışındaki kadınlarda "ideal" sayılan bütün özellikler vardır. Onlar için program içinde olumsuz düşünmek olanaksızdır.

(86) Benim düşlediğim Türk kadını, okumuş olacak, aydın olacak, ailesinin daha iyi yaşaması için mücadele edecek. Ama hiç bir zaman kavgacı, feminizmi yanlış yorumlayan bir kadın tipi olmamalıdır.

N.Araz, TV'de 7 GÜN, 22 Ekim 1984, s. 14.

Kişiliklerin insanların adına göre ayarlanması İffet Hanım için de söz konusudur. İffet Hanım'da adına uygun bir davranış geliştirmektedir. Kocasından, onuruna dokunan olaylar nedeniyle boşanmaya karar veren İffet Hanım'dan ancak böyle bir davranış beklenir. Çünkü Melek Hanım'ın kardeşi olması ve adının İffet olması bir kadına evliliğini sürdürmesi zorunluluğunu verebilir. Melek Hanım kızkardeşinin boşanmasını istememektedir. Kurulmuş bir düzenin bozulmasından yana değildir. İffet Hanım kocasından kumar alışkanlığı, giderek artan kumar borçları nedeniyle boşanmak istemektedir. Bu konuda gerek değer yargıları gerekse yasalar İffet Hanım'ı desteklemektedir. Bu konuya hukuk köşesinde de yer verilmiş ve hukuki olarak İffet Hanım'a hak verilmiştir.

Nilgün dürüst ve sevgi dolu bir kızdır. Bu özellikleri onun "ideal" sayılması için yeterli olmamaktadır ki programın metin yazarı Nezihe Araz bir dergideki röportajında Nilgün'ü "fotoroman kızı" olarak nitelendirmiştir (87). Ancak bu tanımlamadan izleyicinin haberi yoktur. Kendisine bir eleştiri getirilmeyen Nilgün öyle ya böyle pek çok genç kıza örnek olabilir. Şöyle; Nilgün liseyi bitirmiş üniversiteye girememiştir. Bu başarısızlığından sonra Nilgün üniversite sınavlarına girmektense evlenmeyi yeğlemiştir. Öyleyse bugün Türkiye'de üniversite sınavlarını kazanamayan kızlar Nilgün'ü kendilerine örnek alabilirler. Çünkü Nilgün'ün evlenmeye karar verdiği ve evlendiği kişi, yani Yiğit bir çok "iyi" özelliklere sahiptir. İyi bir öğrenim görmüştür, zengindir ve ya-

(87) Nezihe Araz, Röportaj Kadınca, Şubat 1986, s. 21.

kışıklıdır. Böylece Nilgün okuyarak elde edemeyeceği bir çok şeye bir kerede sahip olmuştur. Böylece Nilgün bu konularda da geniş bir izleyici kitlesi tarafından "ideal" olarak algılanabilir. Buna başka bir seçenikle yaklaşılmamıştır. Birçok kişiye aynı anda, "aileniz ve kocanız sizin için gerekli ve yeterli bilgileri verir onlar size nerede ne yapacağınızı söylerler. Hele bir de iyi bir de koca bulursanız daha da iyi olur" diyen bir program olarak ya da program böyle diyor diye aldanabilir. Toplumda yaygın olarak onaylanan ve yasayla da belirlenen kadının yeri burada karşımıza çıkmaktadır. Kadının yeri ailede annelik ve eşlik olarak belirlendiğine göre, programda verilen iletilerin aynen algılanması olasıdır. Bu durumda izleyici kesinlikle haksız değildir. Bu çerçevede içinde yetişen izleyici kitlesine verilenler de bu doğrultuda olursa, varolanı pekiştirici özelliğine de sahip olan televizyon genç kızlara kısaca "siz kafanızı yormayın birileri nasıl olsa sizi düşünür siz de ona göre davranırsınız" demektedir. Nilgün gibi mutlu sona ulaşmak her genç kıza kismet olabilir. Mutlu sonda kimi sorunlar olabilir ancak onu da fazla büyütmeden kadınca yöntemlerle çözmek olasıdır. Kadınca yöntemlerin geçerliliğini kaybetmediğini programda öğrenmek olası. Kocalara nasıl davranılacağı, hangi durumlarda kocaların borçlu bırakılacağı, annesi tarafından Nilgün'e öğretilmiştir. Nilgün bunları dinlemiştir. Uygulaması için de önünde uzun bir zaman vardır.

Nilgün kadından geleneksel olarak beklenen davranışlara göre yetiştirilmiştir. Evlendikten sonra kocası

onun okuması ve çalışmasını isteyince çok şaşırmıştır, çünkü Nilgün kazancı iyi olan kocasının kendisinden böyle bir şey isteyebileceğini düşünmemiştir bile. Yayıgın olan davranış biçimi, kocanın gelirinin az olduğu zaman kadının çalışmasıdır. Ve Nilgün öyle ya da böyle bu düşünceyi kabullenmiştir ki böyle bir isteği değil düşüncesi bile olmamıştır. Nilgün burada çelişkedir. Çünkü kendi annesi okumuş ve okuduğu alanda da çalışmıştır, kendisi için düşünemediğini ondan bir kuşak önce annesi yapmıştır. Nilgün burada geriye bir adım olmaktadır. Burada kocası yetişip Nilgün'ü Prof. Pekuysal'ın dediği çağdaş olan uygulamaya kadının bir işi olması gerekliliğine inandırır. Nilgün başlangıçta pek inanmaz, ama sunucu Deniz Yegül de bu düşüncenin doğru olduğunu söyleyince Nilgün çalışmanın iyi olduğunu düşünmek zorunda kalır (ya da zorunda bırakılır). Nilgün kişiliği nedeniyle olsa gerek varlığını hemen seçen kolaycı bir insandır, ancak çevresindekiler ona yardımcı olarak düşünmesini sağlarlar, ya da tam tersi herşeye kendileri karar vererek düşünmesini engellerler. Nilgün erkeklerin imtiyazlı olduğunu kabul etmekte ve bu durumu da kadınların yarattığını söylemektedir.

Muhtar Teyze ve programda aydın bir tip olarak yer alan Prof. Pekuysal tutucu tavırlar sergilerler. Prof. Pekuysal çağdaş olduğunu göstermek için günün koşullarına uygun giyinmektedir. Ancak önerdiklerinin hep çağdaş olduğu söylenemez. Aslında programın bu tür önerileri profesör ünvanını birine yaptırıyor olması da ilginç bir noktadır. Kadından bir yandan büyükannelerinin davranış-

ları bir yandan da batılı kadınlar gibi yaşama beklenmektedir. Çünkü kadının ekonomik olarak özgürlüğe kavuşması davranış biçimini ve düşüncelerini giderek de yaşamını değiştirecektir. İnsanlar bir yandan haftanın en az beş gününü, günün de en az dokuz on saatini çalışarak, kalan zamanında da mantılar, bazlamalar, gözlemeler yapıp yiyemez. Yiyecekleri de değişecek, daha pratikleşecektir. Koşullara uymak, zaman sorununu çözmek gerekir. Bütün gün evde oturmayı değil, çalışmayı öneriyorsa insanlara, çalışan insanların sorunlarını da ele alabilmeli, onları "siz ne bilirsiniz " diye eleştirmek ancak oturduğu yerden çok şey yapabileceğine inanan Prof.Pekuyysala uygun düşer. Prof.Pekuysal para canlısı bir tip olarak da sunulmuştur. O, parası olmayanın yapamayacağı şeyleri yapanları yüceltir.

Muhtar Teyze var olan koşulların değerlendirilmesinden yanadır. Bu arada çeşitli yeniliklerin uygulanılması, ve olanakların zorlanılmasını da ister. Nazara inanan sürekli okuyup üfleyen bir kadındır. Eskiden kahvelerin nasıl yapıldığını, eskiden yapılan kız çeyizlerinin nasıl güzel olduğunu anlatarak eskiye olan özlemini dile getirmektedir.

Hayriye Hanım, geleneklerin yaşatılmasında iyi olanların seçilmesinden yanadır. Dostları, arkadaşları ziyaret gibi onlara giderken armağanlar almak gibi geleneklerdir bunlar. Hayriye Hanım eskiden yapılanlardan "tutumlu olmayı"sürdürmek istemektedir. Böylece aile, giderek de devlet ekonomisinin iyi bir durumda olacağını söylemektedir.

İkili ilişkiler, evdeki hesap ve Hülya Koçyiğit'in canlandırdığı bölümlerde kadının yeri bellidir. Hepsinde anne, eş, gelindir. Sessiz anlayışlı ve hoşgörülü olmaları geleneksel kadın tipine uygun olmalarındandır.

Deniz Adanalı, söylediklerinin yaptıklarının giderek, kendi yaşam biçiminin ve düşüncelerinin kesin olarak doğru olduğuna inanan bir kadın, kadınlara olanaksız olanı başarmayı önermektedir. Çalışan kadınlara yaptığı önerilerden onun Türkiye'de, kadınların hangi koşullarda çalıştığını ve bir insanın dayanma gücünün fiziksel ya da zihinsel olarak ne kadar olduğunu dikkate almadığını göstermektedir. Kadınların ekonomik zorluklar nedeniyle çalıştığı bir toplumda, kendisi için harcayacağı para sınırlıdır. Bu para onun önerildiği biçimde giyinmesini, gündüz takılamayan pırlantalar almasını, yabancı güzellik uzmanlarının önerilerini dinlemesini sağlamaktan uzaktır. Bu koşullara bir de kadının çalışma yaşamındaki yeri eklenecek olursa, genelde; düşük eğitim, insanların hangi koşullarda çalışacağını da belirler. Yani, çok şık giyinip, bütün gün toplantılara katılanacak bir iş değildir bu. Bu iş fabrikalarda, özel ya da kamu sektöründe bulunan bütün gün, çoğunlukla bedenen, kimi zaman kafayla çalışmayı gerektiren bir iş olabilir ancak. Böyle bir işyerinde de kadının ne taktığı ya da ne giydiği pek önemli olmaz herhalde.

Programdaki kadınlar ekonomik bakımdan kocalarına bağımlıdırlar. Çalışan kadınlar da buldukları durumun farkında değildirler. Farkında olmaları yasalarla (örneğin çalışması için erkeğin izninin gerekmesi) gelenekler-

le(kadın yalnızca anne ve eştir), eğitimsizlikle ve böyle programlarla engellenmektedir. Erkeğin durumu ise ayrı bir inceleme konusudur. Ancak onların da geleneklerle ve yasalarla onlara verilen aile başkanlığı gibi bir görevle ve "erkeklikle" başları dertte olabilir aslında.

b) Erkek

Kadın tiplerinde olduğu gibi, erkeklerde de toplumun her kesiminden örnekler yoktur. Aslında programda erkeklerin pek rolü de yoktur.

M.Ali Bey, cana yakın, sohbeti seven, mantıklı bir kişidir. M.Ali Bey ev işleriyle ilgilenmez, evde oturduğu süre içinde ders notlarını hazırlar ya da sahneye koyacağı oyunlarının hazırlıklarını yapar. Bu arada karısıyla bol bol sohbet eder.

M.Ali Bey tutucu değildir. Herşeye, her ortama uyabilir. Çevreye uyamama konusunda tek sorunu Nilgün'ün düğününde olmuştur. O da kızının evlenmesine çok üzülmesindedir.

M.Ali Bey İstanbul'ludur. Öğrenimi Paris'te görmüştür. Ancak, hala kültür olarak taşralıdır. Erkek arkadaşları ile gazinoya gitmeyi gecenin bir vakti eve içkili gelmeyi sonradan da olsa sever. M.Ali Bey bu tür yaşamı bilmemektedir. Dünürü ile gittiği gazinoda olanları karısına anlatırken gazinodaki kadar heyecanlanmış ve olayları abartmıştır. O tür bir yaşamdan kesinlikle haberi olmadığını belirtmiştir. Oysa, gazino çevrelerinde yapılan herşey gazetelerde, gazetenin türüne göre sık

sık ya da arada sırada yer verilmektedir. Az çok bu konuya meraklı olan biri bu bilgileri rahatlıkla öğrenebilir. M.Ali Bey, dünürü Hüseyin Bey'in harcadığı paraları anlatırken de heyecanlanmıştı. Kısacası, M.Ali Bey gözlerini dünyaya gazinoya gidince açmış gibidir. Karısına, Hüseyin Bey'in yaptıklarını anlatırken "adam ne paralar harcadı, ben böyle şeylerin varlığını bilmiyordum" demiştir. Ona göre Hüseyin Bey, yol yordam bilen, etrafta görülen okumuş insanların kaba saba tatsız hallerine sahip olmayan biridir. Programda çok okumuş, o nedenle "kaba saba" olan insanlar M.Ali Bey'in çevresindeki olan insanlar olsa gerek. Bu arada Hüseyin Bey'e olan hayranlığını anlatırken, Hüseyin Bey'in kendi bir aylığı kadarki parayı bir gecede harcaıverdiğini söylüyor. Böylece M.Ali Bey'in harcanan paraya, gazino gibi eğlence yerlerine gitmeye önem verdiği anlaşılmaktadır. Bu konuda söyledikleri eğitilmiş bir insanın görüşleri olarak yadırgatıcıdır^{*}.

Hüseyin Bey evde pek bir şeye karışmayan herşeyi olurluna bırakmış bir kişidir. Hüseyin Bey, sohbeti seven bir insandır. Sohbeti giderek de erkek erkeğe geliştiren eğlenceleri sevmektedir. Bu nedenle İstanbul'a her gelişte böyle bir eğlence yerine gitmektedir. Oğlunun aracılığıyla tanıştığı ve giderek yakınlaştığı dünürü M.Ali Bey'i de katmıştır bu eğlencelere, Hüseyin Bey

(*) Nezihe Araz'ın çizdiği ikinci "aydın" tipi (ki ilki Prof.Pekuysal'dı) de birinci de olduğu gibi pek olumlu değildir. İstanbul'da yıllarca yaşamış, tiyatro ile ilgili bir öğretim üyesini taşralı görünümüne sokmak herhalde Araz'ın bilim adamı anlayışı olsa gerek.

"erkek gibi" yaşamaktan hoşlanmaktadır. Hüseyin Bey para harcamayı gösteriş olsun diye değil, sevdiği için yapan bir kişidir.

M.Ali Bey, Hüseyin Bey'in eğlencelerini, severek isteyerek katılmaktadır. Ancak M.Ali Bey, Hüseyin Bey'i kendi çevresine sokamamıştır, en azından sahneye koyduğu oyunun provalarını birlikte izleyebilirlerdi. Ancak böyle bir şeye gerek bile duyulmamıştır. Burada geçerli olan kültürün, yaygın olan kültür olduğunun benimsenmiş olduğu düşünülebilir.

Yiğit, adının çağrıştırdığı bütün özellikleri taşıyan biridir. Dürüst ve sevgi doludur. Ancak "seni seviyorum" cümlesini sık kullanmaktan yana da değildir. Bu tür sözlerin filmler için geçerli olduğunu vurgular.

Yiğit tutarlı, ne yaptığını bilen, okumuş, iyi bir işi ve babasının parası olan biridir. Olgun ve mantıklıdır. Nilgün'ün zayıf yanlarını bilmekte ve onu yönlendirmektedir.

Yiğit ve Nilgün'ün düşünce farklılıklarını Yiğit kendince çözmektedir. Evleneceği kişinin beğenilerini kişiliksiz olarak değerlendirebilen Yiğit, aslında kabardır. Kendi istediklerini yaptırır. Ancak ev konusunda tartışan hatta Nilgün'ü üzen Yiğit evin döşemesinde hiç oralı olmaz, farklı olduğu için seçilen ev, pek çok evle aynı şekilde döşenir. Kendi deyimiyle "sıradan" olmuştur evin seçimi. Yiğit'in sıradan olarak nitelendirdiği apartman daireleri, modern ev döşemeleri, eşyalardır. Ancak seçkini nedir? Pek bilinmez. Bir yandan bir batı ülkesinde batılıların geçmişte yaşatılan ve el yapımı

olan şeylere verdikleri önemin etkisinde kalırken, diğer yandan yaşatılmasına pek gerek duymadığı, gözlenen geleneklere ailesinin zoruyla katlanmaktadır. Geleneklere uyan düğününden sonra batıda gelenek olan balayına da hemen çıkmaktadır. Yiğit kendi içinde çeşitli çelişkiler yaşamaktadır, burada Nilgün daha tutarlı görülmektedir. Çünkü, Nilgün var olan, gördüğü şeyleri sevmektedir. Nilgün bu apartman dairesinde yaşamayı, salonda yapılacak düğünle evlenmeyi balayına çıkmayı ister.

Yiğit Nilgün'ün herşeyine karışma yetkisine sahiptir. Evlendikten sonra çocuk doğurup evde oturmayı planlayan Nilgün'ü okutmaya karar verir. Onun okuyup bir iş sahibi olmasını ister. Prof.Pekuysal Yiğit'in Nilgün için bir şans olduğunu söylerken haklıdır. Çünkü Yiğit neredeyse çağa ayak uydurmuş bir prens görünümündedir.

c) İnsan ve İnsanın Çevresi İle İlişkisi

Giyim kuşam biçiminde güncel olanı seçen bir programdır. Kütahya'daki düğün sırasında yöresel ve antika giysiler giyilirken İstanbul'da modaaya uygun olan elbiseler seçilebilmektedir. Herkes yaşına ve ortamına uygun giyinmektedir. Orta halli kişilerin egemen olduğu programda herkes bu durumlarına uygun giyinmektedir. Muhtar Teyze başına beyaz örtüler örterken Prof.Pekuysal çağdaş türban kullanabilmektedir. Programdaki Melek Hanım, Sabahat Hanım ne kadar rahat ve kullanışlı giysiler seçmekteyse de Türkan Hanım o kadar pahalı ve gözalıcı giysilerde direnmektedir (programın sunucusu Deniz Yeğül'ün de giyim konusunda Türkan Hanım'ın zevklerine ya-

kın olduğunu belirtmek gerekir) Giysilerine uygun şapkaları saçlar ve takılarda Deniz Adanalı'nın iyi bir modaevinin vitrininden çıkmış örneklerine uymaktadır, tam bir iş kadını görüntüsündedir. Melek Hanım ve ailesi ne kadar tutumlu olmayı öneriyorlarsa Türkan Hanım'da o kadar savurgan bir tiptir. Programda Türkan Hanım sürekli eleştirilir. Ancak diğer kadın tipleri de Türkan Hanım kadar da olmasa giyime kuşama düşkündürler. Türkan Hanım'ın milyonlar vererek diktirdiği elbiselere karşın diğerleri sandıklardan çıkardıkları giysileri onarıp, değiştirip giymekteler ve o şekilde modaya uymaktadırlar. Hayriye Hanım tutumluluk konusunda kesin kararlı davranmakta ve çok para harcayan insanları kınamaktadır. Pazara gitmeyi önermekte, eskileri değerlendirmenin eskiden de yapıldığını "şimdi daha zengin değiliz niye çok para harcıyoruz" diye yakınmaktadır.

* Yemek tarifleri verilirken abartılı anlatımlar kullanıp bu işin çok keyifli olduğu düşüncesi yaratılmaya çalışılmıştır. "Bütün kadınlar bu işleri bilir aslında ama şöyle yapılırsa daha lezzetli yemekler yapabilirsiniz" diye programda bir yandan geleneksel Türk mutfağından örnekler verilirken çalışan kadınlar için hazırlanan bölümde de üstünkörü, hemen hazırlanan yemekler gündeme getirilmiştir. Bu tariflerle kadınlara kalmış kekler^t tatlı, kalmış pilavlardan mücver, az olan etten nasıl yemek yapılacağı, çeşitli yemeklerin artanları ile çorba ve bir gece önceden doğranan patateslerin önceden sarılan sigara böreğiniz acele edildiği zamanlarda nasıl işe yarıyacağı anlatılmıştır.

Sağlık, hukuk, ekonomi köşelerinde kadınlara bu konularda kapsamlı bilgiler verilmiş ve verilen bilgilerin doğru ve yerinde olduğu için iyi örnekler olduğu vurgulanmıştır. Ekonomi köşesinde harcamaları, yanlış beslenme, konserve yapımı anlatılırken ev içinde bu görevle yüklenmiş olan kadınlara yerinde bilgi verildiği düşünülmekte ve söylenmektedir. Evdeki sorunlar, alışveriş, çocuk bakımı, hediye seçimi kadınlara ait olduğu için bu bilgiler kadına verilmektedir.

✦ Sağlık konusunda doğum kontrol yöntemleri konusunda bilgi verilirken erkeği ilgilendiren bilgiler bir kenara bırakılmış, konu sadece kadınları ilgilendiriyormuşçasına sadece onlara seslenilmiştir.

✦ Yarışma programında da genel kültür sorusu olarak nitelendirilen, genellikle edebiyat, tiyatro, sinema alanlarından seçilen kişiler, soru olarak yöneltilmektedir. Bu soruların karşılıklarını verebilen kadınlar alkışlar arasında ödülleri olan tencereleri almışlardır. Seçilen soruların karşılıklarını bilmek için renkli gazetelerin, radyo ve televizyonun izlenmesi yeterlidir. Bu arada yarışmaya katılan kadınlara en iyi hangi yemeği yaptığı, ev işlerinden hangisini daha çok sevdiği gibi sorular yöneltilmektedir. Bütün bunlar program bütünlüğüne ters düşmeyen bir uygulama görünümündedir.

Bu arada bunca uğraş içinde bulunan kadınlara ellerinin, ciltlerinin bakımı için de çeşitli reçeteler verilmiştir. Burada iki yöntem söz konusudur. İlki kozmetik sanayinin var olmadığı dönemlerden kalma yöntemlerdir ki bu yöntemlere göre kadın çeşitli bitkileri alıp, havanda dö-

verek, kaynatacak, başka bitkilerle karıştırarak ellerine ve yüzüne sürecektir. İkinci yol ise Deniz Adanalı'nın yardımıyla yabancı bir güzellik uzmanının önerdikleridir. Ev kadınları için uygun görünen evde yapılan karışımlar, çalışanlar için uygun görünen ise Deniz Adanalı'nın çevirisiyle anlaşılabilir güzellik uzmanının önerileridir.

Program gelenekselliğe çağdaş bir görünüm vermek çabasıdır. Bu düğün töreninden, insanlar arasındaki ilişkilere kadar bütün örneklerde görülen bir özelliktir. Düğün kılık kıyafetle törelere uygun olacak, masraflar ailelerce yapılacak, ancak yeni evliler kendi evlerinde kendi yaşamlarını sürecektir. Kadın görünürde düşündüklerini söyleyebilen, kararlara katılabilen kişi olacak, ama son tahlilde kocasının istemleri doğrultusunda davranacaktır. Bu düşünce en iyi anlatımını giyim kuşam konusunda bulmaktadır: Eskileri bozup yeni yapmak. Bu giysiler için iyi bir yol olabilir belki, ama toplum yaşamı söz konusu olunca aynı yöntemin geçerliliğinden söz etmek zordur.

Bu açıdan bakıldığında programın kendi içinde gelişmeler taşıdığı görülmektedir. Bir yerde kadın-erkek ilişkisine çağdaş bir boyut getirmeye çalışırken, diğer yandan kadına haddini bilmesini öğütlemektedir. Bir yandan bir işinin, uğraşının olmasının gerekliliği anlatılırken, diğer yandan kadının geçmişte yapmayı üstlenmiş olduğu işlerini de bıraktırmamayı öğütlemektedir. Tutumlu olun derken, bir yandan düğün için harcanan paranın önemi olmadığı vurgulanmakta, öte yandan kalan yemeklerden çorba yapın denilmektedir.

Programdaki erkek sadece ev dışı işlerle ilgilenen ve para kazanan kişidir. Yaptıkları işlere önem veren, evde hemen her işi kadından bekleyen erkekler genelde olumlu kişilerdir. Olumsuz erkek tipleri baskıcı, kavgacı ve saygısız olarak görülmüştür. Bunlar azınlıktadır. Eğitim durumları karışıktır. Yaptıkları işler hepsinde açık değildir.

Program kadınlar için yapıldığından olsa gerek kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerden çok, kadınlar arasındaki ilişkiler yaygın olarak yer almaktadır.

Programdaki bilgi verici köşeler, toplumsal yapı içinde yeri ve işlevleri belli olan kadınları bu işlevlerini yerine getirmede kolaylık sağlayacak bilgiler vermiştir.

Böylece yasalar, gelenekler, inançlarla yeri belli olan kadına (ki bu yer annelik ve eşliktir) yaşamını kolaylaştırıcı bilgiler veren vakit geçirici bölümleri de olan HŞİ ve ÇHSİ adları ve görünüşte içerikleri farklı da olsa kadının toplumdaki yerine uygun olan ve bu alanda kendine gerekli olan bilgilerin verildiği programlardır.

Programda yer alan kadınlar geleneksel çerçevede içinde ele alınmıştır. Bütün kadınlar anne ve eştir ya da olacaktır. Kadın olmak ana olmak ve ana olmayı istemek anlamına gelmektedir çoğunlukla. Tersine bir durum toplumsal hoşgörüsüzlükle karşılanabilir. Ev işlerinin kadın tarafından yapılması yani onun sorumluluğu altında olmasının gerekliliği programda çalışan ya da ev ka-

dını olan kadınlar için vurgulanarak belirtilmiştir. Evde çevrenin yeniden üretilmesi yani evin temizliği, tüketimin düzenlenmesi, yemek, bulaşık, çamaşır, süpürge sözcükleri ile özetlenen işlerin erkeklerle paylaşılması söz konusu değildir. Bu işlerin insan ilişkileri içindeki yerinin ne olduğu düşünüldüğünde, kadın ve erkek arasındaki duygusal yakınlaşmada nasıl bir işlevinin olduğu anlaşılammaktadır. Kısacası kadının ev işlerini tam ve eksiksiz yapması ile evliliğin iyi olması arasında gerçekte bir bağlantının varlığı söz konusu edilemez.

Çalışan kadının programdaki yeri çok azdır. Pratik olma önerileri dışında çalışan kadının yapabildikleri ve yapabileceklerinden söz edilmemiştir. Bu da kadının çalışmasının tam anlamıyla yerleşmemiş bir olgu olmasından kaynaklanabilir. Kadın çalışsa da birinci görevi ailesinin işlerini yerine getirmektir. Daha sonra işi, mesleği gelir. Kadının çalışması çoğunlukla meslek sevgisine değil ekonomik zorunluluğa bağlıdır (88).

(88) "Kadının çalışması konusunda kesin yargıları olan toplumumuzda evde oturmak, çalışmayan kadın olma düşüncesi geçerli ve değerli olacaktır kuşkusuz. Bu ve teknolojik ilerleme sonucu kadınların yaptığı işlerin azalması gibi nedenler özellikle kentlerde yaşayan kadınların pek azını meslek sevgisi ve çalışma şevki ile çalıştığı sonucuna gidilebilir. Üstelik bu kadınlarda iş ve aile hayatı arasında çatışma söz konusu olduğunda işten vazgeçmektedirler. Nermin Abadan Unat, Agk, s. 28.

SONUÇ

HSİ programı Ekim 1984 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır. Programın yayınlanmasındaki yasal dayanak televizyondaki yayın saatlerini arttıran 26 Eylül 1984 gün ve 84/8576 sayılı kararnamedir. Kararnamenin yürürlüğe girdiği 26 Eylül 1984 tarihinden hemen sonra yani yayın dönemiyle birlikte Ekim ayının ilk haftasında HSI programı yayınlanmaya başlanmıştır. Bu yayın Haziran 1985'e dek haftada iki gün ikişer saat olarak sürdürülmüştür. Ekim 1985'te HSI programı yeni yayın döneminde yerini alırken ÇHSİ programı yayınlanmaya başlamıştır. Böylece haftada dört saat olan yayın süresi altı saate çıkmıştır. Bütün programlarının metnini Nezihe Araz yazmıştır.

HSİ ve ÇHSİ programları çok hızlı bir biçimde hazırlanmış programlar olarak görülmektedir. Düşünüldüğü tarihle yayının başladığı tarih arasında geçen süre 1-2 ay kadardır (89). Bunun araştırmaya dayalı bir televizyon programının gerçekleştirilebilmesi için yeterli bir süre olduğu söylenemez. Ayrıca bütün programların aynı

(89) HSI programının yayınlanmaya başlaması ile ilgili haber, televizyon programlarının kapsamlı bir biçimde yer aldığı dergide, geçen hafta "apar-topar" yayına giren program şeklinde verilmiştir (8 Ekim 1984). Bir önceki haftanın televizyon programlarında HSI programına yer verilmediği de saptanmıştır. TV'DE 7 GÜN (GONG), Sayı 42, 8 Ekim 1984, s. 9-10.

ekip tarafından hazırlandığı hatırlanırsa programa sağlanan olanakların ve gösterilen özenin sınırlı olduğu düşünülebilir. Programın yapım sorumlusu tek sorunu "zamansızlık" olduğunu belirtmektedir (90). Namık Kasapbaşoğlu bununla çekimlerin yetiştirilmesindeki sürenin kısalığını kastetmektedir. Ancak tek sorunun bu olduğu söylenemez. Çünkü iki saatlik programın 30-35 dakikası dizi filmle, 8-12 dakikası müzikle bir o kadarı çizgi film ve reklamlarla geçtiğine göre geriye kalan bir saatlik süre Nezihe Araz'ın metinleri ve uzmanların görüşlerinin yer aldığı bölümlerle doldurulmaktadır (91). Bütün bu çalışmalar zamana gereksinim gösterdiği gibi bir planlamayı da gerektirir. Söz konusu programların böyle bir şansa sahip olduğunu söylemek zordur. Programların yayına kısa sürede karar verilip gerçekleştirilmesi, araştırma yapılmasına olanak vermemiz gibi görünmektedir. Bu yüzden programın içeriği metin yazarının değerlendirmelerine bağlı kalmıştır. Metin yazarı programı "özgürce" hazırlamıştır. Bu özgürlük yazar açısından kuşkusuz iyi bir noktadır. Ama yazdıklarının kadınlara yeni görüşler kazandırdığını söylemek zor görünmektedir. Tersine programlar bilimsel verilerden çok el yardımıyla bazı doğruları yakalama çabasıdadır. Bu doğ-

(90) KADINCA, Sayı 87, Şubat 1986, s. 24.

(91) Programın metin yazarı ile TV'DE 7 GÜN (GONG) Dergisi'nde yapılan bir röportaj'da çiçeklerin bakımı ile ilgili bölümü bile hazırlayanın Nezihe Araz olduğu belirtilmiştir.

TV'DE 7 GÜN (GONG), Sayı 44, 22 Ekim 1984, s. 14.

ular Nezihe Araz'ın doğrularıdır ve tartışılmaz. Bu özellik o kadar dikkatsizce yürütülür ki programda yer alan bazı bilimsel görüşler bile dikkatsiz biçimde göz ardı edilir^x.

Söz konusu programlar aslında yayın süresi açısından şanslıdır. Haftada altı saatlik yayın süresi içinde kadınların pek çok konudaki gelişmelerden haberdar edilmesi sağlanabilirdi. Eğitim konusunda önemli görevleri olan TRT Kurumu'nun hazırladığı bu program kadınları "kocalarınızı borçlu bırakın iyi olur", "evliliğiniz kötü gidiyorsa, çocuk doğurun", "kocanız aldatıyorsa olabilir, erkektir yapar, surat asmayın", "yalnızca dikişi bir milyona elbiseler var ama siz eski eteğinizi sökün yenileyin, eski kazağınıza gül işleyin", "çalışıyorsanız aman planlı olun, size kimse laf söylemesin", "iyi giyinin, ucuz alın, tutumlu olun", "közde karnıyarak pişirin", "kömür ateşinde kahvenin tadı başka olur", "dünkü pilavı gene sofraya koyup kocanızı kızdırmayın", "kocanız sizi alır, kızınızı gelin verirsiniz", "koca evine diri girip ölü çıkılır", "kadının okumuşu cadı olur", "gülü seven dikenine katlanır", "boyuma göre boy buldum da huyuma göre huy bulamadım"deyim ve özdeyişleriyle zaman geçirmek zorunda kalmazdı.

(*) Ev ekonomisi bölümünde Prof.Dr.Ayşe Baysal, "kolalı" içeceklerin yararsız hatta zararlı olduğu açıklanırken, bir başka programda yemek tarifi veren Hamarat Hanım sandviçlerin yanına kola içilmesini önermektedir.

Bir televizyon programının özel bir izleyici grubuna yönelmiş bile olsa bütün sorunları çözmesi elbette beklenemez. Zaten kitle iletişim araçlarının etkilerinin gelişimi konusundaki bulgular (92) da böyle bir olanağın olmadığını vurgulamaktadır. Ama yine de kadınlara yönelik programların yapabilecekleri vardır. Bunlar arasında en önde geleni herhalde "yaşananın" yüceltilmesi değildir. Bunun kötülenmesi de beklenmemelidir, ama kadınlara değişen toplumsal koşullar içinde değiştirebilecekleri konusunda ipuçlarını vermek, bunları tartışmak ve kararı kendilerine bırakmak için en asgarisidir.

HSİ ve ÇHSİ programları yalnızca isim olarak ayrılmaktadır birbirinden, oysa hedef kitlesi belirlendikten sonra bir araştırma yapıp iki kadın kitlesi (çalışan ve ev kadını) arasındaki farklılıklar bulunabilir, gereksinime göre programlar yapılabilirdi. Böylece bu iki program birbirinin devamı olmaktan kurtulurdu. Bu durum öyle bir hale gelmiştir ki; programcılar ve metin yazarı iki farklı kitleyi birbirinin içinde eritmiş, giderek hafta içinde başlayan konuların devamını bile hafta sonu verir olmuşlardır. Olayın ciddiyetle, bilimsel çerçevede ele alınmasına gerek vardır. Bu tür programlar açısından boş bir alanın varlığı bilinmektedir. Bu alanın boş olması "bir program olsun da nasıl olursa olsun" diyerek program yapılması gerekmez. Her programın bir ideoloji olduğu düşünülecek olunursa, bu programın ideolojisinin de; var olanları olduğu gibi göstermek, hiç bir yo-

(92) Bkz. Denis Mc Quail, "Kitle İletişim Araçlarının Etkileri", K.Alemdar, R.Kaya, Agk, s. 45-79.

rum getirmemek, gelenekleri iyi ya da kötü demeden yaşatmak, kadına kocasının biçim vermesini desteklemektir diyebiliriz.

Bu çerçevede kadınlara yönelik bir program için şu noktalar vurgulanabilir.

- * a. Programın hangi kadına sesleneceğini kesin ve net bir biçimde belirlenmeli,
- ^ b. Belirlenen hedef kitle içinde araştırmalar yapılmalı (ya da) yapılan araştırmalardan yararlanılmalı),
- ^ c. Program için çeşitli kesimlerden uzmanlara danışmalı, gerekirse bu uzmanlara programda yer verilmeli,
- * d. Programda bir kaç tane metin yazarı olmalı her yazar belli konuları ele almalı,
- ^ e. Programda gereksiz tekrarlar yerine konular ayrıntılı olarak ele alınmalı,
- ^ f. Kadının davranışları kadar düşüncelerinin de değişime olanak verecek programlar hazırlanmalı,
- ^ g. Açık uçlu bölümler olmalı izleyici gerektiğinde bu bölümlere katkıda bulunmalı,
- h. İzleyicinin istekleri göz önüne alınmalı ancak ona bağlı olmamalı,
- ^ 1. Programda tutarlılık olmalı aşırı örnekler verilmemelidir.

EKLER

Programın Adı : Hanımlar Sizin İçin

Programın Yayın Günü : 7.11.1985

Programın Yayın Saati : 10.00

AÇILIŞ: Programın kapsamı hakkında bilgi

Hanımlar Sizin İçin programının jeneriği

Programın açılış konuşması sunucu Fatih Orbay yapar.

Sevgili hanımlar duyduğunuz davul, sizi Kütahya'da Polatoğlu evinde toy düğüne davet ediyor. Bu görkemli düğünü seyrettireceğiz. Bu güzel görkemli düğünün bütün bölümlerini seyrettirmek isterdik zaman kısıtlı olduğu için bölüm bölüm seyrettireceğiz. Bu düğünün hazırlanmasında bize yardımcı olan Kız Meslek Lisesi öğretmenlerinden Necla Şenol ve Eczacı Ahmet Eralp'e teşekkürler. Bugünlerde havalar değişken ve elverişsiz Profösör Pekuysal neler söyleyecek bakalım.

Pröfösör Pekuysal (Romatizmaları nedeniyle düğüne gidememiştir. Bugünkü konusunu; törelere uygun düğünleri ve değişen yemek alışkanlığı konusu oluşturuyor.)

- Şal, şalvar, şal desenli kuşak, o canım örtüler giyilir. Siz hiç Anadolu düğünü gördünüz mü? Nasıl olduğunu biliyor musunuz? "Bas parayı gör töreyi" demişler. Siz ne gördünüz bakayım? Sen Nilgün olsun Yiğit olsun ne gör-

dünüz? Alt yapısı olmayan dibi delik gösterişsiz düğünlerden başka ne gördünüz? Törelere uygun olarak yapılan düğünlerde iki aile tanışır kaynaşır. Siz zaten ne bilirsiniz o düğünlerdeki yemekler hele. Sen oğul Yiğit ılılı bıldı dolması ne menem şeydir, curuklama, kaygana, hoşmerim, dolamber, küp kebabı nedir bilir misin? Gençler ne yiyor şimdi? Hamburger, çizburger, hotburger, oturburger, kalkburger, o güzelim bazlama, cızlama, gözleme dururken... Siz ağzınızın tadını ne zaman bileceksiniz ha?

Kütahya'da (Düğün için Kütahya'da bulunan iki aile alışverişe çıkmıştır. Polatoğlu Ailesi, Mehmet Ali Beylere çini hediyeler alır.)

Türk Hafif Müziği Kartal Kaan "Köyümde Düğün Var"

Kütahya'da

Düğün yemekleri evin bahçesinde kazanlarla yapılmaktadır. Bu arada yöresel giysiler içinde Türkan Hanım gelir. Ahçıya neler pişirildiğini sorar. Ahçı "kapak kalkmıyor" diyerek bahşiş ister. Bahşişi aldıktan sonra yapılan yemekleri gösterir. Düğün çorbası, et, pilav ve zerde pişirilmiştir.

Fatih Orbay

- Sevgili Hanımlar, Kütahya'da düğün devam ederken biz Halit Kıvanç'ın sunduğu yarışma programına geçelim. Oradaki hanımlar şıklıkta yarışırken buradaki hanımlar zeka ve bilgide yarışıyorlar.

Hanımlar Yarışıyor

Bu yarışmaya katılan üç yarışmacıya Bedia Muvaahhit soruyor. İki yarışmacı doğru karşılığı veriyor.

Türk Sanat Müziği Muazzez Abacı "Menekşe kokulu yarım"

Çizgi Film

Bahçelerde çiçek yetiştirmeye çalışan ayı yavrusunun ektiği tohumları bir horoz yiyor. Bu nedenle ayı yavrusu ve horoz arasında bir mücadele başlıyor.

Kütahya'da

Yiğit damat traşı oluyor. Traş sırasında herkes eğleniyor. Daha sonra hamama gidiyorlar. Akşamı da evde erkekler için eğlence düzenleniyor. Türküler söyleniyor, oynanıyor, sohbet ediliyor.

Reklamlar

Temizlik maddesi ve margarin reklamı.

Kütahya'da

Kadınlar için yapılan eğlenceden görüntüler.

Fatih Orbay

- Allah hekime hakime muhtaç etmesin etmesin ama eksikte etmesin.

Beyaz Gömlekliler

Doç.Dr.Derin Kösebay doğum kontrol yöntemlerini anlatmaya devam ediyor. Bugün 1956 yılından bu yana kullanılan doğum kontrol haplarından sözediliyor.

kili İlişkiler

Kocasının kendisini aldattığını duyan bir kadın bu sorusunu önce annesine sonra babasına açıyor. İkiside olaya farklı yaklaşıyorlar. Annesi boşanmasını isterken babası bu tür olayların olağan olduğunu söylüyor.

Hafif Batı Müziği "Love Story"

Ev Ekonomisi

TÜBİTAK tarafından hazırlanan bu bölümde hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerinin saklanması anlatılıyor.

Dizi Film "İlahi Madeleine"

Avrupada'ki kızkardeşinin gelmesiyle Madeleine'in düzeni bozulur. Sürekli olarak hata yapan genç kız Madeleine'i kaskanmaktadır. Dikkat çekmek için Charlie'yle ilişki kurmaya kalkışınca Madeleine onunla ciddi olarak ilgilenmeye başlar.

Fatih Orbay

- "Sevgili hanımlar programımız sona ermeden Kütahya'da neler var bir bakalım"

Kütahya

Kadınlar arasında yapılan kına gecesinden görüntüler.

Fatih Orbay

- "Ben ve bütün arkadaşlarımın en iyi dileklerimizle saygılarımızı sunuyoruz efendim"

Programın Adı : Çalışan Hanımlar Sizin İçin

Programın Yayın Günü : 28.12.1985

Programın Yayın Saati : 14.00

Fatih Orbay

"Bu programı sizin de gördüğünüz gibi stüdyolarımızda açıyoruz. Daha önce bildiğiniz gibi beğeneceğiniz yerlerden açıyorduk. Fakat bu hafta arkadaşlarım Nilgün ve Deniz'i zor ikna ettim. Fakat onlara vaadettim, söz verdim demiyorum, söz vermedim vaad ettim. Çünkü sizin de bildiğiniz gibi söz vermek yükümlülük getirir. Bu konuya dikkat ederek öyle söyledim. Başka yerlerden yapacağımız açılışları sürdüreceğiz"

Fatih Orbay (Devam) Hülya Koçyiğit bir banka müdiresiyle konuşacak.

Hülya Koçyiğit bir banka müdiresiyle bankacılık, ev hanımlığı, çocuk bakımı üzerine konuşuyor. Bu konuşmada sorulan sorular ve alınan karşılıklar şöyle olmuştur.

- Başarınızı neye borçlusunuz? Eşiniz size yardımcı oluyor mu?
- Hanım yönetici olmak zorluğunu anlatmak gerekir önce, çalışma daha planlı olmayı gerektiriyor insan ilişkisi çok önemli bu işte. Ev işlerinde de eşim gerektiğinde yardım etmeye çalışır.

- Çalışma hayatı size neler kazandırdı?
- Kendi hayatımı yönlendirme şansı verdi.

Türk Hafif Müziği Osman Yağmurdereli "Ben de Seviyorum Hala "

Deniz Yegül

- Sevgili hanımlar Hamarat Hanım'ın mutfağında neler var merak ediyor musunuz? Pratik, ekonomik, çarçabuk buyrun Çolpan Hanım.

Hamarat Hanım'ın Mutfağı

- Sevgili hanımlar bugün 28.12.1985 yılbaşı ne yapıyorsunuz? İşi kolayından ve güzelinden alın. Yumurta pişirmesini biliyorsunuz değil mi? Hemen pastırmalı yumurta yapın. Daha sonra bir de kağıtta pastırma yaparsınız.

Fatih Orbay

- Sevgili seyirciler onbir haftadır süren annelerle sohbetin sonuna geldik. Doçent Doktor Güler Okman Fişek ve Profesör Çiğdem Kağıtçıbaşı'na teşekkür ediyoruz.

Annelerle Sohbet

Bugüne kadar yapılan çalışmalardan alınan sonuçlardan sözedilmiştir. Annelere nasıl eskiye göre daha sabırlı, daha bakımlı , daha çok kendine güvenen ve çevresindekilerle uyum içinde olduklarını anlatmışlardır.

Türk Halk Müziği'nden bir parça, söyleyen ve parçanın adı belirtilmiyor.

Deniz Yegül

- Geldik programımızın ilgi çeken bölümüne

Deniz Adanalı

- Takı, kadının tüm görüntüsünü tamamlayan bir unsur, kadın bütün uygarlıklarda takı kullanmıştır. Kuğu gibi boyuna, güzel parmaklara güzel takılar, giysilere, geceye, gündüze neler gider bilinmeli. Herşeyi takmak değil, yakışanı takmak gerekir. Belli bir kompozisyon çizmeden takmak mal göstermektir. Takı ve parfüm kullanmak bir kültür sorunudur.

Türk Sanat Müziği Muazzez Abacı

Cüzzamla Savaş Derneği Başkanı Profösör Doktor Türkan Seylan'ın cüzzamla ilgili bilgiler vermiştir.

Nilgün Özhan

- Sıra geldi Beyaz Gömlekliler'in Perşembe günü size seyrettirdiğimiz trafikle ilgili sohbetlerin devamına

Beyaz Gömlekliler

Kaza yerinde kazazadeye nasıl yardım edilmelidir konusunda Doç.Dr.Yılmaz Kofadar, Profösör Doktor Kemal Bayraktar ve Doçent Doktor Cengiz Kutay bilgi vermişlerdir.

Fatih Orbay

- Deniz, sende İnci Atlı'yı davet edermisin bari?

İnci Atlı

"Bugün sizlere hem ev hem de iş kadınlarını ilgilendiren Bağ-Kur konusunu ve getirilen yenilikleri anlatacağım" diyen İnci Atlı bu konuda geniş bir bilgi vermiştir.

Fatih Orbay-Deniz Yegül

- Ve şimdi büyük ilgiyle izlediğiniz evdeki hesap

Evdeki Hesap

Defne rüyasında çok paraları olduğunu ve lüks yerlerde eğlendiklerini görür.

Hafif Batı Müziği Paul Mc Cartney

Fatih Orbay

- Bankacılık zor iş hele bunu bir kadın yaparsa daha zor.
Şimdi Hülya Koçyiğit'i izliyoruz.

I.BÖLÜM

Hülya Koçyiğit bir banka yöneticisini canlandırmaktadır. Bu sırada başına işiyle ilgili sorunlar gelir. Kocasının kardeşi ondan kredi ister.

KAYNAKLAR

- ABADAN-UNAT, Nermin : "Toplumsal Değişme ve Türk Kadını". Türk Toplumunda Kadın, Araştırma, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, İstanbul 1982, ss. 1-31.
- ALEMDAR, Korkmaz ve Raşit Kaya : Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, Savaş Yayınevi, Ankara 1983,
- ALKAN, Türker : Kadın Erkek Eşitsizliği Sorunu, SBF Yayınları, Ankara, 1981.
- ARAT, Necla : Kadın Sorunu, Say Yayınları, İstanbul 1986.
- AZİZ, Aysel : "Kadın Eğitiminde TV'den Yararlanma", A.Ü.Siyasal Bilimler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllık 1979-1980, SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara 1981.

- BAŞARAN, Fatma : "Ailede Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutum Değerleri", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, Yayına hazırlayan: Türköz Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1984.
- CAPOREL, Bernard : Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1982.
- DİE " : Türkiye İstatistik Yıllığı, 1983.
- ERHAT, Azra : Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1978.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan : Felsefe Ansiklopedisi: Kavramlar ve Akımlar, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976
- KADINCA : Sayı 87, Şubat 1986.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem : Çocuğun Değeri Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık, B.Ü. İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981.

- KANDİYOTİ, Deniz : "Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik" , Türkiye'de Ailenin Değişimi, Toplumbilimsel İncelemeler, Yayına hazırlayan: Türköz Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1984.
- KIRAY, Mübeccel : "Kentleşme ve Aile", Türkiye'de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler, Yayına hazırlayan: Türköz Erder, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1984.
- KONGAR, Emre : İzmir'de Kentsel Aile, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, Ankara 1972.
- _____ : Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1981.
- Materyalist Felsefe : Sosyal Yayınları, Çev. Aziz Sözlüğü Çalışlar, İstanbul 1977.
- ONAY, Perihan : Türkiye'nin Sosyal Kalkınmasında Kadının Rolü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1968.

- ORAL, Zeynep : Kadın Olmak, Milliyet Yayınları, İstanbul 1985.
- OZANKAYA, Özer : "Türkiye'de Yığın İletişiminin Demokratik, Siyasal Kültür Gelişimindeki Yeri ve Önemi", A.Ü.SBF Dergisi, Cilt XXXV; Ocak-Aralık, Ankara 1980.
- TAN, E.Mine : Kadının Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 1982.
- TEZCAN, Mahmut : Kültürel Antropoloji Açısından Başlık Parası Geleneği, Ankara 1981, s. 9.
- TİMUR, Serim : "Türkiye'de Aile Yapısının Belirleyicileri", Türk Toplumunda Kadın, Araştırma Eğitim Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, İstanbul 1982, ss. 97-111.
- TOPRAK, Binnaz : "Türk Kadını ve Din", Türk Toplumunda Kadın, Araştırma Eğitim Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, İstanbul 1984, ss. 361-373.

TRT

: 1986 Yılı Yayın Planı, Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, 1985.

: 1986 Yılı Televizyon Programları Uygulama Talimatı I, TV Dairesi Başkanlığı.

: 1985 Yılı TV Programları Yapım Uygulama Talimatı, TV Dairesi Başkanlığı.

TV'DE 7 GÜN GONG

: 8 Ekim 1984, s. 42; 22 Ekim 1984, s. 44; 23 Haziran 1986,

YÖRÜKOĞLU, Atalay

: Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1983.